

1

2

1980
SAUSIS - JANUARY
Nr. 1

KARYS

KARYS

1980
Nr. 1 (1558)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS

Administratorius
KĘSTUTIS BILERIS

Redaktoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:
S. KAUNELIENĖ
“TREMTIES TRIMITAS”

BALYS BRAZDŽIONIS
“Lietuviai Kariai Laisvajame
Pasaulyje”
BRONIUS BALČIŪNAS
“Karinės Žinios”
Leidžia:
L.K.V.S. RAMOVĖ N.Y. SKYRIUS

TURINYS

KARIO rėmėjas Viktoras Perminas	viršelis
Dr. J.A. Stiklorius — Mažoji Lietuva seniau ir dabar	1
Gen. št. mjr. E. Bliudnikas — Lapkričio 23-čios prasmė	7
A. Motuzas — Sparnuotieji metai	11
B. Balčiūnas — Trečiasis pasaulinis karas	16
Dr. A. Rukša — Epizodas iš kovų (iš knygos “Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės”)	21
A. Sūduvietis — Pasitraukimas	24
TREMTIES TRIMITAS	27
S. Kaunelienė — Moterų vaidmuo Nepr. kovų metu	27
A. Budreckas — Kariuomenės šventė	30
KARINĖS ŽINIOS	41
KRONIKA	42

ATSTOVAI:

Baltimore — M. Šimkus, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Australia — V. Šalkūnas

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus
CHICAGO, IL — “Gifts International”,
“Parama”, Baly’s Radio & Television
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv.
Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
V. Perminas
OMAHA, NB — Pr. Kovas
WATERBURY, CT — “Spauda”
WOODHAVEN, NY — “Romuva”

PLATINTOJAI

KANADOJE
TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas, P.
Misevičius, Aug. Kuolas

ANGLIJOJE
“Dainora” — 14 Priory Road; Kew, Sur-
rey; TW9 3DF. Tel. 01-940 6377

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Bahnhofstr. 11

AUSTRALIJOJE

S. Slavickas, 22 Slevin St., No. Geelong,
3215, Vic.
W. Paluk, 1 Brentnall Ave., Blair Athol
5084, SA
S. Pačėsa, 13 Orchid Road, Guildford,
NSW, 2161

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$12.00, pusmečiui U.S. \$6.00, atskiro nr. U.S. \$1.50

Pinigų siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207, USA

KARYS, magazine for the veterans of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world

Published monthly except July and August by “KARYS” — 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207, USA

Subscription U.S. \$12.00 per year. Single copy U.S. \$1.50 — Second Class Postage Paid at Brooklyn, N.Y. Publication No. ISSN 0022-9199

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 1 (1558)

SAUSIS - JANUARY

1980

MAŽOJI LIETUVA SENIAU IR DABAR

Dr. JONAS A. STIKLIORIUS

Mažoji Lietuva yra svarbus veiksnys Lietuvos istorijoje, tačiau kartais primiršamas. Dėl to svarbu bent šen bei ten, atitinkamomis progomis, prisiminti Mažąją Lietuvą bei įvykius ir faktus, turėjusius įtakos į jos likimą.

Pradžioje naudinga prisiminti, kas iš viso yra Mažoji Lietuva.

Mes žinome, kad iki 1918 m. vasario mėnesio 16 dienos, kada Lietuva atstatė savo nepriklausomybę, viena — didesnioji — Lietuvos dalis buvo rusų carų imperijos, o kita — mažesnioji — vokiečių kaizerio imperijos okupacijoje. Iš čia ir pavadinimai — “didžioji” ir “mažoji” Lietuva, kurie prigijo, nors ir ne visai tikslūs, nes “didžioji” ne tokia jau didelė, o “mažoji” ne tokia jau maža.

Kartais galvojama, kad Mažoji Lietuva yra tas pats, kaip Klaipėdos kraštas. Faktinai tačiau Klaipėdos kraštas — kurį sudaro Klaipėdos miestas, ir Klaipėdos, Šilutės ir Pagėgių apskriviai — yra tik viena, būtent šiaurinė Mažosios Lietuvos dalis. Į Mažosios Lietuvos sąvoką įeina dar ir tos žemės, kurios yra tarp Baltijos jūros, Kuršių marių ir Nemuno upės. Vokiečių valdymo laikais, iki 1945 m. tai buvo Rytprūsių provincijos šiaurinė dalis, o dabar, 1945 m. prasidėjusios bolševikinės okupacijos laikais, pavadinta “Kaliningradskaja oblast” ir įjungta ne į okupuotą Lietuvą (LTSR), bet į Rusijos socialistinę federatyvinę sovietų respubliką (RSFSR). Žymesnieji Mažosios Lietuvos miestai, šalia Klaipėdos, yra Karaliaučius, Tilžė, Ragainė, Įsrutis, Gumbinė.

Bus lengviau suprasti Mažąją Lietuvą, jos padėtį ir problemas, jeigu bent trumpai pažvelgsime į jos praeitį.

Jau devintajame amžiuje po Kristaus, žemės

tarp Nemuno ir Vyslos buvo apgyventos prūsų kilčių: sūduvių, nadruvių, skalvių, sembų, pagudėnų ir kitų. Čia reikia pažymėti, kad anais laikais skirtumai tarp genčių buvo nevisados ryškūs ir sienos tarp jų gyvenamų žemių toli gražu nevisados tiksliai nustatytos. Kartais, pavyzdžiui Vytauto, buvo laikoma, kad žemaičiai gyvena žemėse iki pat Baltijos jūros, net iki Karaliaučiaus.

Į dešimtojo amžiaus pabaigą, prūsai pradėjo susidurti su lenkais. Lenkų karaliai: Boleslovas Narsusis, Boleslovas Kreivaburnis, Boleslovas Garbinuotasis ir kiti, visi mėgino prūsus užkariauti, neva tai su tikslu juos apkrikštyti, bet faktinai norėdami juos pavergti, bet jiems visiems nepasisekė, nes prūsai kietai ir sėkmingai gynėsi. Taipogi ir švento Vaitiekaus (Adalberto) ir švento Brunono (Bonifaco) pastangos apkrikštyti prūsus nepasiekė tikslo. 1228 m. vyskupas Kristijonas kovai su prūsais įsteigė Dobrinės brolių ordiną, tačiau ir tam nepavyko. Tad, pagaliau, Silezijos princo Henriko patariamais, Mazovijos kunigaikštis Konradas pasikvietė į talką iš Artimųjų Rytų, “Švenčiausios Mergelės Marijos Vokiečių Ordiną” (Brueder des deutschen Ordens Sankt Mariens zu Jerusalem). Tas ordinas savo oficialiu ženklu buvo pasirinkęs juodą kryžių ant balto apsiausto ir dėlto jo riteriai buvo vadinami kryžiuočiais. Jau 1228 m. tas ordinas atsirado paprūsėje ir pradėjo kariauti prieš prūsus. Maždaug tuo pačiu laiku, toliau į šiaurę, kuršių ir lyvių žemėse, Dauguvos upės žiotyse pradėjo kurtis vokiečiai pirkliai. 1201 m. jų apsaugai buvo pastatyta Rygos pilis, o 1202 m. įsteigtas ordinas “Fratres Militiae Christi” (“Schwertbrueder”). Šitas ordinas savo oficialiu

ženklų buvo pasirinkę raudoną kalaviją ant balto apsiausto ir dėlto buvo žinomas kaip kalavijuočių arba kardininkų ordinas. Šitas ordinas savo ruožtu pradėjo veržtis į pietus, į Žemaičius. Abiejų ordinų galutinis tikslas buvo susijungti į vieną didelę, galingą valstybę, kuri turėjo tęstis nuo, maždaug, Gardino iki pat Baltijos jūros Suomijų įlankos, o gal dar ir toliau.

Šitie faktai, tarp kitko, rodo akivaizdžiai, kad mūsų problemos su mūsų kaimynais lenkais ir vokiečiais siekia gana toli į praeitį.

Kalavijuočių ordino veržimasis į pietus buvo sustabdytas kai jų kariuomenė buvo sumušta Saulės mūšyje, 1236 m., bet kryžiuočių ordinui sekėsi geriau ir jam pavyko, per maždaug 30 metų veržimosi, pasiekti Nemuną.

Jau 1252 m. riteris Eberhard von Seyne pastatė Klaipėdos pilį, kuri buvo ordinui svarbi strateginiu atžvilgiu, ir štai kodėl:

Prūsams, kariaujantiems prieš kryžiuočius, dažnai ateidavo padėti žemaičiai, o prūsai savo ruožtu padėdavo žemaičiams kariauti prieš kalavijuočius.

Patogiausias kelias žemaičiams ir prūsams susisiekti buvo per skalvių ir nadruvių žemę, atseit maždaug dabartinį Klaipėdos kraštą, arba ir per Kuršių Neringą. Tad abu ordinai, naudodami Klaipėdos pilį kaip bazę, galėjo bandyti sutrukdyti prūsams ir žemaičiams susisiekti, ir taipogi bandyti neprileisti jų prie jūros. Be to, Klaipėdos pilis ordinų rankose sujungė, tegul ir tik silpnai, abiejų ordinų valdomas žemes ir taipogi sudarė vidurinę dalį tos strateginės operatyvinės ašies, kurią sudarė keturi miestai keturių upių žiotyse, būtent: Dancigas prie Vyslos, Karaliaučius prie Prėgliaus, Klaipėda prie Nemuno ir Ryga prie Dauguvos. Ši ašis turėjo būti ir buvo pagrindu visai ordinų ekspansijai į prūsų, žemaičių, kuršių ir lyvių žemes, atseit į tai kas šiandien yra Lietuva, Latvija ir Estija.

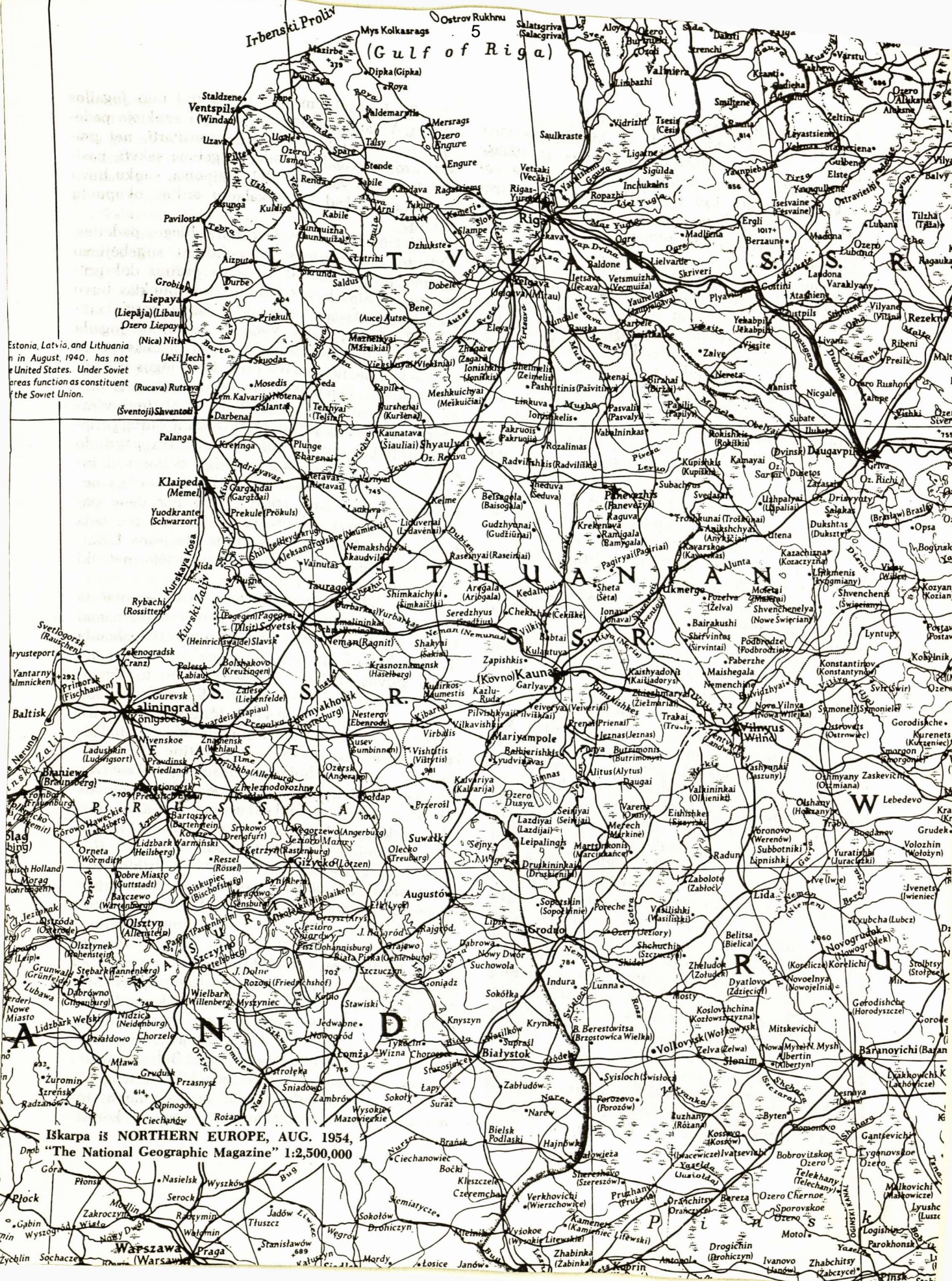
1236 m. sumuštas Saulės mūšyje, kalavijuočių ordinas jau 1237 m. įsijungė į kryžiuočių ordiną ir nustojo veikti kaip atskiras savistovus vienetas. Kryžiuočių ordinas per tai sustiprėjo ir savo ruožtu dar stipriau ėmė veržtis į Prūsus. 1253 m. tas pats Eberhard von Seyne pastatė Jurbarko (Georgenburg) pilį. Maždaug tuo pačiu laiku buvo pastatyta ir Karaliaučiaus pilis, o jau 1255 m. kryžiuočiams pasisėkė užimti visą Sambiją (sritį aplink Karaliaučius, prie Baltijos jūros).

Ne visą laiką tačiau ordinui sekėsi. Štai, 1260 m. ordino kariuomenė ties Durbe buvo žemaičių sumušta ir tuo, žinoma, ordino padėtis smar-

kiai pablogėjo. Tuo pasinaudodami prūsai sukilo, sunaikino eilę ordino pilių ir nubloškė kryžiuočius atgal net iki Kulmo srities, iš kurios jie buvo pradėję savo ekspansiją dar prieš 30 metų. Kryžiuočiai tačiau buvo atkaklūs ir be to, dar žinoma, turėjo vakarų Europos pagalbą ir paramą, ir dėlto jie savo ekspansijos nesustabdė. Tad jau 1274 m. ordinas jau vėl buvo atkariavęs prūsų žemes iki Prėgliaus. Po to ordinas pamažu užėmė Nadraviją, Skalviją, ir taipogi visą Sūdaviją, taip kad 1283 m. ordinas jau vėl buvo atsiėmęs visas prūsų žemes iki pat Nemuno.

Vertinant šitokią padėtį, reikia tačiau turėti galvoje, kad toks valdymas visai nebuvo valdymas dabartine, moderniųjų prasme. Valdymas anais laikais reiškė tik tiek, kad ordinas jau vėl buvo atsiėmęs ir atstatęs savo pilis, kurių buvo anksčiau nustojęs, ir kad prūsai jau nebeįstengė organizuotai, didesniu mastu priešintis. Tikrumoje, kryžiuočiai valdė ne ką daugiau kaip savo pilis ir jų artimesnes apylinkes. Anais laikais visa prūsų šalis buvo dar didelė dalimi padengta tankiomis, kartais net nepraeinamomis giriomis ir nei kryžiuočiai, nei kiti svetimtaučiai nedrįso į tuos kraštus eiti kitaip kaip su didoku ginkluotų vyrų skaičiumi. Tad kryžiuočių valdžia buvo, moderniais terminais tariant, tik formalus, bet ne faktinio pobūdžio.

Šituo maždaug laiku Lietuva tebebuvo dar nesusijungusi, o dar išsidalinusi į atskiras kunigaikštystes, kurios savo tarpe toli gražu ne visados gerai sugyvendavo. Tada tačiau kunigaikščių tarpe pradėjo vis labiau iškilti Mindaugas, kuriam pagaliau pasisėkė suvienyti Lietuvą ir pasidaryti jos karalium 1253 m. Taip iškildamas Mindaugas tačiau, neišvengiamai, turėjo nustumti į šalį visą eilę kunigaikščių, kurie, žinoma, pasidarė jo priešais, sudarė prieš jį sąjungą ir į tą sąjungą įtraukė net ordiną. Mindaugas nebuvo pakankamai stiprus kariškai prieš tą sąjungą kariauti, ir dėlto ėmėsi visai gudrių diplomatinių priemonių: jam pasisėkė sąjungą išardyti tuo būdu, kad jis susitarė su ordinu, stipriausiuoju tos sąjungos nariu, tačiau už tai jis turėjo sumokėti didoką kainą, būtent oficialiu formaliu aktu užrašydamas ordinui žemaičius (atseit ir tą teritoriją, kurią šiandien vadiname Mažąja Lietuva). Tuo laiku Mindaugui šitas gudrus aktas nieko nekainavo, nes žemaičių ir prūsų dauguma, arba bent jų valdovai, vis vien buvo tam priešingi ir jo nelaikė savo valdovu. Be to, Mindaugas žinojo, kad ordinas vis vien nepajėgęs užimti žemaičių ir prūsų, kurie tada jau buvo karinigi. Vėliau tačiau šitie Mindaugo dovanų aktai

Estonia, Latvia, and Lithuania in August 1940. has not been recognized by the United States. Under Soviet administration, these areas function as constituent republics of the Soviet Union.

Iskarpia is NORTHERN EUROPE, AUG. 1954, "The National Geographic Magazine" 1:2,500,000

Lietuvos valdovams brangiai kainavo.

Tokiu tad būdu 1251 m. Mindaugas susitaikė su ordinu, prižadėjo krikštytis ir užrašė ordinui visą eilę žemaičių sričių. Šia proga vėl reikia prisiminti, kad tais laikais nebuvo griežtos sienos tarp Žemaičių ir Prūsų, ir kad kar-tais buvo laikoma, kad žemaičiai gyveno iki pat Karaliaučiaus.

Nuo Mindaugo vainikavimo Lietuvos karalium (1253 m.) Lietuvos padėtis žymiai pagerėjo, kadangi dabar Lietuva jau buvo laikoma krikščioniška valstybe ir dėlto lygiateise su visomis kitomis Europos valstybėmis. Popiežius Inocentas IV buvo Mindaugo dideliu draugu nuo jo krikšto (1251 m.) iki pat savo mirties (1254 m.). Mūsų džiaugsmą šitokia Lietuvai palankia įvykių raida tačiau aptemdo faktas, kad Mindaugo dovanų aktai ordinui vis dėlto buvo reikšmingas ordino politinis ir strateginis laimėjimas, ir štai dėlko: ligi šiol ordinas buvo kariavęs prieš Lietuvą be jokio teisinio pagrindo, bet dabar, gavęs dovanų aktus iš paties Mindaugo rankų, jis pasijuto daug stipresnėje pozicijoje, nes dabar jis galėjo su šiokiu tokiu pagrindu tvirtinti, kad jis valdo Prūsus ir Žemaičius teisėtai.

Vėlesnieji Lietuvos valdovai, Mindaugo pasekėjai, šių Mindaugo dovanų aktų nepripažino ir kiekviena pasitaikiusia proga keldavo savo teisėtus reikalavimus į vokiečių užkariautas prūsų ir žemaičių žemes, nes jie gerai žinojo kokiū būdu šie aktai buvo atsiradę.

1358 m. Romos imperatorius pasiūlė Kęstučiui ir Algirdui krikštytis, ir jie abu sutiko. Galutinam susitarimui imperatorius atsiuntė savo įgaliotinį, Pragos vyskupą Ernestą. Derybų metu Kęstutis ir Algirdas pareikalavo, kad kryžiuočių ordinas apleistų Prūsus ir Baltijos jūros krantus ir keltųsi toliau į rytus, ginti Europos nuo totorių. Tapogi juodu pareikalavo visų prūsų žemių, į pietus nuo Nemuno iki Prėgliaus ir Alnos. Ordinas šitokiam reikalavimui griežtai priešinosi, nes jo ambicijos buvo visai kitokios — praplėsti vokiečių valstybę rytuose, naudojant krikščionybę tiktai kaip priedangą. Dėlto derybos nutrūko, Kęstutis su Algirdu nesutiko krikštytis, ir ordinas tęsė kovas. Tada, keturioliktame šimtme-tyje, ordinas buvo savo galios viršūnėje ir nepaprastai stipriomis jėgomis vis ir vėl puolė Lietuvą. Kęstutis, kuriam buvo tekusi pareiga saugoti Lietuvą vakaruose, beveik, galima sakyti, visą amžių kariavo prieš ordiną. Tik per gana trumpą laikotarpį (1345-1377 m.) kryžiuočiai iš savo bazių pietuose nuo Nemuno puolė Lietuvą net 70 kartų.

Po Kęstučio mirties (1382 m.) nuo Jogailos rankų, Vytautas atsidūrė ypatingai sunkioje padėtyje ir dėlto turėjo su ordinu susitarti, net prašyti ordino pagalbos, beveik, galima sakyti, pasidaryti ordino vasalu ir dėlto, žinoma, sunku buvo iš jo laukti, kad jis reikalautų ordino okupuotų žemių.

Nežiūrint šitokios savo tikrai blogos padėties, Vytauto diplomatiniai ir politiniai sugebėjimai įgalino jį vėl pradėti kovą su ordinu dėl prūsų žemių. Šios kovos kulminacinis punktas buvo pasiektas didžiajam Grunvaldo (Tannenberg'o) mūšyje, 1410 m., kada Vytautas kartu su Jogaila sumušė ordiną taip smarkiai, kad ordinas po to jau niekad neatgavo savo pirmykštės jėgos ir veržlumo. Kodėl Vytautas nepasinaudojo šia reta proga ordiną galutinai sutriuškinti ir atsiimti visas ordino okupuotas prūsų žemes, atseit Mažąją Lietuvą, šiandien galime tik spėlioti. Yra pagrindo spėti, kad Vytautas taip pasielgė dėlto, kad bijojo, jog ordiną visiškai sutriuškinus, Lenkija nepasidarytų per daug stipri ir tuo per daug pavojinga Vytautui. Įdomu pastebėti, kad jau tada Lenkijos vaidmuo buvo svarbus Mažosios Lietuvos istorijoje, ir ta svarba nesumažėjo net iki XX amžiaus.

Tad, dėlto pirmoji Torunės taika, pasirašyta Vytauto su ordinu 1411 m., buvo palyginamai švelni. Ordinas turėjo tiktai sumokėti pabaudą ir atsisakyti Žemaičių iki Jogailos ir Vytauto gyvos galvos. Tačiau, vis dėlto ir po to Vytautas nenustojo reikalavęs ne tik Klaipėdos ir Karaliaučiaus pilių, bet ir visos Mažosios Lietuvos.

Ordinas, pralaimėjęs Tannenberg'e, mūšio lauke, perkėlė savo kovą į diplomatinę sferą, kurioje jis visados buvo miklesnis už Lietuvos valdovus. Dabar ginčas jauėjo dėl Lietuvos vakarinių sienų, ir dėl klausimo, ar Klaipėdos pilis priklauso Vytautui ar ne. Tad 1412 m. ordinas paleido platų atsišaukimą į Vakarų Europą. Į tą ginčą Vytauto su ordinu įsikišo net imperatorius Zigmantas, pasiūsdamas savo arbitražą, teisių daktarą Benedict von Mackra į Kauną, kur abi šalys patiekė savo įrodymus. Ordinas patiekė dar Mindaugo duotus ordinui dovanų aktus, tvirtindamas, kad Mindaugas jam užrašęs ne tik Žemaičius, bet ir visą Lietuvą, ir Mažąją ir Didžiąją. Vytautas, priešingai, įrodinėjo, kad Klaipėdos pilis esanti pastatyta tikroje žemaičių žemėje ir dėlto priklausanči jam, nes "Žemaičių riba vakaruose einanti iki pat Baltijos jūros".

Imperatoriaus delegatas von Mackra to ginčo vis dėlto neišsprendė; ginčas buvo tęsiamas toliau 1416 m. Konstancoje, bažnytiniame konsti-

tuciniame susirinkime, kurį būtų galima palyginti su šių laikų "United Nations", tačiau ir čia ginčas pasirodė neišsprendžiamas. Įdomu, kaip ordinas vertino Klaipėdos reikšmę. 1420 m. ordinas, per savo prokuratorių Romoje, skundė Vytautą popiežiui, argumentuodamas prieš Vytauto reikalavimą atiduoti jam žemaičius štai kaip:

"Šių sienų plotan įeina Klaipėdos pils, ir tuo būdu Livonijos ir Prūsijos žemės liktų perkirtos. Kadangi Vytautas visomis jėgomis toliau to siekia, išdavoje ordinas taptų visai sunaikintas". Šitie žodžiai akivaizdžiai rodo, kokios didelės politinės ir strateginės reikšmės ir ordinui ir Vytautui turėjo Mažoji Lietuva, o ypač Klaipėdos pils.

Pagaliau, imperatorius Zigmantas, 1420 m. Wrocław'o (Breslau) mieste įvykusio Reichstag'o proga, paėmė ginčą į savo rankas ir nusprendė, kad Žemaičiai po Vytauto ir Jogailos mirties atiteks ordinui. Vytautas ir Jogaila, žinoma, šitokiu sprendimu buvo nepatenkinti ir vėl pradėjo ruošti karo žygiui prieš ordiną. Šis tačiau nesijautė pakankamai stiprus, kad vėl kariautų ir dėlto 1422 m. prie Melno ežero (prie Vyslos) pasirašė su Vytautu naują taikos sutartį, kuri galutinai išsprendė tą sunkųjį ir ginčijamą sienų klausimą. Ši sutartis sudarė kompromisą ta prasme, kad nei viena, nei kita šalis negavo visko to, ko norėjo. Vytautas gavo Žemaičius ir Veliuonos pilį, bet ordinas gavo Klaipėdos pilį. Tad Vytautas gavo priėjimą prie Baltijos jūros, ties Palanga, ir tuo vis dėlto atgavo ne tik Žemaičius, bet ir perkirto Dancigo - Karaliaučiaus - Klaipėdos - Rygos ašį ir atėmė ordinui sausumos kelią tarp Prūsijos ir Livonijos. Ordinas, iš kitos pusės, daug nustojo, bet vis dėlto pasilaikė visą Mažąją Lietuvą ir Klaipėdos pilį, kuri jam buvo itin svarbi.

Pažymėtina, kad ši siena, nustatyta 1422 m. Melno ežero sutartimi, kuri pravedė sieną tarp Vytauto ir ordino žemių, prasidedančią prie Baltijos jūros, keleta kilometrų į pietus nuo Palangos, išstovėjo nepakeista net 500 metų, iki pat 1923 m. sausio 15 d. Melno ežero sutarties taip pat didžiai reikšminga tuo, kad perkirto Lietuvą į dvi dalis — Didžiąją ir Mažąją — tuo suskaldydama lietuvių tautą ir padarydama jai didžiųjų nuostolių.

Mes, tiesa, neturime pagrindo būti visiškai patenkinti Vytauto sudarytąja Melno ežero sutartimi ir ja sukurtąja situacija, būtent Lietuvos suskaldymą į Didžiąją ir Mažąją, nes mums sunkiausia priimti tą faktą, kad Vytautas paliko visą Mažąją Lietuvą ir toliau kryžiuočių okupacijoje.

Reikia tačiau atsiminti nepaprastai sunkias aplinkybes, kuriose prisiėjo Vytautui veikti — Mindaugo dovanų aktai ordinui, Jogailos ir paties Vytauto aktai ordinui, tas nelemtas Lietuvos valdovų susiskaldymas ir tarpusavė nesantaika ir iš to kilęs reikalas ieškoti ordino pagalbos, pagaliau faktas, kad Vytautas net du kartu sulaužė ordinui duotus pažadus. Turint viską tą galvoje, reikia pripažinti, kad Vytautas pasiekė vis dėlto daug. Tiesa, Mažoji Lietuva buvo atskirta nuo tautos kamieno ir prarasta; iš kitos pusės, tačiau, galingasis ordinas, sukūręs vieną iš stipriausiųjų, geriausiai organizuotųjų valstybių Europoje, naudojėsi visos Europos pagalba, popiežiaus bei imperatoriaus parama bei palankumu ir net iš-tisus du šimtmečius ritęsis į rytus tariamai nesulaikoma banga, gavo lemiamą smūgį, sutriuškinusį jį taip, kad jis jau niekad nebeatgavo savo pirmykštės jėgos ir veržlumo.

Tad turime pripažinti, kad Vytautas vis dėlto atliko didelį darbą.

Kad Vytauto pasekėjai, arba nenorėjo, arba ne-

Neringos moteris. A. Naruševičiaus nuotr.

sugebėjo to darbo kaip reikiant užbaigti ir ordino galutinai eliminuoti, reikia tik apgaleistauti.

Viena iš Grunvaldo mūšio ir Melno ežero taikos pasekmių buvo ta, kad ordino autoritetas ir prestižas smarkiai nukentėjo; ordino valstybės miestai, susiorganizavę į "Prūsijos Sąjungą" sukilo prieš ordiną, ir jiems padėjo Lenkijos karalius. Ordinas turėjo pasirašyti taikos sutartį (1466 m.) užbaigusią šį "didįjį karą", ja nustodamas gana daug žemių ir pasilaikydamas sau tik šiaurinę Rytprusių pusę, atseit, maždaug Mažąją Lietuvą, ir pats tapdamas jungtinės Lietuvos — Lenkijos vasalu. Vėl sykį Lietuva praleido tinkamą istorinę progą ordiną galutinai likviduoti ir sugrąžinti Mažąją Lietuvą. Vietoje to, ordinui buvo leista savo sostinę perkelti iš Marienburgo į Karaliaučių ir pradėti intensyviau rūpintis Mažosios Lietuvos kolonizavimu. Kurį laiką ordinas buvo ramus, tačiau 1511 m. išsirinko savo Hochmeister'iu (vyriausiu viršininku) Albrechtą Brandenburgietį, kuris mėgino išvaduoti ordiną iš Lietuvos — Lenkijos vasalystės, tačiau jam tai nepavyko. 1525 m. Albrechtas perėjo į liuteronų tikėjimą, pavertė ordiną į sekuliarinę valstybę, tuo simbolizuodamas ordino galą, ir iškilmingai prisiekė Krokovoje karaliui Zigmantui ištikimybę, tuo pripažindamas Lietuvos-Lenkijos suverenumą Prūsiose ir Mažonoje Lietuvoje. Nors buvusi ordino valstybė ir tapo Lietuvos — Lenkijos vasalu, tačiau jai vis dėlto buvo paliktas Mažosios Lietuvos valdymas, faktinasis administravimas, ir tuo ir vėl buvo praleista graži progą galutinai išspręsti Mažosios Lietuvos problemą.

Lietuvos-Lenkijos suverenumas ordino buvusioje valstybėje, išsilaikęs apie du šimtus metų, pasibaigė 1660 m. sudarytąja Olivos sutartimi. Po to Mažosios Lietuvos gyvenimas buvo kiek ramesnis, nors buvo ir ryškesnių įvykių. Prasi-dėjus Trisdešimties Metų karui, Klaipėdos miestas ir uostas 1618 m. atsidūrė švedų okupacijoje, ir joje išbuvo iki to karo galo. 1707-1710 m. Mažąją Lietuvą, ir ypač jos rytinę dalį, nusiaubė baisus maras, nuo kurio mirė apie trečdalis visos Mažosios Lietuvos gyventojų. Tai, žinoma, vokiečiams valdovams sudarė gražią progą apšodinti Mažąją Lietuvą vokiečiais kolonistais. Iš to kylančias problemas vaizdžiai aprašo žymusis Mažosios Lietuvos poetas Kristijonas Donelaitis.

Septynerių metų karas (1756-1763) palietė Mažąją Lietuvą tuo, kad jau 1757 m. viena rusų armija užėmė šiaurinę Mažosios Lietuvos dalį, laikė ją okupuotą keletą metų ir žiauriai nusiaubė.

Lietuvos-Lenkijos trys padalinimai (1772, 1793 ir 1795 m.) Mažosios Lietuvos nepalietė tiesiogiai, nes ji jau buvo Prūsijos valdžioje.

1811 m. Napoleono kariuomenė, žygiuodama į Maskvą, ėjo ir per Mažąją Lietuvą, ją nusiaub-dama ir uždėdama didokas kontribucijas.

Įdomus epizodas: 1813 m. rusų kariuomenė, besivydama besitraukiančius prancūzus, trumpai buvo užėmusi Klaipėdą. Ta proga, markizas Paulucci, tarnavęs rusų caro kariuomenėje, pasiū-lė carui įjungti Klaipėdą į rusų imperiją, motyvuodamas tuo, kad Rusija galėsianti išnaudoti ekonomines galimybes Lietuvoje, tik turėdama Klaipėdos uostą. Caras Aleksandras I ta idėja tačiau nesucidomėjo ir savo kariuomenę iš Klaipėdos atitraukė.

1905 m. rusų caro valdžia, pralaimėjusi karą prieš Japoniją ir išgyvenusi revoliuciją, sušvelnino savo režimo okupuotoms tautoms griežtumą ir tai teigiamai atsiliepė ir okupuotoje Lietuvoje. Visuose po to įvykusiuose lietuvių seimuose ir konferencijose — 1905 m. Vilniuje, 1914 m. Čikagoje, 1916 m. Hagoje, 1916 m. Beme, ir Lausanoje (Šveicarijoje), 1917 m. Vilniuje, 1917 m. Voroneže ir dar kitur — lietuviai reikalavo laisvės "visai etnografinėi Lietuvai", kas reiškė, ne tik Didžiąjai, bet ir Mažajai Lietuvai.

1918 m. vasario 16 d. Lietuvos Tarybos Aktas paskelbęs Nepriklausomos Lietuvos atstatymą turėjo, žinoma, didžiulės reikšmės ir Mažajai Lietuvai, nes paskatino mažlietuvius daug stipresnei, aktingesnei veiklai, kurios tikslas buvo gauti laisvės ir Mažajai Lietuvai, tada dar tebuvusiai Vokietijos kaizerio okupacijoje, ir tada susijungti su Didžiąja, jau nepriklausoma Lietuva. Mažlietuviai sudarė "Prūsų Lietuvos Tautinę Tarybą", kuri jau visai aiškiai reikalavo ne tik laisvės, bet ir susijungimo.

Vienas iš svarbiausiųjų įvykių nepriklausomos Lietuvos valstybės istorijoje buvo susijungimas Mažosios Lietuvos šiaurinės dalies, būtent, Klaipėdos krašto, su nepriklausoma Lietuva, įvykdytas 1923 m. sausio 15 d.

(Bus daugiau)

LAPKRIČIO 23-IOSIOS PRASMĖ

(Skaityta 1979 m. lapkričio 18 d., Bostone, Lietuvos
Kariuomenės Atkūrimo sukakties minėjimo proga.)

Gen. št. mjr. E. BLIUDNIKAS

Lapkričio 23-čioji, Lietuvos Kariuomenės Šventė, buvo viena iš keletos nepriklausomos Lietuvos tautinių švenčių sąrašė.

Nuo 1939 metų praėjo 40 metų, kai ji nebešvenčiama Lietuvoje.

Sąryšyje su tuo, Lietuvos miestuose pranyko lietuvių kariniai paradai, nutilo lietuviškos karių dainos, nutilo karių dūdų orkestrų maršai. Vietoje to, Lietuvoje buvo įvesta visokių sovietinių švenčių, miestų gatvių grindinių daužo raudonosios armijos karių batai, namų sienas drebina sovietų tankai, o vietoje lietuviškų karių dainų, skamba "katiušos" klyksmas.

Sąryšyje su Lietuvos kariuomenės likvidacija išnyko tenai Vyčio Kryžiais dekoruotų karo veteranų ir karo invalidų pagerbimas, o jų vietoje išstatomi pagarbai "deputatai" ir kitokie Lietuvos išdavikai, apkarstyti kūjais ir piaučiais. Vietoje pagerbimo žuvusių lietuvių karių, kovojusių už Lietuvos Nepriklausomybės atstatymą, dabar tenai garbinami Lietuvos Nepriklausomybės duobkasiai.

Išgriautų Nežinomojo Kareivio ir kitų, už Lietuvos laisvę žuvusių, karių paminklų vietoje statomos Lietuvos priešų iškamšos. Šventę, kuri su džiaugsmu, meile ir pasididžiavimu buvo švenčiama nepriklausomoje Lietuvoje, dabar begalime prisiminti ir švęsti tik laisvojo pasaulio dalyse, ribotame lietuvių tarpe.

Bet gi, jau praėjo 40 metų nuo Lietuvos kariuomenės sunaikinimo!

Savanoriai-kūrėjai baigia kristi — liko beveik ant pirštų suskaitomi! Tikrųjų Lietuvos kariuomenės karių eilės, tiek pavergtoje Tėvynėje, tiek laisvajame pasauly, palaiptiui retėja! Ar tebėra prasmė Lapkričio 23-čią minėti, o jeigu yra, tai kodėl?

Atsakymo tam ieškime Lietuvos kariuomenės nuopelnuose, įvertindami juos trimis atskirais laikotarpiais:

- I Lietuvos nepriklausomybės atstatymo metu;
- Lietuvos nepriklausomo gyvenimo metu;
- II Pasaulinio karo ir okupacijų metu.

LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS ATSTATYMO LAIKOTARPIS

Kiekviena egzistencija yra kova už būvį, o

tai kovai vesti reikalingos priemonės. Valstybiniame gyvenime egzistencijai garantuoti yra pagrindinės dvi priemonės: diplomatija — derybos bei sutartys, ir fizinė — kariuomenė.

Kai pirmoji šių priemonių tikslo nepasiekia, antroji panaudojama.

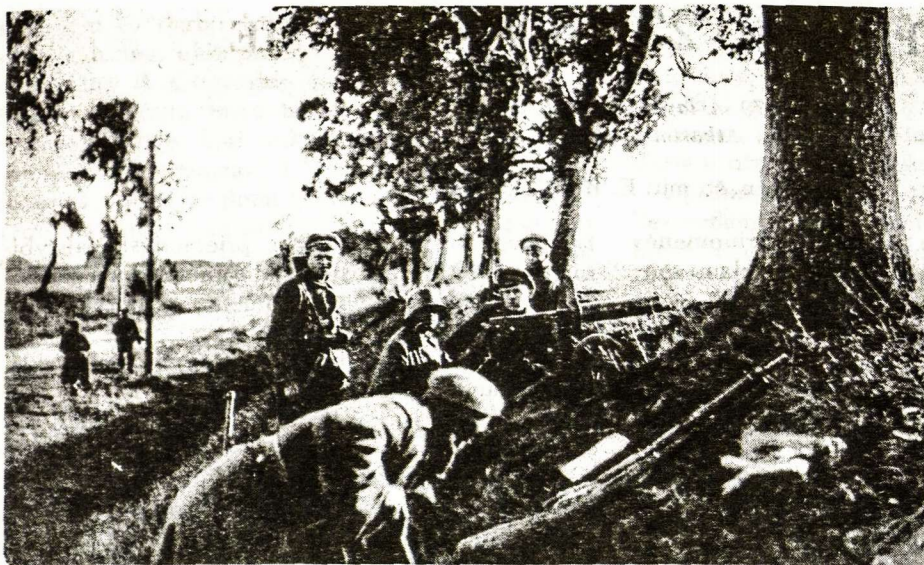
1918 m. vasario 16 dieną, Vilniuje, buvo paskelbtas Lietuvos Nepriklausomybės Atstatymo Aktas. Jo įgyvendinimui buvo reikalingas kitų, ypatingai kaimyninių valstybių pritarimas. Tačiau, aplinkybės tam nebuvo palankios ir diplomatija reikale nepadėjo.

Iš pietų lenkai, prisimindami Lietuvos-Lenkijos unijos laikus, brovėsi į Lietuvos teritoriją. Iš rytų bolševikai, siekdami caristinės Rusijos plotų ir sekdami besitraukiančių vokiečių pėdomis, įžengė į Lietuvos žemes. Šiaurėje, Žemaitijoje, šeiminkavo įsibrovėliai — bermontininkai, neva rengdami pasipriešinimą bolševikams. Vakaruose gi, remdamiesi Melno 1422 metų sutartimi, smarkių pretenzijų reikė į Klaipėdos kraštą vokiečiai.

Iš visų pusių Lietuvos nepriklausomybės atstatymui grėsė dideli pavojai. Prieš visus tuos priešus reikėjo pasipriešinti ir priešintis skubiai. Metodingam karinių pajėgų kūrimui nei laiko, nei ginklų, nei pakankamo personalo nebuvo. Skubiai buvo šaukiami savanoriai, organizuojami į kautynių vienetus, apginkluojami kokiais tik buvo galima gauti ginklais ir be tinkamo apmokymo, buvo siunčiami kur degantis reikalas vertė.

Bet padėtį išgelbėti vien savanorių daliniais buvo neįmanoma. 1918 m. lapkričio 23 dieną buvo išleistas pirmas Lietuvos kariuomenei įsakymas ir tuo prasidėjo Lietuvos kariuomenės kūrimas. Smulkesnieji savanorių daliniai, papildyti mobilizuotais kadrais, buvo telkiami į batalionus, batalionai jungiami į pulkus. Reikalų verčiama, per trumpą laiką, iki 1919 metų vasaros, Lietuvos kariuomenė į įvairius frontus pasiuntė dešimt pėstininkų pulkų, kavalerijos pulką ir keleta artilerijos baterijų. Mobilizacija tarnavusių kariuomenėje ir naujokų lygiagrečiai buvo vykdoma.

Nesustojant karines jėgas didinti ir ginklavimą gerinant, Lietuvos kariuomenė beveik tris metus kovėsi su žymiai gausingesnėmis priešo jėgomis

Laukiant priešų puolimo
Iluokštos apylinkėje, 1919 m.

ir kovą laimėjo. Iki 1919 metų pabaigos, Lietuvos kariuomenė, spausdama neprašytus svečius — bermontininkus iš Žemaitijos, lapkričio gale, pasiekė Klaipėdos kraštą ir išvalė nuo priešų vakarinę Lietuvos dalį. Iki 1920 metų pradžios, Lietuvos kariuomenė išvalė rytinę dalį Lietuvos nuo bolševikų; sausio mėn. Zarasų-Daugpilio rajone sutriuškino jų pulkus ir antrą priešą priverstė sėstis prie derybų stalo.

Tiktai pietų Lietuvoje, lenkams sulaužius Suvalkų lietuvių-lenkų susitarimą, ir antrą kartą įsiveržus į Vilnių ir Vilniaus kraštą, kovos užsitęsė iki 1920 pabaigos. Pagaliau, prieš Lietuvos norą, Tautų Sąjungos Kontrolės Komisijai įsikišus, lapkričio 29 d. karas su lenkais buvo sustabdytas, o Vilnius ir Vilniaus kraštas paliktas už neutralinės linijos. Nors Lietuva sostinė ir trečdalis Lietuvos teritorijos nebuvo leista išvaduoti, bet Lietuva, kaip nepriklausoma valstybė, buvo atstatyta.

Sunku šiandieną įsivaizduoti kokia būtų buvusi Lietuva, jei per tuos tris metus kraštą būtų draskę trys priešai... Lietuvos Nepriklausomybės Atstatymo Aktas greičiausiai būtų likęs vieno lapo popieriaus gabalėlis, kuris vargu ar būtų radęs vietą įrašyti jį į pasaulio tautų istoriją. Lietuvos kariuomenė apgynė nepriklausomos Lietuvos atstatymą ir tai buvo jos nuopelnas.

LIETUVOS NEPRIKLAUSOMO GYVENIMO LAIKOTARPIS

Geografiniu požiūriu Lietuva randasi nepavydėtinoje pozicijoje. Lietuva yra kryžkelėje, kur susikryžiuoja kelių kaimyninių valstybių interesų

keliai: per amžius rytų ir pietų kaimynus Lietuva viliojo kaip derlingas žemės kraštas ir kaip artimiausias, per Baltijos jūrą kelias į Atlantą ir pasaulį, o vakarų kaimynui Lietuva buvo prieštiltis jo amžiais svajotai "Drang nach Osten" idėjai. Dėl šitų priežasčių Lietuvos gyvenimas nebuvo saugus.

Pasienio provokacijomis kaimynai ieškojo priekabių, o per jiems palankų elementą krašto viduje, organizavo krašto griovimo darbą iš vidaus.

Ypatingai tokius gerus santykius palaikyti trukdė neišspręsti Lietuvos teritoriniai klausimai: su lenkais dėl okupuotų Vilniaus-Suvalkų sričių, o vakaruose, su vokiečiais dėl Klaipėdos krašto priklausomybės.

Tokiai padėčiai esant, Lietuva negalėjo ramiai dirbti Lietuvos atstatymo darbą be karinės apsaugos. Lietuvos kariuomenės uždavinys buvo — budėti Lietuvos sargyboje ir ginti jos laisvę jos etnografinėse ribose. Šį uždavinį pildydama, štai ko ji pasiekė per dvidešimt Lietuvos nepriklausomo gyvenimo metų:

- sukūrė modernią, pagal tų laikų, karinę organizaciją;
- išmokslino ir kariniai parengė pakankamą aktyviosios ir atsargos karininkų bei puskarininkų kadrą;
- iš Lietuvos jaunimo parengė Lietuvai ginti 200,000 patriotiniai susipratusį ir kariniai paruoštą atsargos kariuomenės rezervą;
- saugojo ir gynė Lietuvos interesus;
- glaudžiai bendradarbiavo su civiline-karine organizacija — Lietuvių Šaulių Sąjunga ir prisidėjo prie jos karinio parengimo krašto užnu-

gario apsaugos tarnybai;

— 1923 metais talkininkavo Klaipėdos sukilėliams ir tvarką ir ramybę įgyvendinti Klaipėdos krašte;

— 1939 metais, kilus vokiečių-lenkų karui ir besitraukiančioms lenkų dalims įžengus į Lietuvos teritoriją, jas internavo, o spalio pabaigoje įžengė į Lietuvos sostinę Vilnių ir Vilniaus kraštą ir padėjo vietos administraciniams organams ten palaikyti tvarką ir ramybę.

Visa tai buvo Lietuvos kariuomenės nuopelnai nepriklausomos Lietuvos gyvenimo laikotarpyje ir jie taip pat yra prisimintini šios šventės proga.

II PASAULINIO KARO IR OKUPACIJŲ LAIKOTARPIS

Kaip jau anksčiau buvo pasakyta, dėl Lietuvos geografinės padėties, II Pasauliniame karui kilus, lietuvių tautai nebuvo galimybių išlikti nepaliestai. Karas šlavė nuo žemės paviršiaus viską, kas tik pasimaišė pakely: žmones, miestus, griovė valstybių sienas, naikino tautas. Kada pasaulinio karo liepsnos apėmė visos Europos ir net kitų kontinentų valstybes, prie geriausių norų ir pastangų negalima buvo užgesinti tas liepsnas mūsų mažoje teritorijoje.

Šiandieną nebebandykime, nes nėra laiko ir prasmės išdiskutuoti kas buvo galima ir reikėjo padaryti, bet prisiminkime tik kas buvo daryta ir kas tą darė, gelbint Lietuvos laisvę:

Sovietų Sąjungai, 1940 metais okupavus Lietuvą ir Lietuvos kariuomenę perorganizavus į raudonosios armijos 29 lietuvių teritorinį korpusą,

lietuvių karių patriotinių jausmų savajai Tėvynei okupantai nesugebėjo palaužti. Nors lietuviškos dalys buvo išdraskytos ir sumaišytos, nors 50% karininkų ir 25% puskarininkių bei kareivių buvo areštuoti, išvežti ar be žinios dingę, nors raud. armijos vadovybė lietuvių karių prieky pastatė politinius komisarų ir raudonuosius karininkus, lietuviai kariai liko ištikimi savo lietuvių vadams ir savo Tėvynei. Tokį Lietuvos kariuomenės karių nusistatymą vaizdžiai parodė 1941 metais prasidėjęs karas, kada korpo dalys staiga sukilo ir por porą dienų korpo daliniuose nebeliko lietuvių karių. Lietuviai kariai, ne tik nesutiko kautis su vokiečių priekiniais daliniais, bet kartu nesutiko trauktis į Rytus ir kovoti už Sovietų Sąjungos interesus. Patriotiniai jausmai vertė lietuvių karius likti savo Tėvyneje.

Atsivalaidavę iš korpo, lietuviai kariai ginklo nemetė, bet tikėdamiesi atstatyti nepriklausomą Lietuvą, skubiai savanoriškai stojo į lietuvių Apsaugos Dalinius. Po poros metų, kada išryškėjo naujojo okupanto tikslai okupuotų kraštų ir L.A.D. panaudojimo atžvilgiu, pradėjus juos siųsti už Lietuvos ribų, savanoriai dingo, o sudarytieji daliniai pradėjo "tirpti".

Vokiečių rytų frontui palūžus ir jų armijoms pradėjus trauktis atgal, vokiečiai vėl panorą okupuotų kraštų vyrus panaudoti saviems tikslams, po priedangą patrauklaus pavadinimo, kuriant lietuvių Vietinę Rinktinę, Lietuvos teritorijos apsaugai. Neužilgo ir čia pradėjo aiškėti okupanto užmaskuoti tikslai, L. V. R. vadovybė tam nesutiko, bandė vesti derybas, bet L.V.R. štabas

Atimtas iš bermontininkų grobis Radviliškyje 1919 m.

Senieji Karo Muziejaus rūmai Kaune

buvo areštuotas ir išvežtas, o sukurti daliniai "išsiskirstė", nelaukdami to paties likimo.

1944 metų vasarą raud. armija vėl pasiekė Lietuvos rytų sieną. Karą pralaimėjusios vokiečių dalys nustojo karingumo ir neberodė noro prie-

šintis. Pasipriešinti įžengiančiai į Lietuvos žemę raud. armijai išėjo Lietuvos kariuomenės kariai, šauliai, "miško broliai", iš anksto nujausdami, kad vilčių Lietuvai laisvę atgauti mažai bepaliko, nebent pasaulinę taiką pasirašant bus atsižvelgta į lietuvių pastangas.

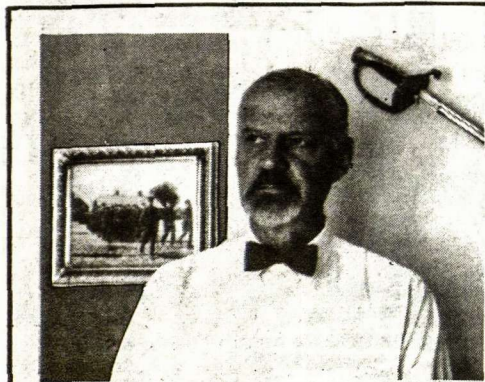
Virš dešimt metų jie vedė žūtbūtinę kovą, bet pagalbos iš niekur nesulaukę, negalėjo atsilaukti prieš šimteriopai stipresnį priešą. Šimtai tūkstančių Lietuvos sūnų ir dukterų paguldė galvas už Lietuvos laisvę. Šiandieną jų kaulai ilsisi ne tik Lietuvos laukuose, pamiškėse ir miškų gilumose, ne tik Lietuvos paupių ir paežerių lankose, bet taipogi jų kaulai ilsisi plačiai išblaškyti po Rusijos, Sibiro ir kitus kraštus. Tūkstančiai šių palaikų per amžius nebus surasti, o jeigu kada nors jų kaulai bus iškasti, tai vis tiek niekas negalės atsakyti kas jis buvo, kada jis mirė, ir už ką jis mirė . . .

Šie paskutiniai išdraskytos Lietuvos kariuomenės likučių veiklos etapai nebuvo sėkmingi. Lietuvių valstybė prarado nepriklausomybę, *bet ją prarado ne dėl to, kad niekas jos negynė*, bet dėl to, kad Lietuvos gynėjams niekas neatėjo padėti ją ginti.

Lietuvos nepriklausomybės gynėjai savo uždavinį atliko, o kaltė už jos nepriklausomybės praradimą ir už paguldytas galvas ją ginant, tegul gula ant sąžinės tų II Pasaulinio karo didžiųjų, kurie nuskriaustųjų šauksmo neišgirdo ir nenorėjo išgirsti nei karo metu, nei karo taiką pasirašant.

Tebūnie pagarba Lietuvos karžygiams, krituosiems kovoje už Lietuvos Laisvę, nors toji Laisvė nebuvo pasiekta.

Jų atlikti darbai ir aukos liks pavyzdžiu būsimoms lietuvių kartoms, prikeliant LAISVĄ, NEPRIKLAUSOMĄ LIETUVĄ! Žvilgtėterėjus į šių dienų pasaulio įvykius, tokia diena gali būti nebetoli. □

Šio KARIO viršelyje yra pagerbiamas Lietuvos kariuomenės karininkas VIKTORAS PERMINAS.

Nuo seno KARIJ duosniai paremdamas, V. Perminas atsiuntė 500 dol. auką ir savo testamente paskyrė žurnalui dar tūkstantį dol.

Nuoširdžiai dėkojame mūsų mielam Bičuliui už paramą ir mūsų darbo paskatinimą.

KARIO Štabas

SPARNUOTIEJI METAI

A. MOTUZAS

*Skiriu žuvusiems bei mirusiems laisvos
Lietuvos lakūnams prisiminti.*

Šešiolika jaunystės metų, taip greitai prabėgsių nepriklausomos Lietuvos Karo aviacijoje, paliko daug gražių prisiminimų, daug gyvenimiško patyrimo. O tų išgyvenimų, kaip asmeniškų, taip ir tarnybinių, buvo ganėtinai daug. Šiuo metu tie išgyvenimai bei patyrimai nyksta atmintyje, o vis tik atrodo būtų naudinga atskleisti juos mielo skaitytojo dėmesiui. Pasišengsiu juos atpasakoti bešališkai ir be pagražinimų.

Augdamas gražios gamtos apsuptyje sodyboje iš mažens mėgdavau stebėti paukščių skraidymus. Man labai patikdavo kregždžių vikrūs skraidymai ir laukinių žąsų bei gervių gražiai išrikiuotos virtinės, skrendančios vakarų link rudens metu. Dažnai man kildavo pavydas ir nepasitenkinimas dėl nuskriausto žmogaus būklės, negalinčio pakilti nuo žemės. Tokia buvo mano vaikiška galvosena. Apie pirmuosius žmogaus bandymus pakilti į orą, aš tuomet dar nieko nežinojau. Laikas bėgo nesulaikomai greitai. Vaikystės svajonės keitėsi jaunuolio rūpesčiais su platesniu patyrimu.

Nelauktai iškilo 1-asis Pasaulinis karas, atnešęs Lietuvai daug žalos. Karui pasibaigus atsirado išsilaisvinimo galimybės, iškilo reikalas ginti tėvynę nuo besibraunančių pavergėjų. Ir štai, 1919 metais birželio mėnesio pradžioj, savanoriškai užsirašiau į Lietuvos kariuomenę.

Iš karto buvau paskirtas į Pirmą Atsargos Batalioną, o bent kiek vėliau — į Karo Mokyklą, kurią baigiau gruodžio 16 d., gaudamas leitenanto laipsnį. Buvau paskirtas į Joniškėlio Batalioną (vėliau 9 p.p.).

Štai, aš jau ir tėvynės gynėjas, kad ir su žvaigždute apikaklėje, bet be patyrimo kovos lauke. Gan ilgas bastydamasis su kuopa lenkų pasienyje, kautynių krikštas ties Vilniumi, kareivių mokymas ir kuopos tvarkymo reikalai davė daug patyrimo karinėje srityje. Nebuvo laiko svajoti apie oreivybę ir mano vaikiškos svajonės buvo dingusios. Bet, štai, 1923 m. pavasarį mano pulkas buvo perkeltas pastoviam gyvenimui į kareivines. Pulke nebuvau skriaudžiamas:ėjau kuopos vado pareigas, gerai sugyvenau su vadovybe ir karininkais, bet kažko trūko, kažkodėl nepa-

tiko pėstininko tarnyba. Vėl atgijo sparnuotos jaunystės svajonės: "Lėkčiau, lėkčiau, kad galėčiau, paukščio sparnus, kad turėčiau".

Du mano pulko karininkai jau anksčiau buvo persikėlę į Karo aviaciją. Ši aplinkybė paskatino ir mane bandyti savo laimę. Tuo laikotarpiu Karo aviacijoje buvo skraidančio personalo trūkumas, kurio papildymui buvo kviečiami jauni karininkai iš kitų kariuomenės dalių. Pirmai progai atsiradus, gavęs pulko vado leidimą, nuvykau į Kauną pas Karo aviacijos viršininką gen. J. Kraucevičių su prašymu priimti mane į Karo aviaciją.

Tą pačią dieną generolas pasiuntė mane į aerodromą, bandomam skridimui. Pats generolas davė man žemėlapi ir tokį uždavinį: lėktuvui pakilus į 1,500 m aukštį, nuvesti lėktuvą į Garliavą ir parvesti atgal į aerodromą. Skridimo metu suskaičiuoti plentų Aleksotas-Garliava judančius vežimus ir grįžus pranešti apie uždavinio išpildymą. Lėktuvo pilotui taip pat buvo duotas uždavinys. Mano uždavinys atrodė man paprastas ir nesudėtingas. Matomai, buvo norima tik patikrinti mano orientaciją ore, laikyseną skridimo metu ir regėjimo stiprumą. Pakilus į 1,500 m aukštį, nurodžiau pilotui skridimo kryptį į Garliavą ir iš ten atgal į aerodromą. Skridimo metu suskaičiau vežimus Aleksotas-Garliava plente ir, nutūpęs aerodrome, pranešiau generolui apie uždavinio įvykdymą. Bent kiek vėliau ir pilotas padarė pranešimą.

Tais pačiais metais buvau pakviestas persikelti į Karo aviaciją. Pirmas skridimas padarė man geriausią išpūdį. Nejaučiau jokios baimės, nei galvosvaigio, tik stiprų oro srovės spaudimą į galvą ir krūtinę, išlindusią iš lėktuvo liemens. Jaučiau malonų pasitenkinimą, kad skrendu pakilęs į orą, kaip paukštis. Vėlesni skridimai, jau būnant Karo aviacijoje, nebuvo tokie išpūdingi ir taip malonūs.

1924 m. spalio 15 d. buvau perkeltas į Karo aviaciją ir paskirtas į Mokomąją eskadrilę mokinio lakūno pareigoms. Per žiemą klausiau teoretinį kursą drauge su kitais iš kariuomenės dalių atvykusiais karininkais. Pradedant teoretinį kursą,

nebuvo jokio sveikatos patikrinimo dėl tinkamumo aviacijos tarnybai. Vėliau, už metų ar dviejų, visas skraidantis personalas buvo pagrindinai tikrinamas Karo ligoninėje ir tada buvo rastas gan didelis procentas lakūnų su sveikatos trūkumais. Kadangi buvo žymus trūkumas skraidančio personalo, o esamas personalas jau buvo baigęs apmokymą ir dauguma lakūnų jau skraidė savystoviai, tai visi buvo palikti Karo aviacijoje. Ateityje visi atvykstantieji papildyti skraidantį personalą, pirmiausia buvo tikrinami sveikatos atžvilgiu ir tik visiškai sveiki būdavo priimami. Be to, visam skraidančiam personalui buvo įvestas kasmetinis sveikatos tikrinimas Karo aviacijoje, specialiai apmokyto gydytojo priežiūroje. Tie, kurie turėjome šiokių tokių sveikatos trūkumų, turėjome apdairiai suktis, kad gavus patenkinamas išdavas ir likus skraidančio personalo sąstata. Mat skraidantis personalas turėjo gražią uniformą ir gaudavo specialybės priedą, o pinigai, ne tik Amerikoje, bet ir Lietuvoje, jaunam vyrui buvo labai reikalingi.

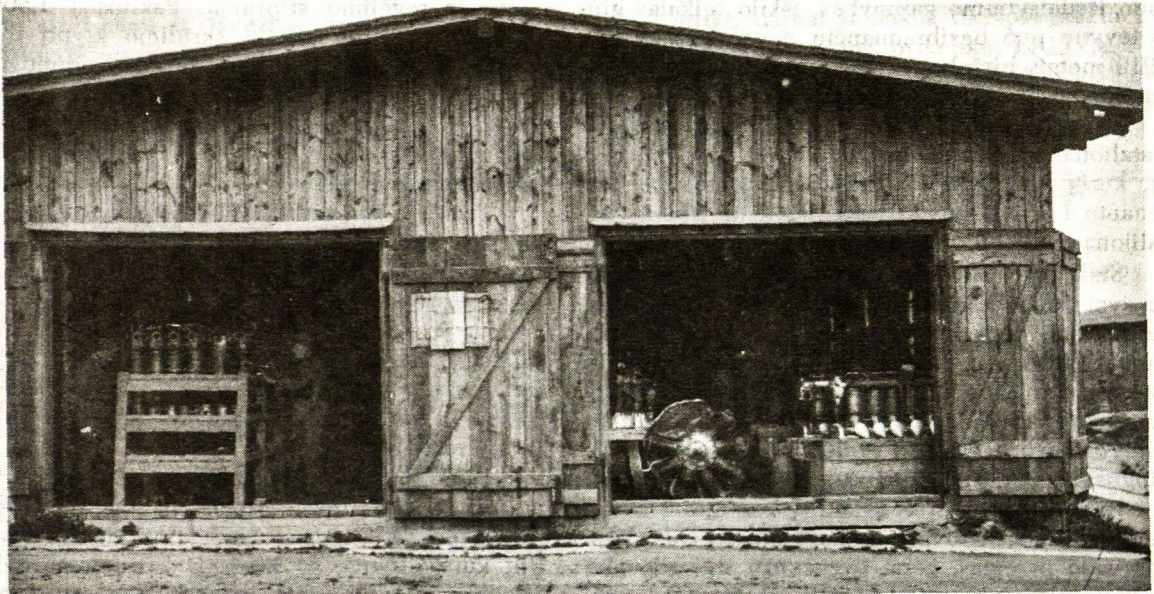
1925 metų pavasarį, baigęs teoretinį apmokymą ir išlaikęs egzaminus, buvau paskirtas į pilotažo grupę. Visas skraidantis personalas Karo aviacijoje buvo skirstomas į dvi pagrindines grupes: lėktuvų vairuotojus — pilotus ir lakūnus — žvalgus. Pilotais galėjo būti karininkai ir puskarininkiai, o žvalgais — tik karininkai.

Aš ir dar trys baigę kursus mokiniai, pate-

kome į 2-rą pilotažo grupę, kurios instruktorium buvo paskirtas žymus lakūnas viršila Mikėnas. Viršila Mikėnas, keleta metų vėliau, gavo karininko laipsnį ir net eskadrilės vado pareigas. Pilotažo apmokymą, mes, 2-os grupės mokiniai, pradėjome 1925 metų rudenį. Vasaros metu turėdami laisvesnio laiko, galėjome arčiau susipažinti su Karo aviacijos tarnyba, esama santvarka ir bendruomeninio gyvenimo aplinkybėmis. Tėka paminėti, kad buvo šioks toks skirtumas tarp buvusio mano pulko ir Karo aviacijos, kaip drausmės atžvilgiu, taip ir karių bei šeimų laikyseoje. Karo aviacijoje nesimatė išviršinių drausmės pažymių: kulnų daužymo bei tampymosi prieš viršininkus. Čia vyravo pasitikėjimas viens kitu ir viršininkų gerbimas. Karininkų šeimų laikyseoje matėsi gan laisva ir draugiška santykių dvasia. Gal ši aplinkybė vėliau pasireiškė nemalonių įvykių atsiradimu. Tarnybos ir skraidymo metu, mes mokiniai jautėmės žemesniais prieš senesnius lakūnus, nežūrind turimo laipsnio.

Skraidymų metu mokiniai mėgdavo paskraidyti 2-je sėdynėje, su mokiniais vos tik savystoviai išskridusiais mokomu lėktuvu. Skridimai su mokiniais pilotais, 2-je sėdynėje, vietoje balasto, buvo gana populiarius dalykas. Buvo tokių mėgėjų, kurie išstupėdavo antroje sėdynėje virš valandos, tuo tarpu, kai mokiniai pilotai keisdavosi po 2-3 nutūpimų. Toks tupėjimas lėktuve balasto vietoj, turėjo dvi savybes: nesiskaitymas su

Aviacijos Parko sandėliai, kuriuose laikė atsargines dalis

Balius aviacijos ramovėje, A. Fredoje, 1922-23 m.

pavojumi gyvybei ir litų medžioklė. Mat tuo metu buvo duodami skraidpinigiai visiems lakūnams už išbūtas valandas ore. Mokiniui gaunančiam jaunesnio karininko atlyginimą, skraidpinigiai sudarydavo gan gerą algos priedą. Bent kiek vėliau buvo įvesti papildomi atlyginimai mokiniams ir aukštesnio laipsnio lakūnams, o skraidpinigiai buvo palikti tik pilotąo instruktoriams. Nuo to laiko dingo balasto mėgėjai, bet norinčių paskraidyti su mokiniu, kad ir be pelno, visad atsirasdavo. Mūsų grupės pilotąo mokymas 1925 m. nebuvo užbaigtas ir buvo tęsiamas pavasarį 1926 metais su kitu instruktorium.

Mokinių mokomieji skridimai prasidėdavo anksti, vos tik saulei patekėjus ir po 6-os valandos vakare, kai esti ramesnis oras ir kitų eskadrilių skridimai būdavo užbaigti. Visos kovos eskadrilės ir Mokomoji eskadrilė naudojosi tuo pačiu aerodromu prie Linksmadvario. Aerodromas buvo gana mažas, nedrenuotas ir turėjo tik vieną medinį angarą prie Linksmadvario, todėl sutalpinimas lėktuvų nakčiai į angarą, būdavo sudėtinga problema. Mokomieji lėktuvai dažnai likdavo lauke.

Kitame aerodromo pakraštyje buvo užsilikęs iš praėjusio karo didžiulis vokiečių Cepelino anгарas. Šis anгарas buvo labai didelis: aukštis 50-60 metrų, ilgis 250 m, plotis 120 m. Angaras tapo nugriautas 1927 m., nes trukdė mokinių skraidymams ir aerodromo praplėtimui. Pats aerodromas, Karo aviacijai plečiantis, buvo per mažas ir dar nedrenuotas. Todėl pavasarį ir rudenį gana ilgą laiką nebuvo galima juo naudotis.

Iškilo būtinas reikalas aerodromą praplėsti, išdrenuoti ir pastatyti keleta naujų anгарų. Kovos eskadrilių didinimas, naujų anгарų statymas ir aerodromo plėtimas pareikalavo daug lėšų ir negalėjo būti trumpu laiku įvykdytas. Tenka pažymėti, kad mūsų vyriausybė stengėsi, pagal išgales, sukurti stiprią — kovingą Karo aviaciją.

Grįždamas prie pilotąo apmokymo, turiu paaiškinti ir apmokymo sąlygas. Pilotąo mokiniai privalėdavo patys paruošti lėktuvą skraidymams. Tai reiškia: pripilti į tanką benzino, pripilti radiatorių vandens, papildyti alyvą, patikrinti lėktuvo prietaisus ir nuvalyti visą lėktuvą. Kovos eskadrilėse visą šį darbą atlikdavo mechanikai. Pradiniam apmokymui buvo naudojami vokiškos

gamybos lėktuvai Albatrosai B-2, C-1 ir C-3. Tai buvo seno tipo, karo meto gamybos lėktuvai. Keleta metų vėliau, mes jau turėjome savos konstrukcijos ir savos gamybos lėktuvų — ANBO.

Jau minėjau, kad mokomieji skridimai prasidėjo labai anksti iš ryto ir po 6-os val. vakare, jei būdavo tinkamas oras.

Mokiniai, mėgėjai sekmadieniais paulioti ir vėluoti į skraidymus, gaudavo skristi paskutinėje eilėje, o kai kada ir visai negaudavo, dėl pasikeitusių oro sąlygų. Mokinių tarpe eidavo varžybos dėl pirmutinio savystovaus skridimo. Geriausiu mokiniu būdavo laikomas tas, kuris turėdavo mažiau skridimų su instruktorium ir sugaišdavo trumpiausią apmokymo laiką. Toks mokinys galėdavo pasirinkti eskadrilę ir greičiau gaudavo 2-os eilės lakūno laipsnį. Paprastai, mokinių skridimų skaičius su instruktorium būdavo apie šimtas.

Nuolatinio pilotazo apmokymo instruktorium buvo rusų armijos lakūnas karininkas Pavlovas. Viršila lakūnas Mikėnas apmokė tik vieną pilotazo grupę iš 4 vyrų. Keleta metų vėliau, buvo sudaryta Mokomoji Grupė prie Aviacijos Mokyklos. Tuomet patobulėjo apmokymas, nes buvo paskirti kiti pilotazo instruktoriai ir pakeisti apmokymo lėktuvai.

1926 metų pavasarį pradėjau savystoviai skraidyti Albatrosu C-1 ir vėliau — Albatrosu C-3. Šis lėktuvas buvo lengvesnis, greitesnis ir jautresnis vairams negu B-2 ir C-1. Gegužės 28 d. rytą, mano skridimo eilė buvo pirmoji, turėjau skristi su naujai atremontuotu Albatrosu C-3. Šis Albatrosas turėjo skirtingą vairą, būtent, apskritą ratą kaip automobilio, bet to lėktuvo vairavimas buvo toks pat kaip ir kitų lėktuvų, su knipelium. Tikrumoje, su naujai atremontuotu lėktuvu, saugumo dėlei, pirmąjį skridimą turėjau atlikti su instruktorium. Su šios rūšies lėktuvu jau buvau savystoviai skraidęs keleta kartų, jaučiausi neva patyręs lakūnas ir todėl neprašiau instruktoriaus pagalbos pirmam skridimui.

Sėdau į lėktuvą, šiek tiek pasitaisiau sėdynėje, ir išruliavau į startą. Kiek prisimenu, kojų vairai buvo per toli, blogai pasiekiami. Kilau rytų kryptimi. Bekylant lėktuvas užsuko kairėn apie 50 laipsnių ir atsiplėšęs nuo žemės vis suko į kairę, pagaliau nustojo klausyti vairų ir slydo ant kairiojo sparno. Gavosi plokščias suktukas. Bandžiau atitaisyti lėktuvą, bet kadangi buvau mažame aukštyje, o Aleksoto medžiai buvo gana aukšti, tai lėktuvo sparnais užkliudžiau medžius, netekau sparnų ir su lėktuvo liemeniu nudardėjau į pakalnę. Kilau kaip sakalas, nutūpiau kaip vabalas,

be sparnų.

Trečią dieną atsibudau Karo ligoninėje ir iš karto nežinojau kur esąs. Gailestingoji sesuo paaiškino man, kad apie tris paras buvau be sąmonės, esu labai stipriai sutrenktas ir turiu ramiai gulėti. Tuomet ir aš prisiminiau savo nevykusį skridimą.

Ligoninėje teko išbūti apie du mėnesius. Doktoras Atkočiūnas kas dieną tikrindavo mano sveikatą. Dėl mano silpnų plaučių, jis siūlė išsiųsti iš Karo aviacijos. Išsirašęs iš ligoninės, jaučiausi labai silpnas ir vos pajėgiau pėsčias sugrįžti į A. Fredą. Tačiau, atsisakyti Karo aviacijos ir negalvojau. Tuometinis Karo aviacijos gydytojas, patikrinęs mano sveikatą, išrūpino šešių savaičių atostogas Palangoje ir liepė riebiai valgyti, ilsėtis, nenušalti ir nenuvargti.

Grįžęs iš atostogų, jaučiausi sustiprėjęs ir gerai pailsėjęs. Aviacijos gydytojas buvo patenkintas mano sveikatos būkle ir aš likau tarnyboje skraidančio personalo sudėtyje, bet ne "sakalo", o žvalgo pareigose. Buvau paskirtas 3-čion eskadrilėn, žvalgo lakūno pareigoms.

Taip užsibaigė mano iš mažens svajota savystovaus skraidymo karjera. Džiaugiausi, tačiau, galėdamas likti aviacijoje ir galėdamas skraidyti, kad ir svetimais sparnais. Nedelsdamas pradėjau rinkti žvalgo-lakūno uždavinius, kad įsigijus I-os eilės karo lakūno vardą. Dabar teko visą laiką skraidyti 2-je sėdynėje ir pasitikėti turimu pilotu.

Veik kiekvienam pilotui užeidavo noras pažylioti virš savo tėviškės, arba mylimos mergaitės namų. Tuo atveju žvalgui tekdavo tik sėdėti 2-je sėdynėje ir laukti iki pilotui praeis zyliojimo noras. Kai kada tekdavo pilotą įspėti, kad baigtų zyliojimą, nes tai buvo draudžiama ir net pavojinga. Buvo gandas, kad kažkoks pilotas pralindo pro apačią geležinkelio tilto per Nemuną. Kiek šis gandas buvo teisingas, nesiimu spręsti. Visokie pavojingi zyliojimai Karo aviacijos vadovybės buvo griežtai uždrausti ir todėl niekas viešai jais nesigirdavo. Man nuolatinio pilotu eskadrilėje buvo paskirtas patyręs lakūnas viršila Heidrikis, vėliau pakeltas į karininko laipsnį. Tai buvo rimtas vyras, patyręs pilotas ir aš su juo skraidydamas neturėjau jokių problemų.

Karo aviacijoje būtų klausimas nevedusiems karininkams buvo sunki problema, o karininkų skaičius vis didėjo. Kauno miestą nuo A. Fredos skyrė Nemunas. Geležinkelio tiltas per Nemuną buvo artimiausia susisiekimo galimybė, bet tik tuo metu, kai nebuvo traukinių judėjimo. Tai buvo nemaloni būklė gyvenantiems Kaune.

Todėl Karo aviacijos vadovybė sumanė atremontuoti medinį namelį ir įrengti atskirus kambarius nevedusiems. Buvo įrengta 16 kambarių ir juose apgyvendinti 24 karininkai. Tai buvo gana triukšminga gyvenvietė "24 Flygeliu" vadinama.

Žiemos vakarais dauguma šio namo gyventojų susirinkdavo koridoriuje ir prasidėdavo nagrinėjimas dienos įvykių ne tik karo aviacijoje, bet ir kritika politinių įvykių, iškilusių seime bei vyriausybėje. Liaudininkų vyriausybei viešpataujant 1926 m. Kaunas pasižymėjo neramumais. Mažumos seime pakėlė savo balsą ir reikalavimus. Į gatves išėjo jauni žydėliai bei kitoks neramus gailvalas su raudonom vėliavom. Prasidėjo ramių piliečių užgaudinėjimas bei priešvalstybinė demonstracija. Iš provincijos taip pat girdėjosi gandai apie organizavimą kažkokių ginkluotų būrių. Pasigirdo gandai apie kariuomenės mažinimą ir karininkų paliuosavimus. Vyriausybė elgėsi su demonstrantais gana švelniai. Gavosi pradinės revoliucijos vaizdas.

1926 metais kariuomenėje jau buvo didelis skaičius karininkų, baigusių Karo Mokyklą, kurie drauge su grįžusiais iš Rusijos lietuviais patriotais sudarė kariuomenėje tvirtą branduolį. Dauguma minėtų karininkų buvo Nepriklausomybės kovų dalyviai, todėl nenuostabu, kad jiems tokia palaida būklė nepatiko. Susidarė slapta karininkų organizacija, kuri su pritarimu politinių veikėjų Gruodžio 17 naktį padarė perversmą: pašalino liaudininkų vyriausybę ir paleido seimą.

Gruodžio 17-os rytas išaušo Kaune balta sniego skraiste pasipuošęs. Miesto gyventojams perversmas sudarė staigmeną, nes buvo neaišku, kas įvykdė perversmą: lietuviai patriotai, ar komunistai.

Kauno įguloje ir bendrai kariuomenėje jokio pasipriešinimo nebuvo, išskyrus pora aukštesnio laipsnio karininkų, kurie nuo vadovybės nedelsiant buvo pašalinti. Dauguma Kauno įgulos karininkų, kad ir aktyviai perversme nedalyvavusių, skubėjo į kariuomenės štabą pareikšti lojalumą naujai vadovybei. Karo aviacijos daugelis karininkų dalyvavo perversme ir vykdė atsakomingas pareigas. A. Fredoje liko tik keletas eskadrilės vadų ir keletas karininkų, kurie be eilės turėjo nešti įgulos tarnybą, tuo tarpu kai kariuomenės štabe bastėsi daug karininkų be jokio reikalo, tik vaidindami perversmo dalyvius.

Antrą perversmo dieną, grįžęs iš budėjimo, gavau įsakymą nuvykti kariuomenės štaban. Nuvykęs, 2-me aukšte sutikau keistai apsitulusį ir stipriai apsiginklavusį (šautuvu, revolveriu ir dviem granatom už diržo) karininką, kuris saugo-

jo du areštuotus karininkus. Minimas karininkas iš apsirengimo ir apsiginklavimo buvo panašus į Remarko didvyrį iš romano "Vakarų fronte nieko naujo".

Pranešęs, kad esu kviestas atvykti, buvau įleistas į gretimą kambarį, kuris buvo paskendęs dūmuose ir pilnutėlis įvairių laipsnių karininkų. Prisistačius vadovybei paaiškėjo, kad esu iškviestas per klaidą ir todėl galiu grįžti į savo eskadrilę. Kar. štabe tuo metu dar buvo tariamasi su politiniais vadovais dėl vyriausybės sudarymo.

Po gruodžio 17 dienos Karo aviacijos karininkai įgavo daugiau pirmenybių apdovanojime ordinais. Tačiau, po įvykusios nesantaikos tarp A. Smetonos ir prof. A. Voldemaro, aviacijoje atsirado dvi grupės: smetonininkai ir voldemarininkai. Perversmo dalyviai turėjo reikšmingą balsą ir tuometinėje Karo aviacijos vadovybėje. Be paminėtų pirmenybių aviacijos karininkai gavo ir atsakomųjų pareigų: kas dieną po du karininkus turėjo budėti pas prezidentą A. Smetoną ir pas prof. Voldemarą. Budėjimo metu mirtinai buvo persautas kapitonas Gudynas, belydint prof. Voldemarą į Valst. Teatrą.

Aktyviai perversme nedalyvavau, bet budėjimo pareigoms buvau skiriamas pas prezidentą ir pas. min. pirmininką. Susinormavus valstybinei būklei, šie budėjimai buvo atšaukti. Aviacijos karininkai po perversmo gavo dar vieną privilegiją, būtent: dalyvavimą perversmo metinio minėjimo kavutėje, kuri buvo rengiama įgulos karininkų Ramovėje pirmuosius du metus. Kavutėje dalyvaudavo prezidentas Smetona, ministeris Tubelis ir veik visi Karo aviacijos karininkai. Kavutės metu prez. Smetona ir ministeris Tubelis aiškino esamas politines ir ūkines problemas ir atsakinėdavo į paklausimus. Tokie minėjimai užtrukdavo iki 11-12 val. vakaro.

Minėjimai turėjo ne tik teigiamų, bet ir neigiamų pasekmių, būtent, kai kurie antrojo perversmo dalyviai tardymo metu teisinosi, kad jų vykdytas perversmas nesąs nusikaltimas, nes perversmą vykdė tie patys karininkai, kurie atliko 17-os gruodžio perversmą. Jiems gi vėliau buvo ruošiamos kavutės, dalyvaujant prezidentui ir min. pirmininkui. Vienas perversmo dalyvis pasiaiškino šitaip: "Kai sužinojau, kad perversmą rengia tie patys karininkai, kurie vykdė gruodžio 17 perversmą, neabejodamas prisidėjau, nes bijojau nemalonių pasekmių, arba bausmių. Pirmajam perversme nedalyvavau ir vos tik išvengiau ištrėmimo į 7-tą pulką ūkio kuopos vado pareigoms".

(Bus daugiau)

TREČIAS PASAULINIS KARAS

B. BALČIŪNAS

„... branduolinės energijos užtaisais, rusų SS-17 strateginės daugiagalvės raketos susprogdintos virš Anglijos miesto Birminghamo; beveik akimirksnio laikotarpyje 300.000 žmonių žuvo ir antra tiek buvo sunkiai sužeista. Miestas paskendęs liepsnose, jokia pagalba neįmanoma.

Tuo pačiu metu, iš vieno anglų ir vieno amerikiečių povandeninių laivų iškilo atsiskaitymo, branduolinės energijos užtaisų, strateginės raketos ir po keliolikos minučių „nusileido“ ant Minsko.

Taip, 1985 m. rugpiūčio 20 d., prasidėjo trečiasis pasaulinis karas”.

Tokiu apokaliptiniu įvadu, gen. Sir. John Hacket pradeda 360 puslapių knygą „The Third World War”, kuri talpina eilės karių ir politikų mintis. Knygos autorius, II Pas. karo metu, veiksmuose prie Arnheimo — Olandijoje, vadovavo dviem anglų parašiutininkų brigadom; apdovanotas trimis aukštais žymenimis, buvo anglų kariuomenės štabo viršininku, vėliau, NATO jėgose, vyriausiu anglų dalinių vadu Reino srityje. Šiuo metu jis profesoriauja Karališkame Londono universitete. Kiti minėto veikalo bendradarbiai — anglų oro jėgų maršalas Sir. John Barclugh, vadovavęs anglų oro jėgoms Tolimuose ir Artimuose Rytuose; šiuo metu jis yra Karališko Instituto gynybos studijų skyriaus pirmininkas, anglų oro lygos vicepirmininkas ir NATO leidinių redaktorius; brigados generolas Kenneth Hunt, vadovavęs anglų povandeninių laivų junginiams šiaurės Afrikos srityje, ir dar keletas kitų aukšto laipsnio karių; politiniu patarėju buvo sir Bernard Burrows, buvęs diplomatinėje tarnyboje nuo 1934 iki 1970 metų, šiuo metu yra patarėju tyrimų ir mokslo srityse; Edinburgo universiteto prof. J. Ericksonas — rusų ginkluotų jėgų žinovas; amerikiečiai, gen. M. Davison, gen. W. de Pui, ir eilė kitų.

Iš pirmo žvilgsnio, atrodo, toks ilgas knygos bendradarbių sąrašas lyg ir nereikalingas, tačiau, paskaičius tokį knygos įvadą, yra būtina duoti ir vaizdą — pagrindą, iš kur tokia fantazija galėjo kilti ir kiek gali vėliau dėstomos mintys būti autentiškos. Šioje vietoje reikia stipriai pabrėžti, kad spėjimas spėjimu ir pasilieka. Tačiau samprotaujant, vadovaujantis patyrimais, surinktais

turimais duomenimis ir atitinkamais dėsniais, objektyviai įvertinant turimas apystovas, skaitantis su žmogiškomis savybėmis istorijos įvykių raidoje galima įvykius numatyti ir labai dažnai spėjami įvykiai pasireiškia numatyta linkme. Todėl ir tęsime šios knygos apokaliptinę istoriją taip, kaip anie anglų kariai ir politikai bei istorikai, iš turimų duomenų ir patyrimo, pramato besiar-tinančią žmonijos tragediją.

Vakarų Vokietijoje, pie rynės sienos, rugpiūčio 4 d. brėkstantį rytą, amerikiečių „L” dalinio vadas, būdamas priekiniame sekimo poste, sunkiai valdydamas balsą, kad nešauktų į mikrofoną, radio ryšiu perdavė sekantį pranešimą: „Juodas Arklys, vienas, du! Juodas Arklys, vienas, du! Čia „Kastuvus” šeši! „Kastuvus” šeši! Didelis šarvuotųjų junginys perėjo sieną, nulis trys, nulis penki „Zulu” apie brigados dydžio. Artėja mūsų kryptimi. Susideda iš „Papa tango” 76, „Bravo tango Romeo” 62 ir „Tango” 72. Informuoti „Juodą arklių” šeši, kad „Kastuvus” šeši pereina į kontaktą. Baigta.” Tai buvo kapitonas Jack Langhtry, 11 šarvuotųjų pėstininkų pulko, 3-čios grupės, „L” kuopos vadas, aukštumoje 402 prie Wildech, iš kur stebėjo ryto prieblandoje slenkančią plieno masę, Eisenacho kryptimi Rytų Vokietijoje; gi jo kryptimi, abiem greitkelio (Autobahn) pusėm, pėstininkų šarvuočiai su tankais priekyje, dideliu greičiu artėjo prie aukštumos 402 link. Kapitonui buvo visiškai aišku, nors ankstyvojo ryto šviesoje ir nebuvo gerai įžiūrima, kad tai buvo Varšuvos pakto puolantys priekiniai šarvuoti daliniai.

11 amerikiečių šarvuotųjų pėstininkų pulkas, buvo V amerikiečių korpo priekiniame skaidinyje ir turėjo uždavinį, prieš puolimo atvejų, galimai ilgiau išsilaikyti vietoje, kad korpo antrojo skaidinio daliniams užtektų laiko susitvarkyti ir pereitį į reikiamą kautynių santvarką. V korpo šiaurėje buvo Kasselis, pietuose Fuldos aukštumų tarpas, apie 15 km atstu nuo rytinės Vakarų Vokietijos sienos. Kpt. Langhtry kuopos penkiolika „Sheridan” tankų, ginkluotų „Shillelag” raketomis, buvo išsidėstę aukštumoje, pietinėje

pusėje greitkelio, kuris ėjo nuo rytinio pasienio Bad Herschfeldo kryptimi. Šioje vietoje jo dalinys buvo daugelį kartų vykęs pratybas, tačiau šiuo metu vyko karo meto tikrovė.

Priekiniai rusų šarvuočiai pasiekė ir įėjo į gynybos ugnies zoną. Virpančiomis rankomis sugriebęs radijo mikrofoną, kpt. Langhtry beveik sušuko: "Kastuvas", "Kastuvas"! čia šeši. Ugnis pagal galimybę. Sėkmės. Baigta". Pirm negu kapitonas suspėjo padėti mikrofoną ant radijo ryšio siųstuvo, penkiolika "Shillelag" raketų išsprūdo iš laidymo vamzdžių ir triukšmingai nužė link taikinių. Iš penkiolikos, devynios raketos "susi-rado" taikinius, paskleisdamos pilkon rytmečio padangėn raudonus ugnies kamuolius. Abi greitkelio pusės paskendo ugnies jūroje. . . "Vyrel! koks vaizdas", raketų laidytojas, eilinis White, stebėdamasis kreipėsi į tanko viršininką, tarytum dalyvautų manevruose.

Po pirmų šūvių "Sheridanai" pradėjo judėti į naujas pozicijas. Tuo pačiu metu aukštumą 402 sudrebino rusų artilerijos kanonada. Du "Sheridan" tankai kliudyti suliepsnojo. Eilinis White, buvęs viename iš kliudytų tankų, krito užmuštas vietoje, kiti du sužeisti skubėjo išsprūsti iš degančio šarvuočio, antro šarvuočio žuvo visa įgula. Kpt. Langhtry, su vadovavimo grupe, skubiai traukėsi į vakarus nuo Spitzhuette, naujon vadovietėn. Rusų šarvuočių dalinys, atsiradęs deši-

niame "L" kuopos sparne, atrodė, bandė atkirsti "L" kuopos pasitraukimą, tačiau atsidūrė priešais toje vietoje buvusią tankų kuopą iš septyniolikos XM-1 tankų, kurie pristabdė rusų sparninį veržimąsi. "L" kuopos pirmasis būrys traukėsi; pradėjus trauktis antrajam būriui, du sparniniai tankai, kliudyti rusų prieštankinių raketų, suliepsnojo. "Po perkūnais", sušuko kapitonas, matydamas bereikalingai žuvusius du tankus, "ko jie išėjo į neuždengtą vietą. Ar aš, per aštuoniolika mėnesių jų nemokiau, kad visada reikia būti priedangoje, priedangoje! . . . priedangoje! ir dar kartą priedangoje!" Tuo pačiu metu virš jo galvos, greitkelio kryptimi, praūžė "Juodojo arklio" amerikiečių pulko TOW helikopterių junginys, susidedantis iš 21 kautynių helikopterio, ginkluotų AGTW "Cobra" prieštankinėm raketom. Jie skrido pasitikti rusų T-72 tankų.

Jau iš naujos vadovietės, paleidęs dar vieną seriją "Shillelag", kurios, nors ir ne visos, tačiau didžiama "pakūrė" rusų tankus, kapitonas Langhtry, matydamas galimą rusų šarvuočių apėjimą iš dešinio sparno, davė įsakymą: "Kastuvas", "Kastuvas"! čia šeši, vykdyti Alfa trys, Alfa trys. Baigta". Kas reiškė, išnaudojant helikopterių priedangą, daliniui pasitraukti į naują stabdymo poziciją, aukštumoje prie Lauterbacho, kuri buvo nedidelio upelio vakarinėje pusėje. Reikėjo pervaziuoti tiltą. Pirmam būriui pasiekus beveik pu-

NATO jėgų rezervinės dalys pakeliui į priešpuolį

siaukelę į naujas pozicijas, atsipalaidavimą pradėjo antras būrys ir kai visi trys būriai pervaziavo upelio Lauterio tiltą, kpt. Langhtry pamojo ranka likusiam vadovavimui šarvuočiai ir pats išokęs į savo tanką, pasuko tilto link. Vos priartėjus prie tilto apie 10 žingsnių, staiga, prieš jį sušvito akinanti šviesa ir teltas, kliudytas rusų raketos, su dideliu trenksmu ištiško į visas puses. Ugnies ir oro srovės banga nubloškė kapitono šarvuotį nuo kelio. Kpt. Langhtry iškrito iš tanko šalikelės griovinė. Atgavęs sąmonę, pajuto nugaroje didelį skausmą ir sudejavęs: "... O Dieve, kad nors greičiau XO perimtų vadovavimą, kitaip visas dalinys žus..." susmuko dulkėtame pakelės griovyje. Tai buvo 1985 metų rugpiūčio 4 diena, 0447 val. ryto.

1985 m. rugpiūčio 4 d., anglų I korpo, aštuntojo karališko tankų pulko, C eskadronas, išsidėstęs aukštumos 320 vakarinėje pusėje, vykdė kasdieninio budėjimo tarnybą. Laikrodžio rodyklės dar nepasiekė 0300 val., kai C eskadrono vadas iš pulko vadovietės gavo įsakymą susitvarkyti parengties stoviui, patikrinti ginklus ir šaudmenis ir stiprinti sekimą. Normaliai, pirmas ryšis būdavo sudaromas prieš pat saulėtekį: "... turi būti kas nors ypatinga", pagalvojo eskadrono vadas ir įspėjo būrių vadus.

C eskadrono keturiolika tankų, dar ankstyvoje ryto prieblandoje, "atgijo" — vakarinėje atšlaitėje. Kur ne kur matėsi mažos švieselės — tai tankų tarnyba tikrino pabūklus ir šarvuočius. C eskadrono vadas, stovėdamas tanko bokštelyje, bandė žvilgsniu persmeigti pilkėjančios tamsos sieną, kad ką nors pamatytų anapus demarkacinės linijos, kuri buvo virš kilometro atstu. Vado sekimą nutraukė naujas pranešimas: "Pastebėtas priešų tankų junginys judantis demarkacijos linijos link. Pasiruošti — trys minutės nulis. Bravo du". Tai buvo aštuntojo tankų pulko sekimo postas, beveik prieš pat rytinės sienos. Praėjus nepilnom trim minutėm, vėl radijo pranešimas: "Čia Bravo šeši. Pirmyn. Pirmyn. Baigta". C eskadrono vadas davė įsakymą užtaisyti pabūklus ir po minutės — ženklą pirmyn. Jau būnant judesyje C eskadrono vado radijo priimtuvas vėl prabilo: "... priešas arčiau, negu buvo spėta. Sąlytis bus paankstintas. Ką nors pastebėjus, tuojau pranešti". Pranešimui besibaigiant, eskadrono vado tankas persirito per aukštumos keterą. Priešais atsivėrė plati lyguma, kurioje ryto prieblandoje buvo galima įžiūrėti, tamsių siluetų masę, slenkančią vakarų link. Tai buvo greitai judantys

rusų tankai, trimis, viena po kitos, vilnimis. C eskadrono vadas matytą vaizdą skubiai pranešė "Bravo" vadovietei. Staiga akinantys šviesos žybsniai uraganu pasklido prieš rusų tankų slenkančią masę. Tai buvo prieštankinės raketos, paleistos link aukštumos 320 rytinės pusės, kur link priešpuoliui riedėjo C eskadrono tankai. Vos keliai sekundžių prabėgus, aukštuma 320 paskendo nenusakomo trenksmo, ugnies ir dūmų chaose. Rusų prieštankinė raketa, nuplėšė C eskadrono vado tanko bokštelį. Laimingai išlikusi trijų kovotojų įgula, sąmonės netekusį eskadrono vadą iš tanko ištraukė pro nuplėštą tanko bokštelių skylę ir paguldė į netoliese, dar rūkstančią, artilerijos sviedinio išraustą duobę. Iš keturiolikos C eskadrono tankų, penki bandė išmanevruoti tarp kitų degančių, norėdami pasitraukti į aukštumos vakarinę pusę, tačiau tuo metu, rusų žemai skrendantys taktiniai lėktuvai, 30 mm prieštankiniais pabūklais ir juos pavertė degančiais fakealais. Milžiniški ugnies ir dūmų stulpai, atrodė sujungė 320 aukštumą su brėkstančiu dangum. C eskadrono vadas, trumpai atgavęs sąmonę, pro sunkias blakstienas bandė surasti savuosius, — jų nebebuvo, tik rusų T-72 tankai švaistėsi po aukštumos 320 atšlaites tarp C eskadrono degančių tankų. Vyko kova, kurios buvo tikėtasi ir jam, C eskadrono tankų vadui, šiuo momentu, vienišam ir bejėgiui, negalinčiam nieko padaryti, kad paकेistų esamą padėtį, buvo begaliniai sunku...

1985 m. rugpiūčio 4 d. 0930 val., Vakarų Vokietijos taktinių "Tornado" bombonešių (amerikiečių gamybos, sprausminiai lėktuvai, neša 11 tonų bombų krūvį) bazėje prie Norvenich, viena lėktuvų grupė, "iškrovusi bagažą" ant rusų aerodromų ir puolančių dalinių telkinių, skubiai krovėsi bombas ir pildė kurą sekančiam skridimui. Tuo metu, kita lėktuvų grupė uoliai bombardavo Varšuvos pakto valstybių aerodromus, iš kurių buvo oru gabenamas tiekimas fronto daliniams ir siunčiami taktiniai kovos lėktuvai. Vienos eskadrilės vadas, oberlt. Karl von Horst, stebėdamas lėktuvų pakrovimą, po pirmo įtempto skridimo priešų pusėn bombarduoti Zerbis karo aerodromą, jautėsi nusiraminęs, nes ankstyvo ryto prieblandoje skridimas pavyko ir visi aštuoni lėktuvai laimingai sugrįžo į bazę. Jis nebuvo tikras, kaip taikliai savo uždavinį atliko, nes dėka gerų navigatorių ir instrumentų, jie skrido dideliu greičiu, žemai, vos neliesdami medžių ir Harzo kalnų viršūnių. Tiesa, skrendant atgal, kai Karlo eskadrilė "šluostė" medžių viršūnes, jis

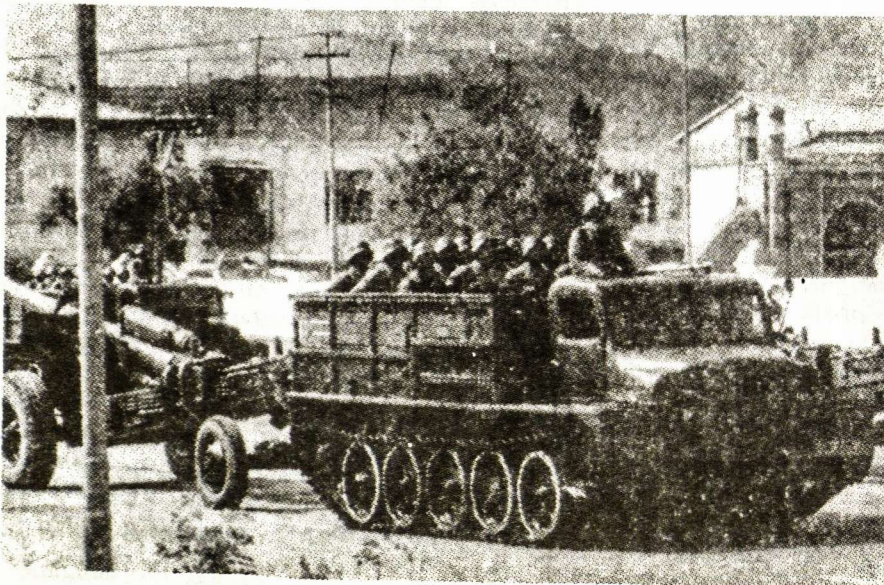
matė virš galvos ir šonuose daug MiG'ų, bet nei vienas iš jų nesugebėjo paleisti šūvio ar raketos į taip žemai skrendančius "Tornadus".

Karl von Horst pradėjo galvoti apie sekantį skridimą, kuris turėjo vykti jau pilnoje dienos šviesoje. Jo žvilgsnis iširėmė rytinėn padangėn ir staiga, pamatė iš tos pusės, toluomoje, labai stačiu kampu žemyn smingantį amerikiečių naikintuvą F-15, kuris per kelis akimirksnius atsirado virš aerodromo nusileidimo tako. Tik vienu ratu pasiekęs grindinį, naikintuvas sunkiai dunksstelėjo, svirduliuodamas darė pusratį ir išėjęs iš nusileidimo tako, netoliese buvusiam griovyje apsivertė. Aerodromo pagalbos sirenos kaukė ir sanitarijos mašina, lydint gaisrininkams, iš kitos aerodromo pusės skubėjo link apsivertusio lėktuvo. Lėktuvas neužsidedė. Minutės bėgyje, Karlas pastebėjo iš po lėktuvo kylančią žmogaus figūrą ir pasileido bėgti link apsivertusio lėktuvo, kuris buvo vos apie 200 metrų nuo jo stovėjimo vietos. Kai Karlas prabėgo pusę kelio, link jo artėjanti figūra nusiėmė nuo galvos šalną ir garsiai sušuko: "...tas paukštis nebenori toliau skristi" ir parodė šalnu rankoje į griovyje riogsančią lėktuvą. "O jūs ką čia veikiate", su smalsumo ženklu balse, paklausė amerikietis majoras Glichlit, kratydamas Karlo ranką. "Čia yra "Tornado" taktinių bombonešių grupė ir mes ruošiamės, naujam skridimui. Bet kas jums, Herr Major, atsitiko, ar jūs esate o.k.?", vokišku akcentu nekantriai paklausė Karlas. "Viskas buvo o.k. iki prašvito, o tada atsirado pilna padangė MiG'ų ir mes pasijutom, kaip įkišę galvas į bi-

Amerikiečių XM-1 tankas

čių spiečių. "Nuleidau" žemėn tris iš eilės, atrodė neblogas vidurkis, tačiau, vos priartėjus prie rytinės sienos, radijo trukdymas pasidarė toks stiprus, kad negalėjome susikalbėti net tarp savęs. Reikėjo naudotis matomais ženklais — rankomis. Be radijo ryšio, vadovavimas grupei ir tarpusavio veiksmų derinimas, buvo visai neįmanomas. Tikrumoje, jokie radijo ryšiai ir nebuvo reikalingi — dangų temdė F-4 su F-15 ir rusų MiG'ai. Įsivėlus į kautynes, jau buvo sunku skirti kur priešas, kur savas. Nepajutau, kaip mano lėktuvo kairysis variklis buvo sužalotas ir buvau priverstas galimai greičiau leistis žemėn. Laimingu supuolimu pamačiau jūsų aerodromo leidimosi taką. Besileidžiant pajutau kliuvinius vairavimo sistemoje. Robotas irgi neveikė. Taigi, prie tru-

Sovietų motorizuota lauko artilerija žygyje

pučio laimės, štai, dar galiu paeiti ir noriu galimai greičiau sugrįžti bazėn. Tikiu, jūs turite priemonės”. Tuo metu jau buvo priartėję prie angarų ir Karlas nurodęs majorui štabo patalpas, pats nuskubėjo į eskadrilės susirinkimą naujam uždaviniui, kad aptartų jo vykdymą naujame skridime.

Pozicijose gerai užmaskuoti, šeši vidutinio kalibro motorizuotos artilerijos pabūklai, tūnojo brėkšančio ryto šešėliuose. Virš jų, nedideliame aukštyje, vakarų link, praskrido kelios rusų lėktuvų formacijos, nekreipdamos dėmesio į amerikiečių baterijos pozicijas, drauge su savimi nusišėdamos ryto tyloje pačių sukeltą triukšmą. Snaudžiančią bateriją vėl apgaubė raminanti rytinė tyla. Tyla prieš audrą.

Dar gerokai prieš aušrą, baterija buvo išsidėsčiusi pozicijose, vienkiemiu aplinkoje. Brėkštant, pirmo skaidinio pėstininkai pareikalavo stiprios ugnies telkinio. Baterija ilgoką laiką šaudė be sustojimo, po keturis šūvius per minutę pabūklui. Taikytojui Wilsonui atrodė — amžinybė. Aplinkui susitelkė tiek daug parako dūmų, kad graužė akis ir sunku buvo kvėpuoti. Nuo nesiliaujančio trenksmo ir oro virpėsių, galva, atrodė, prisipildė švino ir visas kūnas jautėsi tarytum sumuštas. Jis jautė tokį didelį nuovargį, kad atrodė geriau negyventi. O karas gi prasidėjo vos tik prieš tris valandas.

Staiga, ugnis buvo sustabdyta ir užviešpatavo mirtina tyla. Taikytojo Wilsono nugara perbėgo skaudantis šurpas — taip tylu . . .

Baterijos radijo ryšių signalus pagavo rusų radarai ir nustatę pozicijos vietą, perdavė koordinates savajai artilerijai. Šešiokika km į rytus nuo taikytojo Wilsono, dvi rusų raketų baterijos buvo paruoštos šūviams. Dviejų minučių bėgyje, nuo informacijos apie taikinio vietą gavimo, devynios tonos sprogstamos medžiagos sudrumstė slogią Wilsono tylą, apdengdamos ugnies skraiste visą bateriją, kartu ir jos aplinkoje buvusius trobesius. Taikytojas Wilsonas ir užtaisytojas Mackenze, parblokšti žemėn sprogimų sukkelto uraganinio vėjo, bandė nušliaužti nuo pabūklų šaudmenų tolyn. Jie prišliaužė prie netoliese buvusio, dar nesužaloto, vikšrinio vilkiko, palindo po apačia ir atipriai prisispausdami prie žemės, užsidengė rankomis galvas . . .

Praejus kiek laiko, taikytojas Wilsonas tarytum per sapną išgirdo neįprastą garsą. Vėl užstojusioje tyloje, sunkiai alsavo užtaisytojas Mackenze, kliudytas skeveldros į petį. Tolumoje rytuose, tęsėsi kanonados ir tankų motorų uraganas. Buvo rugsėjo 4 d. rytas.

Tarytum įgeltas, taikytojas Wilsonas vienu šuoliu atsidūrė vilkiko vairuotojo kabinoje. Užvedė variklį, kuris veikė kaip naujas laikrodinis. Greitai vėl šokęs žemėn išsitraukė iš po vilkiko Mackenze ir su dideliu vargu įtempęs jį vairuotojo kabinon, šuoliu atsirado prie vairų ir sušuko: “. . . laikykis, drauguži, mes turim kuo greičiausiai iš čia išsinešdinti į naują poziciją, sekančiam pasipriešinimui”. Jis kaip vėjas atsidūrė prie pozicijoje esančio dar sveiko pabūklo, kurį dideliu vargu prikabinęs prie vilkiko, lyg koks kaubojus ganyklų lygumose, per raketų išverstas duobių keteras, dingo tarp degančių vienkiemiu ir kauburių . . .

Šie pripuolami epizodai vaizduoja nuotrupas iš NATO jėgų būklės 1985 metų rugpiučio 4 dienos rytą, kai rusai telktinėmis jėgomis puolė NATO gynybą, stengdamiesi ją pralaužti ir pasiekti pirmą tikslą — Reino upę. Puolimas buvo toks stiprus, veiksmingas ir dalinai netikėtas, kad gynyboje buvę NATO daliniai pradžioje buvo visiškai sumaišyti. Eilė kovotojų ir dalinių pakliuvo į nenusakomą modernių ginklų kautynių uraganą, kokio karo istorijoje iki tol nėra buvę (1943 m. birželio 5-16 d. Kursko kautynės prieš šiuos veiksmus nublunka). Perkūniški raketų sprogimų trenksmai, tarytum ugniakalnių gigantiškos ugnies išsiveržimai, degančių kautynių priemonių ugnies jūra, tirštų dūmų debesų klodai, kraujuje mirkstanti žemė, visiškas netikrumas . . . Kovotojų pagauna panika, kai jis atsiranda prieš visa tai, sutelktą vienon vieton. Priešas, atrodo, visur esąs, lėktuvai temdo dangų, žemė draskoma artilerijos sviedinių ir raketų ugnies; metalo pabaisos tankai slenka telkiniais, vilnis paskui vilnį, su dideliu triukšmu spjaudydami viską naikinančius didelio galingumo sviedinius. Pėstininkų šarvuočiai, įsiterpę tarp tankų, kai priartėja gynybos punktus, puola spiečiais visomis kryptimis. Nežiūrint veiksmingos prieššarvinės gynybos ugnies, pro kliudytus priekinių puolančių linijų degančius tankus, dar tankesnėmis vilnimis, veržiasi naujos jų vilkstinės. Atrodo, kad to, nenusakomai milžiniško daugiagalvio slibino joks “riteris” negalėtų sustabdyti — jokios vilties, jokio išsigelbėjimo. NATO jėgų daliniai, neišlaikę tokio didelio spaudimo, vietomis palūžta ir ištirpsta masinės ugnies begalinėje jūroje. Ne vien atsarginiai, bet ir būtinos tarnybos ir ankstyvesnėse kovose užgrūdinti veteranai, prieš tokią nežmonišką įtampą, pasijunta bejėgiai.

(Bus daugiau)

LEGENDA APIE PAPRASTĄ ŽMOGŲ

Legendą aš papasakoti noriu šiandien
paprasto ir primiršto, apysenio žmogaus.
Antai, ten tolimam kamputy salės jisai stovi,
toks varganas, toks liūdnas — nieko įdomaus . . .

Po salę mikrofonais aidi kalbos šaunios,
kaip mylim Lietuvą mes mūsų — —
Jisai kalbų gražiųjų klausos,
nušluosto ašarą nuo žilo ūso — —

— — —

Nemoka jis gražių kalbų sakyti:
— Ach, tai jau ką čia — juk tada reikėjo . . .
Nuklysta žvilgsnis jo senų akių į tolius
beklausant prakalbų veikėjų — —

Atgyja vėl prieš jo akis Nepriklausomybės mūsų
metai,

kai jis, berniokas jaunas, apkase gulįs,
šautuvą iš kritusio paėmęs draugo
jo šūvių salvėm stabdo priešo puolančias vilnis.

— O, buvo, žinot, karšta prie Giedraičių ir Širvintų,
ir krito savanorių daug už gimtą žemę,
bet mūsų gretos, nors menkai ginkluotos, nors
klumpėtos,
parodė lenkams, kad ne skaičiai lemia . . .

O prie Radviliškio kulkosvaidžiai kaip suokė,
pritardami patrankų sviedinių žaidimui — —
Per švino lietuvių durtyvų atakon puolėm
išvyt Bermontą iš gimtų arimų . . .

Į Dauguvą suvarėm gaujas raudonąsias,
kur šaukė "laisvė!", nešdamos vergiją,
ir į pasaulį tautai kelią šviesų skynėm
iš Klaipėdos mes Santarvę išviję . . .

Sugrįžęs vėl į tėviškėlę žalią
ariau jos dirvas, grūdą sėjau,
kol vėl pakilt nuo dalgio teko
senam neprieteliui atėjus.

Užplūdo hordos tėvų žemę
tartum vaiduokliai pragariniai.
Vėl į rankas mes šautuvus, tad, ėmėm,
nors dalgiai pabariuos rūdijo . . .

Jų buvo daug, jų buvo milijonai,
o mūsų tik šimtinės retos . . .
Nukaišėme kapais mes tėviškės palaukes,
kapuos kapų lygiuojas ilgos gretos.

— — —

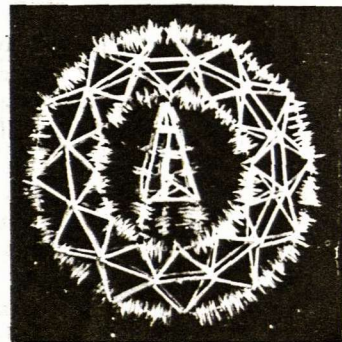
Taip! Tai jisai kamputy salės stovi —
Tylus, ir senas, ir visų užmirštas.
Ir man sunku šiandien suprasti;
— Už ką, už ką didvyriai miršta.

(Ši poema skirta lietuviams savanoriams-kūrėjams! Jos, pasakyčiau modeliu, buvo man vienas Jūsų narių — A.A. aviacijos majoras Jeronimas Garolis, bet toliau minimi Nepriklausomybės kovų žygiai, yra Jūsų visų žygiai. Autorius B.R. Žalys)

Naujųjų Metų proga sveikiname visus kolegas
ramovėnus ir jų šeimas, L.K.S. S-gos, D.L.K. Birutės
Draugijos, L.Š.S. Tremtyje narius ir nares.

Ateinantieji 1980-ji metai tebūna vienybės ir
sustiprintos kovos už laisvos ir nepriklausomos Lietuvos
prisikėlimą.

L.K.V.S. "Ramovės" Centro Valdyba

EPIZODAS IŠ KOVŲ SU LENKAIS VARĖNOS-PERLOJOS SRITYJE

(Iš spaudai paruoštos knygos "Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės" — autorius dr. A. Rukša)

6 pėst. pulko 1, 4 ir 7 kuopos gavo uždavinį išstumti įsibrovusius lenkus už Ulos upės.

7 kuopai lenkai rimtai pasipriešino Karužiškių kaimo vakariniame pakraštyje ir jie 7 kuopos puolimą laikinai sustabdė, tačiau 7 kuopos vadas savo rezerviniu būriu pradėjo apeiti lenkų kairįjį sparną. Pastebėję tą manevrą, lenkai pasitraukė Brokaraisčio kryptimi. 7 kuopa energingai persekiojo lenkus ir neleido jiems sustoti Brokaraisyje, nors ten buvo ir tinkama pozicija. Pakrikę lenkų daliniai nuo Brokaraisčio II pasuko į rytus, Perlojos kryptimi. Vykdydama savo uždavinį 7 kuopa toliau puolė Miliūniškio kryptimi. 16 val. kuopa užėmė Miliūniškio kaimą ir sustojo šiauriniame Merkio upės krante. Kuopos vadas per nusiūtą ryšininką prašė bataliono vado tolesnių nurodymų.

Kai 4 ir už jos slenkanti 1 kuopa priartėjo prie Vartivalakių, vietos gyventojai perspėjo, kad nuo Perlojos pusės prie kaimo artinasi lenkai. Bataliono vadas tuojau įsakė 4 kuopos vadiui skubiai išsiūsti vieną būrį su sunkiuoju kulkosvaidžiu į pietinį kaimo galą ir ten užimti patogią poziciją visai kuopai. Būrys puolė netoli kaimo esančias kapinaites, kur buvo lenkų patulės ir jas užėmė. Tolumoje pasirodė lenkų grandinės. Jų sunkieji kulkosvaidžiai atidengė ugnį į kapinaites esantį 4 kuopos būrį. Tuo metu prie kapinaičių priartėjo visa kuopa ir įsijungė į kautynes.

Bataliono vadas 1 kuopą pasiuntė Perlojos kryptimi, kairiau nuo 4 kuopos. Kadangi ten buvo atviras laukas, tai puolimas buvo nelabai sėkmingas. 4 kuopa užėmė kaimo kapinaites ir vandens malūną ant Nedingės upelio, bet toliau pasistumti neįstengė. Nustota pulti, ir kareiviai apsikasė.

Buvo pastebėtas lenkų kariuomenės judėjimas kairiajame pulko sparne. Kad apsaugotų tą sparną, pulko vadas įsakė 6 kuopai pereiti į Vartivalakių kaimą ir ten laukti tolimesnių įsakymų, 8 kuopai — užimti poziciją į rytus nuo Vartivalakių kaimo 137 aukštumos, 9 kuopai — poziciją už 8 kuopos, kad apsaugotų pulko užnugarį. Kiekvienai kuopai buvo duota po vieną sunkiųjų kulkosvaidžių būrį.

Apie 14 valandą į rytus nuo 9 kuopos apkasų kairiojo sparno buvo pastebėti su šautuvais civiliai apsirengę vyrai. Tai buvo Perlojos mies-

telio partizanai, kurie pasisiūlė lietuviams padėti. Kuopos vadas jiems pasakė, kad iš vėjinio malūno lenkai šaudė iš kulkosvaidžių į 8 kuopos apkasus. Partizanai pasisiūlė lenkus iš malūno išvyti, ir jie už pusvalandžio iš ten lenkus išvarė.

Pastebėjęs lenkų judėjimą kairiajame sparne, 1 kuopos vadas, kad apsaugotų nuo apėjimo, išsiuntė į kairę du skyrius su vienu sunkiuoju kulkosvaidžiu. Daliniui vadovavo viršila Šukys, kuriam nestigo karinio patyrimo ir sumanumo. Paėjęs su daliniu į kairę ir truputį pirmyn, jis pamatė Vartivalakių kaime iš tolo slenkančius artėjimo rikiuotėje lenkų kariuomenės dalinius. Priekyje jojo raitas karys. Šukys išsiuntė jaun. puskarininkį Liaudanskį su vienu kareiviu 8 ir 9 kuopos kryptimi parspėti juos apie artėjančius lenkus. Netrukus aikštelėje tarp eglaičių Šukys pastebėjo grupę lenkų karių, stovinčių pusračiu aplink vieną, matyt, vadą, iš žemėlapiu davinėjusį jiems nurodymus. Žygiavusieji lenkų daliniai sustojo nepriėję apie 100 metrų nuo karių grupės. Kareiviai pradėjo ramiai ilsėtis, nė kiek nenujausdami, kad čia pat yra ir lietuviai. Viršila Šukys kulkosvaidžiui nurodė šaudyti į besisilintį lenkų dalinį ir kitiems kariams į karininkų grupę aikštėje. Kai viršila metė į lenkų grupę granatą, kulkosvaidis ir kareiviai iš šautuvų atidengė ugnį. Lenkų tarpe kilo panika. Jie leidosi bėgti be tvarkos atgal ar ten, kur jiems atrodė saugu. Karininkai bėgo ne pas kareivius, bet į mišką, į tankumynus, kur galėjo pasislėpti. Vienas karininkas gulėjo sužeistas, keletas kareivių buvo užmuštų, keletas sužeistų, keletas pasidavė į nelaisvę. Taip lenkų supimo manevras nepasisekė. Karininkai pasitraukė Perlojos link ir rinko išblaškytus karius. Apėjimo manevro jie nebekartojo.

Prieš Vartivalakių kaimą, 4 kuopos bare, vyko smarkios kautynės. 4 kuopa toliau slinkti negalėjo, tačiau vandeninį malūną ir kapinaites laikė tvirtai. Į kovas įsijungė ir baterija, tačiau taikinius bataliono vadas turėjo nurodinėti telefonu. Baterija savo stebėtojų pirmose linijose neturėjo, tad ir pati nematė, kur labiau reikia suspiesti ugnį.

Lenkai keletą kartų sutelktai puolė vandeninį malūną, bet kaskart buvo su nuostoliais atmušti. Paskutiniam puolimui nepavykus, jie pavargę ir nusiminę traukėsi į rytus nuo Perlojos ir atsiktinai ėjo palei miškelį, kuriame buvo Šukys su kareiviais. Lenkų buvo apie dvi kuopos. Viršila Šukys jas praleido ir tik tada apšaudė, kai lenkai jo dalinį praėjo. Kilo didžiau-

sias sąmyšis, nes lenkai nesitikėjo, kad čia gali būti priešas. Visi metėsi bėgti Perlojos link ir nebandė priešintis, nes buvo pavargę ir demoralizuoti.

Po keleto ramių valandų į pavakarį dvi lenkų patrankos pradėjo šaudyti tankia ugnimi iš kairės pusės įstrižai lietuvių I kuopos apkasų. Artilerijos ugnis buvo taip smarki, kad dulkės uždengė apkasus. 15 minučių smarkiai pašaudžiusi, artilerija nutilo. Iš kairiojo sparno priekyje esančio miško pradėjo drąsiai artėti tanki lenkų grandinė sugriautų apkasų link. Iš apkasų išlindo I kulkosvaidžių kuopos vadas kpt. Ignatavičius ir ėjo išilgai apkasų į kairįjį sparną. Atrodė, kad apkasuose jis tik vienas ir teliko gyvas, nes ten jokie judėjimo nesimatė. Pats kpt. Ignatavičius buvo artilerijos ugnies taip paveiktas, jog nebesusiorientavo ir, užuot bėgęs į dešinę, ėjo į kairę, lenkų link.

Pasiekęs kairįjį sparną, jis išoko į apkasus ir pasislėpė. Lenkams priartėjus prie apkasų apie 300 metrų, buvo sušvilpta, ir iš apkasų iškilo sunkieji kulkosvaidžiai su įvertais kaspinais, pasirodė šautuvai ir užmaskuotos karių galvos. Sutrėtę sunkieji kulkosvaidžiai ir šautuvai. Lenkams tatau buvo didelė staigmena: jie buvo įsitikinę, kad visi gynėjai žuvo, ir nesitikėjo jokio pasipriešinimo. Sumišę lenkai metėsi atgal. Nemaža bėgančių į mišką krito užmuštų ir sužeistų.

Lenkų artileristai klydo. Jie blogai stebėjo, kaip krinta sviediniai, kurie sprogdami sukeldavo tiek dulkių, jog visai uždengdavo taikinį ir neleisdavo daryti korektūrų. Intensyvi artilerijos ugnis nesugriovė apkasų ir nesunaikino jų gynėjų, bet paslėpė juos sukeltomis dulkėmis.

Knygos "Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės" autorius dr. A. Rukša, pats kaip Lietuvos karininkas dalyvavęs kovose su lenkais, labai kruopščiai surinkęs žinias iš lietuviškų ir lenkiškų šaltinių, paruošė didžiulį veikalą, kurį LKVS "Ramovės" Centro Valdyba, talkoje su "Kario" redakcija ir administracija, išleis dviem stambiais tomis. Visi "Kario" skaitytojai, ypač ramovėnai, yra prašomi į talką gelbstint C. Valdybai atlikti šį svarbų darbą. Kviečiame tapti knygų garbės leidėjais, mecenatais ir garbės prenumeratoriais.

Laiškus su čekiais prašome siųsti CV pirmininko A. Jonaičio adresu: 1223 E. 175th Cleveland, Ohio 44119.

M. SLAVĖNIENĖ

VĖJŲ IR AKMENŲ SUKILIMAS

*Karo gaisrų ugnimi įkaitę vėjai;
Savanorių ir partizanų narsos sujudinti akmenys
Tėvynės dirvonuose ir pakelėse judinasi sukilimui.*

*Slaptas atomas laukia momento. —
Slaptas atomas laukia ...*

*O Laisve! —
Neveltui tavo gražus vardas — L a i s v e.
Tu galinga ir nepavergiamą.*

*Tu nemirtinga kaip saulė. —
Tu nemirusi ir Lietuvoj, kad ir esi retežiuose, —
Ir nepalaidota Rūpintojėlio papėdėj. —*

*Nemiręs nė Antanas Mackevičius.
Jis gyvas pakaruoklio kilpoj.
Jis Kauno aikštėje šaukia
sukilti vėjus,
sukilti akmenis, jeigu negali sukilti,
kaip jis, žmogus. — — —*

*Tik paklauskite kaip ūžia liepsnos degančio
Kalantos ...
Ir štai juda akmenys, pajutę savo širdžių kaitrą,
išgirdę pavergtos Lietuvos laisvės šaukimą. —*

*Sukyla vėjai,
sukyla akmenys, —
sukyla savanorių, partizanų dvasios.
Antanas Mackevičius stoja jų vadu. —
Jie groja ir dainuoja naujus laisvės maršus. —*

*Sukyla vėjai ...
Sukyla akmenys ...
Tik negalite sukilti broliai jūs. —
Tik negalit sukilti broliai jūs ...*

Sydney, 1979.XI.17

Pasitraukimas

ANTANAS SŪDUVIETIS

Buvo graži, saulėtomis dienomis turtinga vasara. Rugiai ir kviečiai savo sunkiomis, jau prirokusiomis varpomis bangavo vėjeliui papūtus. Žydėjo dobilai ir pievos, o jau tų paukščių — paukštelių čiulbėjimas buvo nepaprastas. Seniai buvo laikas piauti dobilus ir šienauti pievas, bet žmonės vis delsė, nežinodami ką daryti. Laikas buvo neramus ir nesaugus. Visų laukė nežinomas rytojus. Reikėjo apsispręsti, ar laukti artėjančių rusų, ar viską palikti ir bėgti į Vokietiją. Palikti savo kraštą ir viską, kas širdžiai taip miela, brangu ir mylima; bėgti tolyn iš šių vietų, į kurias artėja fronto siaubas ir mirtis. Pasitraukus iš savo gimtinės, nieko gero negalima buvo tikėtis. Pabėgėlio kelyje laukė tik vargas ir netikras rytojus. Reikėjo gerai apsispręsti. Ir apsispręsti labai skubiai.

Kalbu apie 1944 metų liepos mėnesio pabaigą. Vilnius ir Kaunas jau buvo rusų rankose. Jie jau telkė jėgas, ruošėsi keltis per Nemuną. Pagrindiniu keliu, vedančiu į Vokietiją, vora po voros traukėsi vokiečių kariuomenė ir pabėgėliai. Plentas dieną ir naktį buvo užtvindytas kareiviais, žmonėmis ir vežimais.

Ką daryti ir kaip apsispręsti?

Mane varžė šeimos būklė ir pagrindžiui duoti įsipareigojimai. Turėjome du mažamečius vaikus, o žmona ruošėsi gimdyti ir trečiąjį kūdikį. Ir tas laikas buvo čia pat. Laukėme dienos.

Vieną vakarą pas mane atvyko mūsų pagrindžio apygardos vadas. Jaunas ir energingas vyras, gimęs ir mokėsis Amerikoje. Gerai mokąs anglų ir vokiečių kalbas. Jis atidžiai klausydavosi žinių iš Londono ir vėliau mums paruošdavo išsamius pranešimus apie karo eigą ir bendrą politinę padėtį.

Jis tuojau pamatė mano ir mano šeimos būklę.

Trumpai pasikalbėjome ir jis man taip pasakė:

— Vokiečiai vėl mus apgavo ir neišpildė savo pažadų. Jie atsisakė duoti pažadėtų ginklų ir lengvų prieštankinių patrankų. Be tų ginklų sėkmingas pasipriešinimas rusams nėra įmanomas. Visus partizanus, kuriems rūpi šeimos ir mažų vaikų likimas, atleidžiu nuo visų įsipareigojimų. Kas galite ir jau apsprendėte pasitraukti — gelbėkitės. Aš pritariu jūsų žygiui. Tik nepamirškite Tėvynės ir mūsų visų, pasiliekančių miškuose. Aš pasilieku. Rusai manęs gyvo nepa-

ims. Mano tėvus ir seserį išvežė į Sibirą. Aš privalau atkeršyti savo šeimos priešams, už jų vargą ir ašaras.

Atsiskirdami stipriai paspaudėme rankas. Aš jam linkėjau ištvėmės ir pažadėjau — niekada nepamiršti jo ir kitų draugų, pasiliekančių tėvynėje.

Taip ir išsiskyrėme. Jis — pasiryžęs gintis ginklu, aš — sąlygų verčiamas, iškeliauti į svetimą, man nepažįstamą kraštą. Vėliau aplinkiniais keliais teko sužinoti, kad jis po kelių kovos metų žuvo miškuose, kautynėse su bolševikais. Jo kūnas kelias dienas gulėjo pamestas miestelio turgaus aikštėje, pavergtų žmonių įbauginimui. Jis žuvo už Tėvynę kaip didvyris. Sunaikintas, bet okupantui nenusilenkęs.

Apsisprendimą išvykti ir gelbėtis nuo tikros mirties, palengvino pačio vado patarimas. Bet išvažiuoti trukdė žmonos būklė. Jos, esančios jau prieš pat gimdymą, negalima buvo išvežti iš namų. Sekančią dieną užvirto bėgantieji vokiečių kareiviai. Visai neklausydami mano prašymų, jie atėmė mūsų arklius ir kelionei jau paruoštą vežimą. Man paliko seną išklypusį rusišką vežimuką ir vos paeinantį arkliuką. Priemonių gelbėti nuo mirties save ir šeimą jau nebebuvo. Dar sekančią dieną, mums laimingai gimė trečiasis sūnus. Delsimo laikas baigėsi. Reikėjo skubiai veikti.

Žinojau, kad apskrities mieste lietuvių Karo komendantūra organizuoja kariuomenės dalinį. Nemačiau kito kelio, kaip įstoti į komendantūros kuopą ir kuo greičiausiai, jau karinėmis priemonėmis, gelbėti šeimą. Apsirengiau Lietuvos kario uniforma, prie diržo pasikabinau turimą parabelių ir išėjau ant plento. Pirmas besitraukiančių vokiečių sunkvežimis sustojo, mane paėmė ir atvežė iki komendantūros, įsikūrusios buvusiam kino teatre. Čia, kino salėje, ir buvo laikinos kuopos kareivinės. Kareiviai miegojo kur kam geriau patiko, nes lovų ir tikrų kareivinių patogumų nebuvo. Viskas tik laikinai. Miestas buvo pilnas iš frontų besitraukiančių vokiečių kareivių.

Tuojau prisistačiau komendantui pulkininkui K. ir jo padėjėjui kapitonui E., geram mano pažįstamam, kelis metus buvusiam mano viršininku dar Lietuvos kariuomenėje. Jie mane į komendantūros kuopą priėmė ir tuojau aprūpino reikalingais dokumentais. Kapitonas E. įsakė kuopai išsirikiuoti kieme ir, išvedęs mane į priekį, pristatė kareiviams kaip naują kuopos viršilą. Rikiuotė buvo labai marga. Tik dalis vyrų buvo uniformuoti Lietuvos kariuomenės uniformomis. Keli turėjo tik kariškas kepures. Kiti dėvėjo vo-

kiškom, policijos, kalėjimų prižiūrėtojų ir net gaisrininkų uniformom. Dar kiti, buvo apsirengę civiliniais rūbais. Puskarininkų kadro kaip ir nebuvo. Net ir tarnavusių mūsų kariuomenėje jų tarpe buvo labai mažai. Į kuopą buvo susirinkę studentai, vyresnių klasių gimnazistai, miesto teatro darbuotojai — aktoriai, karo meto policininkai, kalėjimo prižiūrėtojai ir buvę tarnautojai. Visi jie tik norėjo organizuotai pasitraukti nuo fronto. Viso buvo apie šimtas penkiasdešimt vyrų. Kuopa maždaug jau turėjo reikalingą skaičių sekvestruotų vežimų ir arklių, vieną lauko virtuvę ir virtuvės reikalams kelis didelius katilus. Kuopos ginkluotė buvo vokiški šautuvai, keli lengvieji kulkosvaidžiai ir rankinės granatos. Komendantūros reikalams buvo dar gautas ir automobilis.

Trumpai pasikalbėjęs su komendantu ir kapitonu E. supratau, kad rikiuotės pamokoms ir netarnavusių kariuomenėje apmokymui nėra nei laiko nei sąlygų. Komendantas kiekvienu momentu laukė telefoninio įsakymo pajudėti. Kuopos vado leitenanto V., prie kuopos tuo laiku nebuvo. Tad savo iniciatyva sudariau kareivių sąrašą ir kuopą suskirsčiau į keturis būrius. Pirmas — sargybų būrys, pats didžiausias, turėjo nešti sargybą numatytuose postuose dieną ir naktį. Antras — ūkio būrys. Jam priklausė vežimai ir arklių priežiūra. Trečias — virtuvės būrys. Šio būrio vyrų pareiga buvo rūpintis maisto produktais, gaminti valgius ir palaikyti lauko virtuvės švarą. Ketvirtas — atsargos būrys, pats mažiausias. Jį sudarė visi tie vyrai, kurie atliko nuo trijų pirmųjų būrių. Šio būrio vyrai pakeisdavo kituose būriuose susirgusius, ar tarnybos reikalais išvykusius karius. Būriams paskyriau būrininkus, kurie buvo atsakingi man, o aš — kuopos vadui. Tokiame sąstate kuopa visą laiką ir laikėsi, iki ją vėliau vokiečiai nuginklavo ir išformavo.

Jau antrą tarnybos dieną šeimos parsivežimui pasirinkau gerus arklius, vežimą ir — patikimą, gerą kareivį. Bet man dar nespėjus gauti kapitono E. leidimo, atėjo įsakymas rytoj, anksti rytą, kuopai pasitraukti prie Rytprūsių sienos. Jau buvo grįžęs ir kuopos vadas. Padarę vienos dienos žygį arkliais, pusei vyrų pakaitomis žygiuojant pėsčiomis, vakare pasiekėme numatytą vietą prie pat Vokietijos sienos ir apsistojome dideliame vokiečio repatrianto ūkyje. Nei savininkų, nei darbininkų ūkyje jau nebebuvo. Bet buvo palikti visi gyvuliai, kiaulės ir paukščiai, kurie be jokios priežiūros darė kas jiems tik patiko. Čia mūsų virtuvei reikalingų maisto produktų buvo apstu. Mūsų kuopos vyrai maitinosi labai

gerai. Numatėme, kad tik pačiu paskutiniu momentu peržengsime Vokietijos sieną.

Man labai rūpėjo šeimos likimas. Išsikalbėjęs su kuopos vadu, pasirodė, kad ir jis turėjo tokį pat rūpestį. Susitarėme, kad aš pasiliksiu prie kuopos, o jis ryte važiuos pasiimti šeimą. O kai jis grįš, tuojau važiuosiu aš. Sekantį rytą kuopos vadas išvažiavo vienas, be jokio palydovo. Palinkėjau jam laimingos kelionės.

Likęs prie kuopos, laiko veltui neleidau. Pravedžiau rikiuotės pratimus, aiškinau netarnavusiems kariuomenėje kuopos vyrams, kaip veikia vokiškas šautuvas ir lengvasis Brno kulkosvaidis. Pamokiau jį suardyti, sudėti ir pašalinti jo kliūtis. Parodžiau kaip reikia mesti vokišką granatą. Šiuose užsiėmimuose, man padėjo vienas jaun. puskarininkis ir keli tarnavę kariuomenėje eiliniai. Sekančią dieną mokėmės toliau. Vakare grįžo kuopos vadas su žmona ir dviem vaikais, berniuku ir mergyte, mano vaikų amžiaus.

Sekančią dieną, anksti ryte, pasirinkęs gerus arklius, stiprų vežimą ir patikimą kareivį, išvažiavau į namus. Padarę 70 kilometrų kelionę, vakare pasiekėme mano ūkį. Šeima jau nekantriai laukė ir labai džiaugėsi, kad parvykau gelbėti juos nuo ateinančio, viską naikinančio, bolševizmo tvano. Išvargusius arklius paleidome ganytis laisvai, kur tik jiems patinka. Per naktį ir sekančią dieną, arkliai gerai pailsėjo ir atsiganė. Mes tuo laiku pasikrovėme vežimą. Paėmėme tik dalį reikalingiausių drabužių, įsidėjome daugiau reikalingo, ilgiau negendančio maisto ir paruošėme vežime duknų guolį dar sergančiai žmonai su naujagimi. Dar nuvažiavau pas žmonos tėvus ir pas savo brolių, kuriam pavedžiau rūpintis mano ūkiu, kol priežiūra bus galima ir reikalinga. Kol po šio pasivažinėjimo dviračiu grįžau namo, atėjo ir vakaras. Buvome numatę išvažiuoti anksti ryte. Vasaros diena buvo nepaprastai graži ir ilga. Jau sutemus ir miglai pasirodžius laukuose, tolumoje pasigirdo šautuvų ir kulkosvaidžių šūviai. Mums ruošiantis poilsui, apie vienuoliktą valandą nakties, atėjo susijaudinęs ir nusiminęs kaimynų senukas ir pranešė, kad jeigu norime išvažiuoti, tai turime išvykti tuojau pat. Pas juos stovėję vokiečiai su lauko radijo siųstuvu, paskubomis jau išvažiavę ir pasakę, kad rytoj jau čia bus rusai. Tuojau pasikinkėme arklius ir, viską palikę Dievo valiai, paskubomis išvažiavome.

Plentu traukėsi jau tik reti paskutinių vokiečių būriai. Kelias buvo laisvesnis. Pavažiavus apie tris kilometrus miškais, atlėkė rusų lėktuvai ir virš plento linijos pakabino šviesas. Jos

apšvietė plentą ryškia, nejaukia šviesa. Manėme, kad rusai tuojau pradės iš lėktuvų apšaudyti, arba mesti bombas, bet jie tuo tarpu nešaudė, tik žvalgė vokiečių atsitraukiančias pajėgas. Važiavome susirūpinę ir išsigandę. Viršuje kabanti šviesa labai nemaloniai veikė pertemptus nervus. Mūsų laimė, kad mums tik trumpą kelio tarpą teko važiuoti plentu. Netrukus išsukome į vieškelį ir, pasitraukę nuo nervus gadinančios lempų šviesos, vėl vieškeliu važiavome tamsoje. Tolokai nuvažiavus nuo plento, vėl praskrido keli lėktuvai ir pasigirdo šaudymas. Mes to puolimo laimingai išvengėme.

Žvyru išpiltas vieškelis buvo išdžiūvęs ir perdžiūvęs. Sunkiai pakrauto mūsų vežimo ratai giliai grimzdo į smėlį. Nors stiprūs ir gerai pailsėję arkliai, vežimą traukė sunkiai ir netrukus pasidarė putoti ir balti nuo prakaito. Važiavimo pamažu, vis duodami arkliais pailsėti, ir jau gerai prašvitus, privažiavome už upės esantį miestelį. Toliau važiuoti buvo jau neįmanoma. Arkliai turėjo pailsėti, o ir mes visi buvome išvargę visą naktį nemiegoję.

Pervažiavę tiltą, ant pat aukšto upės kranto radome didelį kluoną. Apie jį vaikštinėjo du lietuviai kariai. Privažiavome prie kluono ir sustojome poilsui. Pasirodo, tie kareiviai buvo sargybiniai. Kluone ilsėjosi dar apie dvidešimt kareivių ir vienas nedidelio ūgio jaunesnis leitenantas. Leitenantas man pasakė, kad jie yra vieno lietuvių bataliono likučiai. Jie žygiavo vakar dieną miškais, vakare pasiekė šią vietą ir sustojo čia nakvynei ir poilsui. Apie kitus jų bataliono karius jie jokių žinių neturėjo. Jie mielai sutiko leisti mums kartu su jais čia pailsėti. Žmona dejavo ir sirgo. Vaikai, išvargę per naktį, miegojo man ant rankų. Išskinkę ir gerai pašėrę arklius, sugulėme ir mes kluone jau ant šiųmetinių kvepiančių dobių.

Rodos, vos tik spėjau užmigti, o budrusis mano palydovas jau ragino mane keltis ir važiuoti toliau. Vežimas jau buvo paruoštas kelionei ir arkliai pakinkyti. Atsisveikindami su mus paglobojusiais kareiviais ir jų vadu, patarėme jiems atvykti į mūsų kuopą ir tuojau išvažiavome. Išvažiavome kaip tik laiku, ir, kaip vėliau sužinojome, išvengėme didelio pavojaus.

Pervažiavę miestelį, vėl keliavome pro ūkininkų laukus, pro jau išnokusius javus ir pievas. Netrukus pasiekėme mišką. Ir čia kelias buvo labai smėlėtas, sunkiai išvažiuojamas. Kelias valandas taip pavažiavus, arkliai vėl pervargo, apsiptojo. Reikėjo juos vėl paganyti ir duoti poilsio. Važiuodami per mišką, toje pusėje, iš kur

atvažiavome, kurį laiką girdėjome šautuvų atskirus šūvius, kulkosvaidžių tratėjimą ir granatų sprogmus.

Išvažiavę iš miško, pamatėme toliau nuo vieškelio stovinčią didelę ir gražią sodybą. Jau kaip tik buvo ir pats pietų laikas. Nutarėme užsukti. Įvažiavome į didelį sodybos kiemą ir sustojome.

Ūkis buvo tikrai didelis ir turtingas. Teisingiau sakant, ne ūkis, bet dvaras. Tuojau mus sutiko ir pats šeimininkas. Vyras pačiame amžiaus gerume, atleto išvaizdos, malonus ir draugiškas. Jis patarė tuojau arklius su vežimu įvažiuoti tiesiai į kluoną prie sukrautų dobių, o mus visus pakvietė į vidų pietų. Pietūs buvo geri ir skanūs, bet nuotaika mūs visų labai prislėgta. Rytojus visiems neaiškus. Šeimininkai vis mus klausinėjo, kada čia ateis rusai. Visa kalba sukosi vis apie tai, kas mūsų visų ir tėvynės laukia ateityje. Atsakymo nežinojome ir rytojaus atspėti negalėjome.

Pavalgius sočius pietus, dar buvo laiko, kol arkliai pailsės ir šeimininkas pakvietė mane į kambarį pasikalbėti. Kambarys buvo jo kabinetas su rašomuoju stalu, didele knygų spinta ir kampe lova. Jis man tuojau pareiškė, kad priklauso pagrindžio organizacijai, yra apsisprendęs su kitais savo draugais — kaimynais palikti ir paklausė, ar aš negalėčiau jam palikti kiek ginklų, kurie jiems ateityje galėtų būti labai reikalingi. Mudu su palydovu, nežinodami kas mūsų laukia kelyje, su savim turėjome pasiėmę du kariškus vokiškus šautuvus, kelis šimtus šovinių, lengvąjį kulkosvaidį ir šešias rankines vokiškas granatas. O aš, dar prie diržo turėjau ir pistoletą Walter. Mūsų kelionės tikslas jau buvo netoli, ir ginklų mes turėjome perdaug. Be to, mes ginklų vėl galėsime gauti, o jam jų įsigyti bus sunkiau, o gal ir visai neįmanoma. Daug negalvodamas, aš jam atidaviau vieną karišką šautuvą, pora šimtų šovinių ir visas turimas granatas. Jis labai apsidžiaugė ir pasiūlė prigulti jo lovoje, niekam čia netrukdant pamiegoti.

Ir vėl, rodos, vos tik spėjau užmigti patogioje lovoje, šeimininkas jau žadino mane, pranešdamas, kad šeima ir palydovas manęs visur ieško. Arkliai jau buvo pakinkyti, tad, padėkoję vaišingiems šeimininkams, vėl išvažiavome savo keliais. Tą pačią dieną dar šviesoje, parvažiavome į mūsų kuopos postovio vietą. Viską radome tvarkoje. Taip kaip ir palikome. Tačiau, nuo to meto į kuopos sudėtį įėjo dar dvi moterys ir penki vaikai.

Gal po dviejų dienų mūsų kuopą, apie mies-

(Nukelta į 45 psl.)

Redąguoja —
S. Kauneliene
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

TREMTIES TRIMITAS

MOTERŲ VAIDMUO NEPRIKLAUSOMYBĖS KOVŲ METU

S. KAUNELIENĖ

*Tau, sesute, puikios gėlės,
O man kardas prie šalies.
Tau akyse ašarėlės,
Man gaisrai kelius nušvies.*

Minint Lietuvos kariuomenės atkūrimo sukaktis, paprastai kalbame apie Lietuvos kariuomenės pirmąjį įsakymą, kovas su lenkais, bermontiniais ir rusais bolševikais. Iškeliamo mūsų narsiųjų kūrėjų — savanorių, šaulių ir jaunųjų karių didelį pasiaukojimą, karžygiškumą ir net savo gyvybės aukojimą, kad tik Lietuva būtų laisva, kad jos vaikai galėtų augti nepriklausomoje Lietuvoje. Dažnai kalbame apie atskirus mūšius, bet iki šiol nepažvelgėm į moterų įnašą kuriantis Lietuvai, neminėjom, kad buvo ir moterų savanorių-kūrėjų, neminėjom, kad viena jų, Stasė Statkevičienė — LDK Birutės d-jos garbės narė, savanorė-kūrėja, partizanė, Lietuvos vyriausybės apdovanota Vyčio Kryžiaus ordinu, gyvena Čikagoje. Taip pat Vyčio Kryžiaus ordinu yra apdovanota Aldona Čarneckaitė-Birutienė, gyvenanti New Yorke.

JAV gen. Douglas Mac Arthur pasakė: “Kiekvienas generolas turi savo generolą, be kurio moralinės pasipirties, be kurio talkos jis negali pasiekti to, ko jis privalo siekti. Mano generolas yra mano žmona, kuri yra mano nuoširdžiausia patarėja, geriausia talkininkė ir ištikimiausia palydovė”.

Amžių bėgyje lietuviškos moterys suvaidino labai svarbų vaidmenį tautos gyvenime. Lietuvos sovietinio Mindaugo žmona Morta buvo jo dvasinis ramstis, jo talkininkė, skatintoja ir rėmėja. Be jos Mindaugas nebūtų taip sėkmingai sujungęs tų skaitlingų kunigaikštysčių į vieną vieningą, stiprią Lietuvos valstybę. Morta kartu su Mindaugu 1251 m. priėmė krikštą. Mirus Mortai, greitai pradėjo kelti galvas išorės ir vidaus Mindaugo priešai ir 1263 metais jį nužudė.

DLK Kęstučio žmona, gražioji Palangos vaidilutė Birutė, išaugino Lietuvai Vytautą Didįjį, kuris sukūrė didelę ir galingą Lietuvos imperiją ir plačiai išgarsino Lietuvos vardą.

Jei ne Ona Vytautienė, kažin ar būtume turėję Vytautą Didįjį, gal jis būtų kalėjime nužudytas, kaip ir jo tėvas Kęstutis. Ona Vytautienė buvo tas Vytauto Didžiojo asmeninis generolas.

Kunigaikščio Karijoto dukra, gražioji Živilė, net savo mylimąjį Parajų jo paties kardu nudūrė, kai jis susidėjo su priešais rusais, kad galėtų ją iš kalėjimo ir mirties ant laužo išgelbėti. Nudūrusi Parajų, Živilė puolė rusus ir karių padedama juos išvarė, bet pati iš širdgėlos, kad jos mylimasis Parajus tapo išdaviku, krito negyva.

Rašytojas Vincas Krėvė Mickevičius, rašydamas apie Merkinės pilies gynimą, sako: “Kiaurą naktį niekas akių nesudėjo: vyrai akmenis kiloj, rąstus nešiojo, kad pasitiktų mieląjį svetelį, moterys puotai gamino ne paukštieną, ne žvėrieną kepė, virė juodą dervą, karštą vandenėlį. Bus kuo svečiai užgerti”.

Grafaitė Emilija Platerytė, kaip tikra lietuviškoji Joana Arkietė, 1831 metų sukilimo metu sumaniai vadovavo vienam sukilėlių būriui.

Carų vergijos metais sodietės motinos verpdamos mokė savo vaikus skaityti iš draudžiamos lietuviškos maldaknygės ar elementoriaus.

Kražiuose moterys stėjo greta vyrų ginti nuo rusų savo bažnyčios. Sužvėrėjusių kazokų buvo nagaikomis plakamos, durklais badomos, žiauriai prievartaujamos. Daugumas jų žuvo kartu su vyrais, bet istorijos puslapiuose tas negarbingas

rusų žygis pavadintas Kražių skerdynėmis.

Lietuvės rašytojos — Žemaitė, Bitė, Lazdynų Pelėda ir Šatrijos Ragana savo raštais paruošė tautą nepriklausomam gyvenimui, įskiepijo į jaunų jos vaikų širdis karštą tėvynės meilę, įkvėpė drąsos stoti į kovą už nepriklausomą Lietuvą.

Jei dvidešimtojo amžiaus jauni lietuviai vyrai drąsiai stoji į kovą su iš trijų pusių puolančiais labai skaitlingais bolševikais rusais, bermontininkais ir lenkais, tai lietuvės moterys parodė nemažesnio heroizmo, pasiaukojimo ir tėvynės meilės.

Poetas Maironis ramino:

*Oi neverk, motušėle,
Kad jaunas sūnus,
Eis ginti brangiosios tėvynės,
Kad pavirtęs kaip qžuolas girių puikus,
Lauks teismo dienos paskutinės.
Ten už upių plačių žiba mūsų pulkai,
Jie mylimą Lietuvą gina.
Kam nusvyra galva, danguje angelai,
Vainiką iš deimantų pina.*

Nelengva motinai išleisti jauną sūnų į karą, išleisti į pavojus, bet lietuvės motinos, palaiminusios savo vaikus, išleido tėvynės ginti. Pačios liko laukti.

Kai 1918 metų vasario 16 d. Lietuvos Taryba pasirašė dr. Jono Basanavičiaus ir Antano Smetonos suredaguotą ir nuo šalčio sugrubusiais pirštais surašytą Nepriklausomybės Aktą, reikėjo tą aktą paskelbti “Vyriausybės Žiniose”, bet tuo metu Vilniuj tebeviešpatavo vokiečiai. Negavus leidimo, Jadvyga Chodakauskaitė-Tūbelienė, per pažįstamus vokiečius karininkus išsiuntė į Vokietiją ir ten žmonės pirmiau sužinojo, kad Lietuva nutraukianti visus iki šiol su kitomis valstybėmis rišusius ryšius ir pradėdanti nepriklausomą gyvenimą, kaip demokratinė respublika. Per Vokietiją ši žinia pasiekė laisvąjį pasaulį.

Jaunutė Lietuvos valstybė buvo tokia silpnutė, trapi, visko trūko. Nebuvo savos kariuomenės, nei ginklų; nebuvo lėšų ginklams pirkti. Reikėjo suorganizuoti valstybės aparatą, sudaryti vyriausybę.

Į pagalbą atskubėjo užjūrio lietuviai. Dar 1916 m. lapkričio 1 d. JAV lietuviai — be pažiūrų skirtumo, vyrai ir moterys, globojant prez. Vilsonui pravedę gatvėse labai sėkmingą milžinišką rinkliavą visoje Amerikoje. Rinkliava davė 170,000 dolerių. Ši auka buvo įteikta atsikuriančiam Lietuvai per Amerikos Raudonąjį Kryžių. Paskelbus nepriklausomybę aukų rinkimas buvo tęsiamas toliau.

Reikėjo aukso, nes izdas buvo tuščias. Apie

tą laikotarpį rašo savo atsiminimuose dar gyva rašytoja, šaulė Janina Narūnė.

“Tais tolimesiais laikais, kai iš pelenų ir degesių kėlėsi laisva Lietuva, kiekvienas geros valios lietuvis skubėjo su talka, kuo tik galėdami padėti savo tėvynei.

Atsimenu mano motina (vėliau buvusi amžiumi vyriausia šaulė) nešė savo vienintėlę senovišką sagtį ir vestuvinius žiedus į Valstybės izdą . . . Ir ne ji viena. Daugelis geraširdžių moterų aukojo savo papuošalus, nes izde nebuvo aukso.

Ką bekalbėti apie jaunimą! Apsiginklavę visi skubėjo į frontą, ginti kraštą nuo iš visų pusių puolančių priešų. Šiaurės vakaruose slinko į mus sovietų bolševikai, iš pietų judėjo lenkų legionas, o vakaruose siautė bermontininkų gaujos. Viduje ne ką geriau turėjome. Kaune vis dažniau degė gaisrai. Komunistai ar lenkai peoviakai (lenkų karinė organizacija) kėlė neramumus, ruošdamiesi pavergti Lietuvą ir lietuvius”.

Vyrus į frontą išlydėdavo merginos. Likusios užfrontė, dienomis dirbdavo įstaigose, naktimis budėdavo štabuose, kur priiminėdavo žinias iš frontų, megzdavo kariams pirštines, kojines, nertinius, ruošdavo tvarsčius pirmajai pagalbai. Dažnai siūsdavo į frontą savo megztinius, kad kareiviai nešaltų.

Neatsiliko nuo jų kaimų moterys, jos ap rūpindavo karius baltiniais, ligonines paklodėmis ir užvalkalais, bei taip pat megzdavo šiltą aprangą kariams. Visa tai darė apėjusios namų ruošą, dažnai atlikusios visus ūkio darbus.

Drąsesnės moterys buvo ryšininkės, jos teikdavo saviškiams žinias apie priešų kariuomenę. Baigusios gailestingųjų seserų kursus, slaugydavo sužeistuosius, kitos surankiodavo sužeistuosius ir nakties metu atgabėdavo į ligonines.

Apie vieną tų narsiųjų moterų Lietuvių Enciklopedijoje parašyta: “Malvina Šokelytė-Valeikienė, g. 1898 m. birželio 14 d. Petrašiūnų vaistinės savininkė, Giedraičių vidurinės mokyklos vedėja, Mato Valeikio žmona, nuolatinė vyro talkininkė, partizanų globėja. Einant mūšiams su lenkais ties Giedraičiais, Valeikienė globojo ir slėpė priešų užnugaryje ties Giedraičiais likusius sužeistuosius, kuriuos naktį surankiodavo. Teikė mūšiams naudingų žinių. Lenkams užplūdus Giedraičius nespėjo pasitraukti, buvo suimta, tardoma, kankinama, karo lauko teismo nuteista mirties bausme. Liko gyva nespėjus bausmę įvykdyti. Lietuvos valdžia Valeikienę apdovanojo II rūšies III laipsnio Vyčio Kryžiaus ordinu”.

Vilniuje Sofija Smetonienė išrūpino iš vokiečių didesnį kiekį grūdų ir juos dalindavo iš

Rusijos grįžtantiems lietuviams, nes tuo metu Vilniuj su maistu buvo labai striuka. Tuo ji išgelbėjo daugelį nuo bado.

Sofija Smetonienė taip pat gavo sutikimą iš vokiečių karinės valdžios išleisti kultūrinį žurnalą apie Lietuvą, kuriame turėjo tilpti daug istorinių faktų, iliustracijų ir dr. Jono Basanavičiaus ir Janinos Narkevičiūtės - Narūnės vokiečių dailininkų piešti portretai. Deja, lenkams užėmus Vilnių ir Lietuvos vyriausybei persikėlus į Kauną, visa paruošta medžiaga žuvo.

Nepriklausomybės kovų metu didelį vaidmenį suvaidino Šaulių S-ga, kuri buvo kariuomenės talkininkė.

Ta pati Janina Narūnė rašo: "Susėdusios Pūtvių bute, ėmėme kalbėti apie lietuvės šaulės pareigas. Emilija Putvinskienė pasakojo apie suomių šaulės, dideles patriotes, veiklias ir drąsias partizanes, palikusias jai geriausių atsiminimų, kai ji buvo drauge su vyru apsilankiusi Suomijoje. Prie mamos prisėdo vyriausioji dukra Onutė (vėliau Tercijonienė). Dar jauna amžiumi, bet veikli ir sąmoninga šaulė. Prisijungė prie mūsų ir Birutė Grigaitytė, atskubėjusi į Šaulių S-gos susirinkimą.

Svarstėme, planavome. Pamažu ryškėjo šaulių moterų veiklos gairės. Sunkioku trijų frontų karo metu aktualus buvo pirmosios pagalbos klausimas — reikėjo gelbėti sužeistuosius. Emilija Putvinskienė labai energingai ėmėsi organizuoti sanitarijos skyrių su pirmosios pagalbos kursais. Kursų vadovas buvo chirurgas dr. Žemgulyš. Neuzilgo per visuotinį moterų susirinkimą buvo sudarytos: sanitarijos, finansų ir propagandos komisijos. Prisidėjo žymiai daugiau moterų".

Pūtvių šeimos ne vien tik vyrai, bet ir visos moterys turėjo ginklus ir mokėjo juos naudoti, nes tuo metu buvo daug pavojų ne vien nuo išorės, bet ir vidaus priešų. Tuos ginklus Pūtvis supirko iš besitraukiančių vokiečių karių, jais jis aprūpino ne tik savo šeimą, bet ir kitus

šaulius.

Labai gražiai lietuvės moters nuopelnus įvertino 1933 metais LŠS suvažiavimo metu jos p-kas plk. Kamantas: "Šaulių S-gos įkūrimas Vlado Pūtvio darbas, bet S-gos širdis ir siela — Emilija Pūtvienė".

Jei visoj Lietuvoj buvo pavojinga, tai ypatin-gai pavojinga buvo Žemaitijoje, kur siautė plėšikų gaujos, terorizuojančios ramius gyventojus. Užpuolusios ūkį, apiplėšusios, surišdavo gyventojus ir su trobomis sudegindavo. Valydami Žemaitiją, labai didelį vaidmenį suvaidino Plechavičiai — broliai gen. Povilas ir plk. Aleksandras. Jų talkininkės buvo motina ir seserys.

Dar tebevykstant karo veiksams 1919 m. Kaune įvyko moterų suvažiavimas. Artėjo Steigiamojo Seimo rinkimai. Steigiamasis Seimas turėjo paruošti Lietuvai konstituciją ir išrinkti prezidentą. Iš Krikščionių demokratų bloko į Steigiamąjį Seimą įėjo: LK Moterų d-jos keturios atstovės: Magdalena Galdikienė, Emilija Spudaitė-Gvildienė, Ona Muraškaitė-Račiukaitienė ir Salomėja Stakauskaitė. Vėliau pateko dar dvi atstovės: Lukošiuotė ir Mackevičaitė. Kitas partijas atstovavo: Gabrielė Petkevičaitė, Felicija Bortkevičienė, Purėnienė ir kt. Lietuvos Steigiamojo Seimo pirmąjį posėdį atidarė pirmininkė (vyriausia amžiumi moteris) Gabrielė Petkevičaitė, sekretoriavo jauniausia — Ona Račiukaitienė.

Pasibaigus kovoms, greta moterų šaulių labai gyvą veiklą išvystė DLK Birutės d-jos moterys. Jos globojo karo invalidus, karius, ruošė įvairius kursus ir į labai garbingą vietą iškelė mūsų gražiuosius tautinius rūbus, kai balių metu gražiausius premijuodavo.

Baigsiu poeto Petro Vaičiūno ketureiliu, su-kurtu šauliams:

*Už Tėvynės laisvės rytą,
Kruvina kova įgytą,
Už tautos šventas idėjas,
Nepaliaukim aukas dėję!*

ARĖJAS VITKAUSKAS

Aš, kareivis Lietuvos,
Turiu pajėgos, drąsos,
Aš kovodamas stipriai
Ginsiu šalį atkakliai.

Mane priešas nors užstos,
Kels jau kardą ant galvos,
Aš jiems duosiu pamatyt,
Kaip reik ginklą suvaldyt!

AŠ KAREIVIS LIETUVOS!

Mano tėviškė maža,
Bet galinga jos dvasia,
Nors ją kieti spaudž' vargai,
Nenuliūsta jos sūnai.

Trypė Lietuvą ilgai
Rusai, lenkai, vokiečiai,
Bet dabar tegul bandys —
Jūs pamokys lietuvis.

(Iš rinkinio "Už Tėvynę",
išleisto 1926 m.)

Vargas slėgė jį piktai,
Pančiai kaustė jį kietai,
Bet dabar jau to nebus,
Ašen ginsiu lietuvis.

Ginklo valdomo stipriai
Nepadėsiu aš lengvai;
Nors man skirta bus kapai,
Bet geriau gyvens vaikai!

LŠST vadovybės pareigūnai spalio 20 d. Šaulių Namuose, Čikagoje: (iš kairės) S-gos vicepirm. V. Išganaitis, LŠST pirmininkas K. Milkovaitis, S-gos Moterų Vadovė S. Cecevičienė ir S-gos jūrų šaulių vad. E. Vengianskas. Nuotr. P. Malėtos

KARIUOMENĖS ŠVENTĖ

ALGIRDAS BUDRECKAS

Lapkričio 23 d. yra viena, po Vasario 16-sios dienos, reikšmingiausių datų kuriantis Lietuvai. Aktas be kariuomenės būtų buvęs neįgyvendintas. Nepriklausomybės Akto signatarai buvo pirmieji šios valios išreiškėjai, o tos valios vykdytojai buvo mūsų garbingieji kariai, šauliai ir savanoriai.

1918 m. lapkričio 23 d. Vilniuje buvo paskelbtas pirmas įsakymas kariuomenei organizuoti. Tai buvo labai svarbus veiksnys, nes jei ne ji, tai mūsų tautos teisė laisvai gyventi tikrai būtų buvusi neįvykdyta ir garbingų partizanų karių ilgų kovų bei pastangų laimėjimo vaisiai — laisvė būtų nepasiekta. Todėl, paskelbus Lietuvos Nepriklausomybės Aktą, kariuomenės organizavimo reikalas buvo pats svarbiausias, reikalingiausias ir labai aktualus.

Su priešais, kurie buvo užvaldę Lietuvą, kruvinos kovos tęsėsi apie dvejus metus. Tose kovose mūsų kariai-šauliai pasižymėjo savo drąsa ir laimėjimais, nes sumušė daug didesnes jėgas. Daug mūsų karių-šaulių žuvo, bet kova buvo laimėta. Žuvusiųjų skaičius šiandien nelabai ką nustebintų, tačiau anais laikais neskaitlingai ir vos atsikūrusiai valstybei prarasti daugiau dviejų su puse tūkstančių karių — tie skaičiai buvo dideli ir skaudūs.

Nepriklausomybės kovos buvo laimėtos. Kariai-savanoriai, kam buvo lemta išlikti, grįžo, kiti krito kovos lauke. Kritusieji liko amžinai ilsėtis, o jų kapai tapo mūsų tautos šventomis vietomis.

Neilgai lietuviams teko nepriklausomybe džiaugtis, nes II Pasaulinis karas ir vėl nuterijo mūsų tėvynę Lietuvą. Mūsų tėvynėje nebeplevėsuoja Trispalvė, tai reiškia, kad suvereninės Lietuvos valstybės nėra. Ši šventė Lietuvoje yra uždrausta švęsti, o tai byloja, kad lietuvis savaime krašte yra tik vergas. Todėl šią šventę iš-eivijoje privalome kuo iškilmingiausiai švęsti susikaupimo ir pasiryžimo ženkle.

Lietuviai vien tik už tai, kad mylėjo savo bočių kraštą, rusų buvo ir yra vežami iš savo krašto — tėvynės Lietuvos į Sibiro taigas. Todėl, jei turime galimybės ir progos, visad privalome akcentuoti ir skelbti visam pasauliui, kad Lietuva yra pavergta, o lietuvių tauta neša sunkų golgotos kelią ir kenčia genocidą.

Lietuviui, esančiam laisvajame pasaulyje, Lietuvos kariuomenės atkūrimo minėjimo šventė privalo kuo iškilmingiausiai švęsti, nes mūsų broliui savoj tėvynėj šią šventę švęsti yra uždrausta. Todėl mums, esantiems laisvajame pasaulyje, ši diena turi būti — susikaupimo ir pasiryžimo šventė. O jų narsumas ir atlikti žygiai telieka mūsų tautos pasididžiavimu ir pavyzdžiu, kaip reikia tėvynę mylėti ir dėl jos aukotis.

Tėvynės meilės vedini žmonės atlieka didžius darbus ir žygius. Jiems tėvynė — tai gyvenimo prasmė ir tikslas.

Kas vertė rizikuoti gyvybe, nešant uždraustas knygas per tankiai sargyomis apstatytas sienas? Tėvynės meilė.

Prisiminkime savanorių, karių ryžtą, stoti kovon prieš daug didesnę priešą. Jokio atlyginimo, jokių gėrybių jiems nežadėta, o tik menkas, menkas žemės kampelis brolių kapuose, amžina ramybė palikus mylimuosius, artimuosius, draugus ir toli prieš akis — tėvynės laisvė. Tai tokie pažadai jų laukė.

Juos visus vedė karšta tėvynės meilė, kuri jų širdyse ruseno.

Šių didvyrių kapais yra papuošta visa Lie-

tuva. Šie mums brangūs kapai lapkričio 23 d. buvo prisimenami ir prie jų sudedami vainikai, pareiškiant pagarbą, kurios jie yra užsitarnavę. O dabar, dabar jų kapai apleisti ir išniekinti.

Kur begyventume ar bebūtume ir kur dar yra plakančios lietuviškos širdys, teneužmiršta tą brangią šventę švęsti. Ši šventė tesustiprina dar labiau mūsų prisirišimą savam kraštui ir meilę mūsų brangiai tėvynei — Lietuvai.

Per šią šventę susikaupkime ir pagalvokime, kokie keliai galėtų mūsų tautos kančias sumažinti ir kuriuos žygius pradėti, kad brangią tėvynę Lietuvą išlaisvinus.

O. B. AUDRONĖ

KARIAMS

*Jums šaukėme valio,
Jums nešėm gėles
Gražiausias,
Kai gretose plieninėse
Žygiavote visi —*

*Laisvės alejos žydinčios
Jūs žingsnių klausėm,
Ir buvo tėviškė
Tokia laisva,
Tokia šviesi,
Kad, rodės, niekur,
Niekada
Juoda naktis netemo,
Kad laisvė tokia didelė
Ir amžina —*

*Jums šaukėme valio,
Jums šaukėm bravo,
Ir buvome tokie maži
Ties nežinia.*

*Kapuose kryžių tiek,
O jums pritrūko —
Nežinomi,
Visam plačiam pasauly
Užmiršti —
Ant kryžių tiek vardų —
O jums pritrūko —
Nežinomi.
Tik Viešpaties žvaigždynuose
Laisvi,
Tik Viešpačiui
Ir tėviškei
Šventi ...*

Vėliavos tarnyba, E. Holtzas, V. Zinkus ir A. Martinkus, lapkričio 11 d. įneša kuopos vėliavą "Gen. T. Daukanto" jūrų š. kp. narių susirinkime Čikagoje. Nuotr. P. Malėtos

“Tremties Trimite” sveikinant naująją LŠST CV ir vardinant jos narius, netyčia išleista LŠST Moterų vadovės STASĖS CECEVIČIENĖS pavardė.

Mieląją Sesę atsiprašome. Sesė Cecevičienė ne tik pradėjo antrąją kadenciją kaip S-gos moterų vadovė, bet taip pat ilgus metus visa širdimi yra atsidavusi “Vytauto Didžiojo” rinkinei. Jos nuopelnas rušiant Čikagos Šaulių Namus yra be galo didelis. Jai gražiausios sėkmės ir toliau vadovauti s-gos moterims.

LŠST SUKAKTUVINIS LEIDINYS

Šių metų rugsėjo 15 ir 16 dienomis šaulių “Vytauto Didžiojo” rinktinė Čikagoje gražiai paminėjo 25 metų sukaktį nuo Šaulių Sąjungos įsisteigimo išėivijoje. Sukakčiai atžymėti jau išėjo ir puikus leidinys — “LŠST Vytauto Didžiojo Rinktinė”. Be daugybės žymiųjų asmenų ir organizacijų sveikinimų, leidinyje gausu ir informacinių straipsnių iš rinktinės veiklos.

Pradžioje įdėtas rinktinės vado Vlodo Išganaičio jautrus žodis ir moterų vadovės Stasės Cecevičienės sveikinimas. Į šaulius jautriu žodžiu kreipiasi LŠST garbės nariai: Aleksandras Marcinkevičius-Mantautas ir Sofija Pūtvytė-Mantautienė. Vaidevutis A. Mantautas rašo prisiminimus apie pirmuosius šaulių organizacinius žingsnius: “Vakarai Paulinos gatvėje”. Toliau seka “Vytauto Didžiojo” šaulių rinktinės 25 metų veiklos apžvalga. Šio leidinio mecenatas ir daugelio lietuviškų darbų rėmėjas Jonas Valauskas rašo, kaip idėja jį skatino dirbti. Kun. Juozas Prunskis patiekia minčių — Šauliai tėvynėje ir išėivijoje. Leidinyje gausu nuotraukų iš šaulių gyvenimo ir veiklos. Tarp nuotraukų įdomi vinjetė Šaulių Namų įsigijimui aukojusių po 1000 dolerių ir daugiau. Leidinys didelio formato, gero popierio ir gražiai išleistas. Nuotraukos aiškios. Spaudai paruošė Jonas Jasaitis ir Jonas Yla. Spaudė M. Morkūno spaustuvė.

P. Venclova

Šaulės Emilija Grušienė ir Teresė Liutkienė sega rožes Garbės Prezidiumui. Nuotr. Kosto Vaitaičio

Pagerbti Laisvės Kovotojai

St. Petersburg

1979 m. Lietuvos Kariuomenės Atkūrimo 61 m. sukakties minėjimą, “Romo Kalantos” š. kuopa skyrė Lietuvos Kario, Laisvės Kovotojo, garbei.

Paprastai, Kariuomenės šventės proga prisimenama žuvusieji ir, labai retai, didesnėse lietuvių kolonijose prisegama vienam kitam savanoriui gėlė. Aš manau, kad laikas ir gyvus, ne tik savanorius, bet visus Laisvės Kovotojus pri-

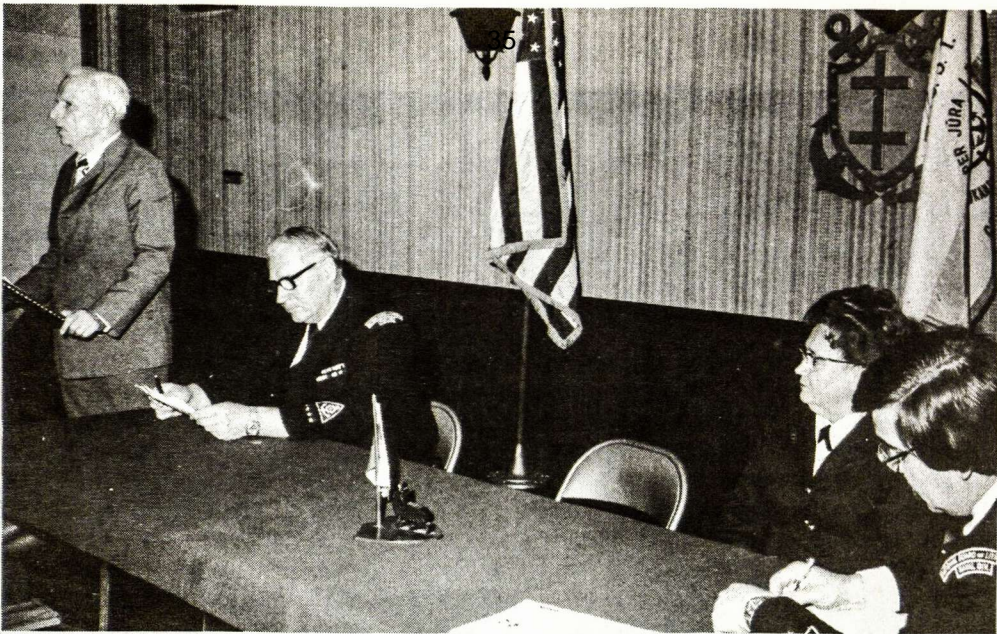
siminti ir Kariuomenės šventės proga pagerbti.

“R. Kalantos” š. kuopa, vadovaujama dail Jurgio Juodžio, šiais metais, šventės proga, pakvietė visus Laisvės kovotojus St. Petersburg, ir suruošė jiems gražų pagerbimą — visi, dalyvavę, ar dalyvaujant Tėvynės Laisvės kovose buvo pakviesti už garbės stalo, pristatant kiekvieną ir iškeliant atliktus darbus tėvynei. Laisvės kovotojų tarpe buvo:

Prel. Jonas Balkūnas, kaip vienas žy-

Prie mikrofono “R. Kalantos” š. kp. pirm. dail. J. Juodis. Scenoje “De-gančios sodybos ir šventos ugnies” dekoracijos ir vėliavos. Prie pianino muz. A. Mateika.

LŠST Pirmininko pavaduotojas ir "Vytauto Didžiojo" šaulių rinktinės pirm. V. Išganaitis kalba šaulių ideologijos klausimu lapkričio 11 d. Čikagoje, "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos narių susirinkime. Prie stalo sėdi: kuopos pirm. E. Vengianskas, kuopos moterų vadovė M. Gydienė ir sekretorius V. Utara. Nuotr. P. Malėtos

miausių kovotojų už tautos laisvę ir garbę lietuvių ir amerikiečių tarpe.

"R. Kalantos" š. kp. kapelionas kun. **Jonas Gasiūnas**, kuris savo darbai laisvės kovoje prilygsta nežinomam pilkajam kariui.

Vliko pirmininkas dr. **Kazys Bobelis**, kuris ilgus metus, be poilsio, aukoja savo jėgas, gabumus — sumaniai vadovaudamas, vedamoje Tėvynės Laisvės kovoje.

Gen. št. plk. **Aloyzas Valušis**, 1-jo gusarų D.L.K. Etmono Janušo Radvilo pulko vadas. Savanoris, tėvynės tarnybą ir karinę karjerą pradėjęs iš gimnazijos suolo, Nepriklausomybės kovų savanoris. Plk. **Aloyzas Valušis**, karys-vadas, patriotas, likęs sektinu pavyzdžiu kariams. Jis, kšip vadas rūpinosi ir ruošė ne tik gerą ir drąsų lietuvių karį, bet ir ugdė jame patriotizmo ir tėvynės meilės jausmą. Dabino ir puošė gusarų kareivines ir rajoną iš lauko ir iš vidaus: ornamentais, mozaikomis ir tautinės tematikos paveikslais. Gusarų pulko rajone pastatė gražų, nemirštantį kario geriausiam bičiuliui — žirgū — paminklą.

Mjr. **Leonas Virbickas**, savanoris, dviejų Vyčio Kryžių kavaliereus. Du kartu aukojęs kraują, atlikdamas Tėvynei pareigą. Ilgametis L.A.S. Aukšč. Tarybos p-kas ir garbės narys.

Kav. kpt. **Bronius Michelevičius**, dalyvavęs pagrindžio veikloje. Uolus ir aktyvus dalyvis, plk. Škirpos aktyvistų fronto štabo narys ir ryšininkas tarp Lietuvoje ir Vokietijoje kovotojų rezistentų.

Gus. kpt. **Justinas Liaukus**, 1941 metų partizanas, vejant bolševikus iš Lietuvos. Gen. P. Plechavičiaus štabo narys. Ilgus metus vedęs vienintėliam karių žurnale Karyje — karinių žinių skyrių.

Partizanas — šaulys **Antanas Reventas**, aktyvus ir vienintėlis, ką mes turime St. Peterburgo lietuvių tarpe — Klaipėdos atvadavimo sukilėlis. Nepriklausomybės kovų partizanas. Duosnus tautinių institucijų ir organizacijų rėmėjas.

Karių pagerbime invokaciją sukalbėjo prel. **Jonas Balkūnas**.

Karius sveikino Vliko p-kas dr. **Kazys Bobelis**, primindamas visiems, kad tik tokiu pasišventimu ir pasiaukojimu, koki davė Tėvynei savanoriai - kariai, — mes galime iškovoti Lietuvai laisvę.

Savanorių vardu žodį tarė mjr. **Leonas Virbickas**. Savanoriai kovojo dėl to, kad juos šaukė tėvynė, aukojosi ir liejo kraują dėl to, kad tėvynę mylėjo daugiau negu savo gyvybę.

Prelegentas "R. Kalantos" š. kp. pirmininkas **Jurgis Juodis** savanoriams pagerbimo žodyje, be drobės ir dažų nupiešė kario-kovotojo portretą — be tamsių spalvų, kurias nušviesino savo krauju, per septynis kovos metus su mūsų tautos grobikais bolševikais. Ir sujungė istorinio didvyrio kunig. Margio ugnies auką su Romo Kalantos auka — kaip kelrodžiu, mums visiems išseivijoje.

Visi Laisvės Kovotojai buvo papuošti sesių šaulių spec. paruoštomis rožėmis-rūtomis, kurias parūpino M. Juodienė.

Karių garbei koncertavo ir pasigėrė-

tinai išpildė: sol. **Ignas Malcius**; Amerikiečių kamerinės muzikos trio: **Margaret Douglas**, **Margaret Sullivan** ir **Bell Mozell**, pakviesti muz. **Petro Armono**.

Muz. **Elenos Rūkštelienės** vadovaujamas L. Klubo Moterų Dainos Vienetas, pasigėrėtinai padainavę keletą kariškų deinelų.

Muz. **Albertas Mateika**, atlikęs specialiai pritaiktą muziką ypatingiems momentams ir pamaldose už žuvusius karius.

Už žuvusius kovotojus pamaldose dalyvavo: prel. **Jonas Balkūnas**, kun. **Jonas Gasiūnas** ir kun. **Keštutis Butkus**, OFM. Gražų, pritaiktą šventei patriotinį pamokslą pasakė kuopos kapelionas kun. **Jonas Gasiūnas**, kuris **Kristaus Karaliaus šventę** meniškai sujungė su **Kario pagerbimo švente**.

Pamaldų metu buvo pašventinta Amerikos vėliava, šaulio **Antano Grabausko** dovanota kuopai. Liudininkais buvo: **šaul. Antanas Grabauskas**, **Monika Juodienė**, **dail. Antanas Rūkštelė** ir **Dalia Bobelienė**.

Partizanas

Tradicinė kavutė "Kariui" paremti

Svetimuose kraštuose išsilaukinti lietuvių kalba leidžiamies laikraščiams yra labai sunku. Ne visi išseivijos lietuviai prenumeruoja savo spaudą. Todėl išsilaukinti iš prenumeratos beveik neįmanoma. Jei dar skelbimai šiek tiek gali pagelbėti dienraščiams, tai savaitiniams, dvisavaitiniams laikraščiams skelbimai padeda mažiau. Negali būti ir kalbos,

LŠST Centro Valdybos pareigūnai: (iš deš.) S-gos pirm. K. Milkovaitis, vicepirm. V. Išganaitis ir jūrų šaulių vadovas E. Vengianskas, lapkričio 17 d., atydziai stebi meninę programą šaulių surengtame žurnalui "Karys" parengime. Nuotr. P. Malėtos

kad žurnalams, išeinantiems kas mėnesį ir rečiau, skelbimai padėtų. Dėl to ir matome, kad išeivijoje išeinanti mūsų spauda prašo visuomenės, organizacijų paramos, kad galėtų šiaip taip išsiversti ir laikraštį ar žurnalą spausdinti. Į sunkią mūsų išeivijos spaudos būklę privalo rimtai atsižvelgti mūsų visuomenė, kuri jau yra tiek prasigyvenusi, kad jos spaudai auka pagal išgalę, tikrai nenukriautų nei vieno, net ir mažesnę pensiją gaunančio pensininko.

Žurnalas "Karys", įsteigtas Lietuvoje 1919 Nepriklausomybės kovų metais. Atgavintas JAV 1950 metais. Jis leidžiamas L.K.V. S-gos "Ramovės" New Yorko skyriaus. Jį redaguoja Zigmas Raulinaitis, administratorius Kęstutis Bileris, metinė prenumerata — 12 dol. Adresas: 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207.

1979 m. lapkričio 17 d. vakare, Šaulių Namuose, įvyko "Kario" žurnalo lėšų sutelkimui suruoštas tradicinės kavu-

tės renginys. Čikagos Šaulių Namų salė susilaukė gausaus visuomenės atsilankymo. Dalyvavo apie 200 žmonių, nors tą patį vakarą Čikagoje buvo daug įvairiausių rengimų. Žurnalo "Kario" renginį — tradicinę kavutę — atidarė LŠST pirmininkas Karolis Milkovaitis. Padėkojęs visuomenei už gausų atsilankymą, paminėjo, kad šis renginys turi garbingą tikslą, kurio gautas pelnas yra žurnalo "Kario" leidimo paramai: "Kaip ir visi lietuviški laikraščiai, taip ir žur-

Lapkričio 17 d. Čikagoje surengto "Kariui" paremti parengimo bendras vaizdas. Nuotr. P. Malėtos

“Vytauto Didžiojo” Šaulių Rinktinės tautinių šokių šokėjų grupė, atlikusi meninę programą šaulių su-
rengtame žurnalui “Karys” paremti parengime Čikagoje. Prie mikrofono rinkt. pirm. V. Išganaitis. Nuotr.
P. Malėtos

nalas “Karys”, yra reikalingas mūsų visų ir mūsų visuomenės paramos”, — priminė LŠST pirmininkas. Baigęs savo trumpą žodį, pakvietė žurnalo “Kario” atstovą Čikagoje, K. Juškaitį, pasisakyti plačiau. Savo žodyje Juškaitis pasveikino LŠST vadovus ir vadoves, visus šaulius ir šaules, gausiai susirinkusią visuomenę, padėkojęs už atsilankymą ir rengėjams už surengimą kavutės žurnalui “Karys” finansiškai paremti. Esą ir šauliai ir kariai ramovėnai suinteresuoti, kad žurnalas “Karys” ne tik kad gyvuotų, bet ir tobulėtų savo išvaizda ir turiniu, kad jame atsispindėtų mūsų veikla ir organizaciniai pasireiškimai. Baigdamas, kaip “Kario” atstovas Čikagoje, p. Juškaitis pareiškė: “Mūsų visų puoselėjamos gražios lietuviškos tradicijos, kurių mes šiandien laikomės ir jomis gyvename, norėtume kad liktų perduotos ateinančiai kartai, kurios eina su pastangomis išlaikyti lietuvišką mūsų jaunimą. Žurn. “Karys” yra kariams ir šauliams dvasinio ryžto, draugiškumo ir vienybės simbolis . . .” Baigdamas, prašė savo aukomis prisidėti prie “Kario” leidimo naštos palengvinimo.

Meninę programos dalį išpildė “V.D.” raulių rinktinės tautinių šokių šokėjai, vadovaujami Violetos Pmieliauskaitės-Atkinson, akordeonu palydint Stelmokui, pašoko: Vestuvių polką, Juodąjį Jonkelį

ir Malūną. Baigus meninę programą, “V.D.” šaulių rinktinės vadas V. Išganaitis padėkojo programos išpildytojams, gausiai susirinkusiems svečiams, paprašė linksmai ir smagiai praleisti vakarą. “V.D.” šaulių rinktinės moterų vadovės St. Cecevičienės vadovaujamos pobūvio šeimininkės, pavaišino svečius sumuštiniais, skaniais pyragaičiais, saldumynais ir kavute.

Svečiai, pasistiprinę skania vakariene, grojant “V.D.” šaulių rinktinės orkestrui, vadovaujamam Ramonio, smagiai pasišoko. Visą vakarą per garsiakalbį buvo pranešinėjamos žmonių pavardės, paukojusių “Kario” žurnalo finansiniam stiprinimui. Rengėjai tikisi, kad ši tradicinė kavutė bus sėkminga. Matėsi visuomenės, nemažai šaulių, karių ramovėnų, savanorių-kūrėjų. Visi gražiai praleido vakarą ir nuotaika buvo kaip vienos šeimos narių.

K. T.

Plaukymo sezono užbaigimas

Kaip geras ūkininkas, užbaigęs lauko darbus ir nuėmęs rudens derlių, sukviečia visus talkininkus užbaigtuvių vaišėms, taip ir “Gen. T. Daukanto” jūrų šaulių kuopa, sėkmingai veikianti Čikagoje, tradiciniai, vasaros plaukiojimus laivu užbaigia džiugsminga puota — rudeniniu plaukiojimo sezono užbaigimo parengimu.

Šiais metais toks parengimas, “Gen. T. Daukantas II” laivą į žiemos uostą perplukdžius, įvyko spalio 20 d. Šaulių Namuose. Parengime, tarp daugelio viešnių ir svečių, jūriniai šauliškosios veiklos rėmėjai, malonu buvo matyti aukštuosius LŠST vadovybės pareigūnus, k.a. S-gos pirmininką K. Milkovaitį su ponja, moterų vadovę S. Cecevičienę, vicepirmininką ir “Vytauto Didžiojo” rinktinės pirm. V. Išganaitį ir jūrų šaulių mielus bičiulius — LDK Birutės Dr-jos pirm. K. Leonaitienę, gen. št. plk. K. Dabulevičių, jūrų kpt. B. Kristopaitį su ponja, Venezuelos lietuvių klubo ir Lietuvių Liuteronų Evangelikų Dr-jos narius, Cincero “Klaipėdos” jūrų šaulių kuopos sesės ir brolius ir kitus gausiai susirinkusius viešnius ir svečius.

Pats parengimas ir vaišės buvo pradėta skaniai pagamintais šaltais užkandžiais, kurių metu kuopos pirmininkui E. Vengianskui tarus susirinkusiems sveikimo žodį ir pristačius iškiliosius svečius, buvo atžymėti “Gen. T. Daukanto” jūrų šaulių kuopos metinių šaudymo varžybų, vyrų, moterų ir svečių grupėse, pirmųjų trijų vietų laimėtojai: S. Ripskienė, G. Martinkienė, K. Pumputis, V. Ripskis, R. Mačys, V. Lapinskas, B. Holtzas ir R. Nevardauskas. Jiems dovanas įteikė LŠST pirm. K. Milkovaitis. Gražiomis pereinamomis taurėmis

Gen. št. plk. K. Dabulevičius taria žodį įteikdamas pereinamąją taurę j.š. Z. Dailydei, laimėjusiam "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos 1979 m. šaudymo varžybose pirmąją vietą. (Žiūr. iš kairės): G. Kuzmienė — laimėjusi taurę moterų grupės varžybose. LDK Birutės Dr.-jos pirm. K. Leonaitienė, LŠST pirm. K. Milkovaitis ir kuopos pirm. E. Vengianskas. Nuotr. P. Malėtos

buvo apdovanoti vyrų grupės I vietos laimėtojas Z. Dailydė, kuriam taurę įteikė, ją skyręs, gen. št. plk. K. Dabulevičius ir moterų grupės I vietos laimėtoja G. Kuzmienė, gavusi DLK Birutės Dr.-jos taurę, įteiktą pirm. K. Leonaitienės. Visą tą vakarą, įvairiomis dovanomis buvo apdovanota 11 šaulių, dalyvavusių "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos 1979-jų metų šaudymo varžybose.

Dovanas įteikus, kuopos pirmininkas, "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos vardu, išreiškė padėką ltn. J. Balčiūnui ir kuopos šaudymo sporto vadovui A. Martinkui, sėkmingai pravedusiems varžybas, ir Cicero "Klaipėdos" jūrų šaulių kuopos nariams B. ir I. Petrauskams, atlikusiems teisėjų pareigas varžybose. Reikšmingus sveikinimo žodžius tarė S-gos pirm. K. Milkovaitis ir gen. št. plk. K. Dabulevičius, skirtus "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopai ir šaudymo varžybų dalyviams.

Sekė šilta, p. Stropienės skaniai pagaminta vakarienė, patiekta kava su pyragaičiais. Prasidėjo šokiai, grojant nuotaikingam Vyties orkestrui. Norintiems atsigauti, veikė gausus įvairiais gėrimais baras, vikriai aptarnaujamas M. Gydienės, V. Utaros ir U. Zinkienės. Sklandžiai praėjo turtingas vertingais laimėjimais dovanų paskirstymas, kurį pravedė G. Kuzmienė ir C. Vidžius. Apie vidurnaktį suskambėjo ir rožių valso garsai. Pritemo šviesos. Sukosi rožėmis pasipuošusios poros.

Bendrai kalbant apie šį parengimą, reikia pasakyti, kad kaip visada, taip ir pastarasis daukantėnų, šaulių-jūreivių suorganizuotas ir prarastas, praėjo sklandžiai, pasižymėjo linksma nuotaika ir savo dvasia buvo skirtingas iš kitų. Taip, kad apie antrą valandą ryto, orkestrui jau nustojus groti, sunku buvo įsilinkminusius svečius išprašyti skirstytis į namus. Besiskirstantieji džiaugėsi jūrų šaulių svetingumu, dėkojo kuopos vadovybei bei parengimo tarnybų pareigūnams: C. Vidžiui, M. Gydienei, G. Kuzmienei, V. Zinkui, A. Martinkui, V. Utaurai, U. Zinkienei bei visiems "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos nariams už malonų priėmimą, patarnavimą ir vaišingumą parengimo metu.

Baigiant, esu tikras nesuklysiu, paminėdamas, kad ir "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopa yra didžiai dėkinga savo svečiams bei rėmėjams, taip gausiai dalyvavusiems 1979-jų metų plaukiojimo sezono uždarymo parengime ir tuo pačiu parėmusiems jūros šaulių ateities veiklos užsimojimams.

J. š.

Jūrų šaulių susirinkimas Čikagoje

Lapkričio 11 d. Vyčių salėje, Čikagoje, įvyko "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos 1979-jų metų paskutinis narių susirinkimas, kurį pravedė kuopos pirmininkas E. Vengianskas, sekretoriavo V. Utaura. Susirinkimo prezidiumą sudarė, pirmininkaujančio pakviesti, LŠST vicepirm. V. Išganaitis ir kuopos moterų va-

dovė M. Gydienė.

Susirinkimas buvo pradėtas kuopos vėliavos įnešimu. Ją įnešė vėliavos tarnybos pareigūnai: V. Zinkus, A. Martinkus ir E. Holtzas. Vėliavas įnešus, visiems susirinkimo dalyviams stovint, kuopos sekretorius V. Utaura perskaitė Tėvynės Prisiminimo tekstą. Sekė įdomi ir turininga S-gos garbės nario V. Išganaičio paskaita, kurioje prelegentas aptarė šauliškosios ideologijos pagrindinius principus veikloje, siekiant pavergtai tėvynei Lietuvai laisvės ir nepriklausomybės. Nurodė, kad visi šauliškieji darbai turi būti pagrįsti tvirta tėvynės meile, broliškumu, susiklausymu ir nepalažiamu tikėjimu į Lietuvos laisvą ir nepriklausomą prisikėlimą. Prelegento patiektos mintys susirinkusių daukantėnų su ypatingu dėmesiu buvo išklaudytos ir jas baigus, V. Išganaitis, gausiais plovimais bei atsistojimu buvo pagerbtas ir išlydėtas.

Prieš pradėdamas kuopos einamųjų reikalų svarstymą, pirmininkaujantis keliomis mintimis priminė artėjančią Lietuvos Karinių Pajėgų atkūrimo 61 metinę sukakties šventę ir vienos minutės atsistojimu susikaupus buvo pabergti bei paminėti Lietuvos kūrėjai-savanoriai, kariai, šauliai, partizanai ir visi nepriklausomybės bei laisvės kovų dalyviai, žuvę kovose.

Toliau sekė kuopos pirmininko E. Vengiansko "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos 1979-jų metų veiklos ap-

žvalginis pranešimas, iš kurio matėsi, kad daukantėnų gretos nuolat auga ir šiuo metu siekia per 150 narių. Metų bėgyje buvo suruošti keturi didesni parngimai: pavasarinis — plaukiojimo sezoną pradėdant; Jūros Diena, Union Pier, Mich.; vasaros išvažiavimas su parengimu Union Pier, Mich.; ir rudėnis — plaukiojimo sezoną užbaigiant. Visi parngimai praėjo su geru pasisekimu, davę gražaus pelno kuopos kasai. Numatomas dar šiais metais kalėdinis parngimas — Kūčių vakarienė, kuri įvyko gruodžio 15 d., Vyčių salėje. Sėkmingai buvo pravestos metinės kuopos šaudymo varžybos, gen. št. plk. K. Dabulevičiaus ir LDK Birutės Dr-jos skirtoms pereinamosioms taurėms laimėti. Aktyviai dalyvauta Čikagoje įvykusiame S-gos atstovų suvažiavime, Švento Tėvo sutikime ir kuopos vėliava 8 kartus, reprezentuodama "Gen. T. Daukanto" kuopą, dalyvavo kitų rengiamose šventėse ir minėjimuose. Iš kuklių kuopos kasoje turimų sumų, 575.00 dol. paremta lietuviškoji spauda, radijo programos, Lietuvos konsulato išlaikymas Čikagoje ir kuopos nario kūr. kpt. B. Krištopaičio knygos išleidimas. Kuopos narių ir vadovų pasišventimo dėka kuopos veikla plečiasi, ką rodo atlikti darbai ir nauji nariai, skaitlingai stojantieji į kuopos gretas.

Kuopos pirmininkas, baigdamas savo pranešimą, dėkojo visiems vadovams už

pasišventimą pareigose, nariams už talką bei paramą vykdant užsibrėžtus darbus ir kreipėsi į naujuosius daukantėnus, ragindamas juos nedelsiant jungtis į aktyvią veiklą, kad, reikalui esant, ateityje galėtų pavaduoti ilgus metus sunkią našą nešančius senuosius kuopos darbuotojus. Pirmininko pranešimas susirinkusių gausiais plojimais buvo priimtas, kurį dar papildė atskiri kuopos valdybos pareižiniai.

Po šio pranešimo buvo aptariamas kuopos jūrinės programos sezono metu vykdymas ir laivo "Gen. T. Daukantas II" išlaikymo reikalai. Čia, ilgesnį pranešimą padarė laivo kpt. pav. M. Maksvytis, nurodydamas, kad nors laivo komisijos nariai V. Zinkus, N. Martinkus, K. Pumputis ir M. Maksvytis padėjo daug darbo ir pastangų laivą tinkamai plaukiojimams paruošti, kuopos laivas, kažkodėl, šių metų sezono laikotarpyje mažai buvo naudojamas. Laivo gi paruošimo, remonto, inkaravimo uoste ir žiemojimo išlaidos, sudaro netoli 1,500.00 dol., kas yra nemaža kuopos kasai našta. Kuopos pirmininkas nurodė, kad kuopos valdybos bendraraščiuose, per spaudą, radiją ir kt. skelbtas detalizuotas jūrinės programos vykdymo planas nebuvo įvykdytas, kadangi net atskirais raštais kviečiami rėmėjai, kitų organizacijų nariai, o taip pat ir patys jūrų šauliai, laivų plaukinti didesnio susidomėjimo neparodė. Išvadoje, kuopos nariams ir vadovų

bei ateičiai tektų pagalvoti, ar pateisinamos daromos didelės metinės laivo išlaikymo išlaidos, jei juo nesinaudojama. Tuo klausimu išsivystė didesnės diskusijos, tačiau galutinės išvados nepadarėtos. Dėl tolimesnio laivo laikymo nutarta raštiškai atsklausti visų kuopos narių ir davinius patiekti 1980 m. kovo 2 d. visuotiniam narių susirinkimui, galutiniam sprendimui padaryti.

Toliau buvo kalbama metinio nario mokesčio, artėjančios kariuomenės šventės, rengiamos Kūčių vakarienės, uniformų, kuopos labdaros ir kitais einamaisiais reikalais. Susirinkimui buvo pristatyti tą dieną į kuopą įstoję nauji nariai: A. Aleksandravičius, R. Daras, E. Budraitienė, J. Aleksandravičius ir L. Kašinskienė, kurių įstojimas gausiu susirinkimo dalyvių plojimu buvo sutiktas.

Susirinkimas buvo baigtas vėliavos išnešimu. Po susirinkimo, visi jame dalyvavę buvo pakviesti prie sesių skaniai pagamintų užkandžių ir kavutės puoduko. Kavą begurkšnojant, kuopos pirmininkas E. Vengianskas parodė jo paties susuktą, 800 pėdų ilgumo spalvotą garsinę filmą, vaizduojančią "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos 1979 m. didesnius veiklos pasireiškimus. Filmo pagrindiniai veikėjai — Čikagos jūrų šauliai, daukantėnai. Kuopos nariai ir svečiai matė save pavasariniame rengime, prie laivo darbų ir Mičigano ežero bangose, tradicinės Jūros Dienos iš-

"Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos 1979 m. šaudymo varžybų apdovanoti dovanomis laimėtojai (žūr. iš kairės): J. Janušaitis, V. Lapinskas, S. Ripskienė, Z. Dailydė, F. Holtzienė, V. Ripskis, G. Kuzmienė, dovanas įteikė — gen. št. plk. K. Dabulevičius, LDK Birutės Dr-jos pirm. K. Leonaitienė, LŠST pirmininkas K. Milkovaitis. Gavusi dovaną G. Martinkienė ir kuopos pirmininkas E. Vengianskas. Nuotr. P. Malėtos

kilmėse, žygiuojant su vėliava Darbo dienos parade, gamtos prieglobstyje prie Lapių ežero ir kuopos laivą "Gen. T. Daukantas II" parplukdant į žiemos prieplauką.

Tuo ir buvo užbaigtas "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos narių šiais metais paskutinis susirinkimas, kuris praėjo darniai ir darbingai, rodantis Čikagos jūrų šaulių veržlumą, jūriniai šauliškai veiklai atsidavimą ir veiklumą. Belieka daukantėms palinkėti ir toliau žengti tuo pačiu keliu.

J. Š.

Klevelando "Žalgirio" šaulių kp. užbaigė šaudymo turnyrą

Klevelando "Žalgirio" ir "Kar. Juozapavičiaus" kp. kiekvienais metais savo narių tarpe praveda šaudymo turnyrą. Šaudymas vyksta taškų sistema. Daugiausia taškų surinkę gauna apdovanojimo trofėjas.

Šiomet "Žalgirio" šaulių kp. turėjo dvi šaudytojų grupes: jaunesniųjų ir vyresniųjų. Jaunesniųjų grupėje daugiausia taškų surinko ir I vietą laimėjo Alis Benas, II — Algis Karsokas ir III — Antanas Glodenis. Vyresniųjų šaudytojų grupėje daugiausia taškų surinko ir I

vietą laimėjo Kazys Žiedonis. "Žalgiriečių" kp. pereinamoji taurė antri metai iš eilės atiteko Aliui Benui.

"Kar. Juozapavičiaus" šaulių kp. vyrų grupėje, vadovaujamoji sporto vadovo Jono Velykio, daugiausia taškų surinko ir laimėjo pirmą vietą Julius Merkys, II — Juozas Merkys ir III — Algis Biliūnas. Moterų grupėje daugiausia taškų surinko ir laimėjo I vietą Pamela Merkys.

Tarpkuopinėse "Žalgirio" ir "Kar. Juozapavičiaus" kp. šaudymo varžybose, įvykusiose "Žalgirio" kp. šaudykloje rugsėjo 16 d., po dviejų metų, tarpkuopinė pereinamąją taurę laimėjo "Kar. Juozapavičiaus" kp. ekipa.

Klevelando jaunimas pamilęs šaudymo sportą, vis skaitlingiau stoja į šaulių s-gą.

Lapkričio 24 d. 7 val. vakaro Lietuvos Namų viršutinėje salėje "Žalgirio" kp. suruošė taurių ir trofėjų įteikimo vakarą su šokiais. Vakarą metu buvo šaulių žymeniu apdovanotas "Day of Shame" autorius, žurnalistas Algis Rukšėnas. Buvo ir naujų narių priesaika.

Vakare dalyvavo LŠST CV p-kas Karolis Milkovaitis iš Čikagos ir "Kar. Juozapavičiaus" kp. šauliai iš Klevelando.

E. Pranckus

Cicero "Klaipėdos" kp. jūrų šauliai

Lemonto miestelis, esąs Cook apskrityje, Illinois valstijoje, kas metai Darbo dienos savaitgaliais surengia didelius parodus. Juose jau eilę metų dalyvauja "Vyt. Didžiojo" rinktinės šauliai, bet šiemet pakvietė "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulius ir Cicero "Klaipėdos" kp. jūrų šaulius. Šios dvi kuopos sudaro "Nemuno" jūrų šaulių rinktinę. Iš "Klaipėdos" kp. parade dalyvavo su savo vėliava trys šauliai: Augustinas Ašoklis, Jonas Dekeris ir Apolinaras Skopas.

Spalio 7 d. įvyko Vilniaus dienos minėjimas, kurį surengė Vilniaus krašto lietuviai. Jame dalyvavo su savo vėliavomis visi šaulių vienetai. "Klaipėdos" jūrų šaulius atstovavo trys šauliai: Augustinas Ašoklis, Apolinaras Skopas ir Stasys Pranckevičius. Minėjimas įvyko Čikagoje, Jaunimo Centre, prie paminklo Žuvusiems už Lietuvos Laisvę. Čia Valerijonas Šimkus, Rytų rezistencijos ir Vliko Tarybos atstovas, asistuojant Aleksandrai Vaičiulienei ir Barborai Grigaitienei, padėjo vainiką. Minėjimą pravedė inž. Kazys Oželis. Pagrindinį žodį tarė dr. K. Šidlauskas. Žuvusiųjų paminklo aukurą uždegė gen. konsulė Čikagoje Juzė Daužvardienė.

"Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos nariai lapkričio 11 d. susirinkime minutės susikaupimu gerbia žuvusius už Lietuvos laisvę karius, šaulius ir visus laisvės kovų dalyvius. Nuotr. P. Malėtos

Cicero "Klaipėdos" jūrų šaulių kp. "Švyturio" baliaus metu dainininkės: Nelė Paulauskaitė, Lilė Izokaitienė ir Irena Meilienė, šnekučiuojasi su kuopos pirm. K. Milkovaičiu po programos. Nuotr. P. Malėtos

Spalio 27 d. Cicero "Klaipėdos" jūrų šaulių kuopa surengė savo kasmet rengiamą "Švyturio" balių. Balius įvyko Šaulių Namuose, Čikagoje.

Kaip ir kiekvienais metais, taip ir šį kartą, "Švyturio" balius pasisekė labai gerai ir gausiai buvo aplankytas svečių iš visų Čikagos priemiesčių. Vakarą atidarė kuopos pirm. K. Milkovaitis, vakaro programai pravedti buvo pakviestas šaulys A. Markauskas. Programą išpildė dainininkės: Lilė Izokaitienė, Nelė Paulauskaitė ir Irena Meilienė. Grojo A. Markausko orkestras. Šaulė Regina Latozienė buvo vyriausia šio vakaro šeimininkė. Tarnybai vadovavo kuopos vicepirm. A. Ašoklis. Vakarą praėjo labai jaukioje nuotaikoje ir visi džiaugėsi jį apsilankę.

Ap. Skopas

Atlanto pakraščio šaulių kuopa "Aušra" veikia

"Aušra" šaulių kp. turi savo narių nuo Juno Beach iki Miami, visame Atlanto pakrašty, kuris nusitęsė apie 80 mylių. Kadangi šauliai labai plačiai išsi-barstę, tai parengimai ruošiami dviejose vietose — Miami ir už 40 mylių į šiaurę Pompano Beach, kur randasi taip pat trys valdybos nariai: vykd. vicepirm. dr. K. Pautienis ir J. Paškus su žmona.

Lapkričio 17 d. "Aušra" suruošė Fort Lauderdale Lietuvos kariuomenės 61 metų atkūrimo sukakties minėjimą.

Minėjimą atidarė LŠST CV vicepirm. sveikatos reikalams dr. K. Pautienis. Jis pabrėžė, kad jei Maskvos grobuoniška-

sis komunizmas 1940 m. nebūtų jėga užgrobęs Lietuvos, tai mes lietuviai nebūtume buvę priversti išsiblaškyti po visus 5 pasaulio kontinentus, nebūtume nei Amerikon atvykę. Mes esame iš savo krašto komunistinio teroro išstumti ir esame komunistinio teroro aukos. Jis apgailėstavo, kad kaikurie lietuviai tremtiniai dabar jau komunizmo neskaito priešų. Jie nuvykę į okupuotą Lietuvą giria žodžiu, per komunistų radiją ir spaudą, kelia neužtarnautus komunizmo laimėjimus. Jų elgesys skaldo mūsų jėgas, daro mums gėdą ir silpnina Lietuvos vadavimo darbą.

Žuvę už Lietuvos laisvę savanoriai, partizanai ir laisvės kovotojai buvo pagerbti atsistojimu ir susikauptimo minute.

Turingą ir prasmingą paskaitą apie Lietuvos atsikūrimą skaitė St. Petersburgo "Kalantos" kp. pirm. dail. J. Juodis. Savo kalboje jis iškėlė ir senovės lietuvių herojiškas kovas už Lietuvos laisvę.

LŠST garbės narė Kunigunda Kodatienė skaitė savo kūrybos apie savanorius ir partizanus. Dr. K. Pautienis susirinkusiems pristatė kai kuriuos svečius, daug nusipelnčius Lietuvai: gen. K. Skučo žmoną ir dukrą Birutę Sidzikauskienę, Šaulių rinktinės vado plk. Liutermozo našlę Oną, LB p-ką kar. inž. P. Urbutį, Juno Beach apyl. LB p-ką kar. Z. Strazdą, šaulius Kapocius ir Mazoliauskus, kurie yra daug pasidarbavę ir aukoję šaulių kuopai.

Kadangi minėjimas surištą su išlaidomis, tai buvo loterija, kurią pravedė Butkus ir Paškienė. Loterijai fantus au-

kojo: Vitkai, Pautieniai, Karvelis, Paškai ir Kodačiai.

Kp. p-kas M. Vitkus padėkojo visiems už parengimo suruošimą, svečiams už skaitlingą atsilankymą ir paragino ateity taip pat ruošti tokius tautinius kariuomenės minėjimus.

Miami ALTos vicepirm. J. Šilas ragino susirinkusius rašyti laiškus kongresmanams ir senatoriams, kad balsuotų už rezoliuciją 200, kur prašoma JAV prezidentą įgalioti delegaciją į Madrido konferenciją, kuri išskeltų Lietuvos nepriklausomybės klausimą.

Gruodžio 13 d. 2 val. Miami Lietuvių Klube šauliai ruošia Lietuvos partizanų minėjimą. Paskaitą skaitys mūsų žymusis visuomenininkas V. Bražėnas iš Fort Meyers, Floridoje.

Pompano ir Fort Lauderdale šauliai platina amerikiečių tarpe dr. J. Prunskio knygutę anglų kalba apie Lietuvos žydus "Lithuanian Jews and the Holocaust".

Vėlinių dieną, lapkričio 1 d., prisilaidydami lietuviškų papročių, Pompano gyvenantieji lietuviai kariai (E. Petrauskas ir dr. K. Pautienis) su karių šeimomis aplankė a.a. plk. Liutermozos ir kario E. Rudaičio kapus, uždėjo lietuviškas vėliavas, uždegė žvakes ir buvo sukaltėtos maldos.

Lapkričio pabaigoj mirė šaulys E. Ungar. Laidotuvių koplyčioj atsiveikino su velioniu šaulių vardu dr. K. Pautienis, LB vardu p-kas inž. P. Urbutis. Šauliai ir kiti lietuviai palydėjo velionį į jo amžino poilsio vietą.

K. P.

Gegužinės dalyviai: I eil. iš k. sporto vadovas K. Rakūnas, vicepirm. J. Naujokas, pirm. K. Karuža. II eil. antr. vicepirm. A. Galdikas, M. Paker, P. Sakus, svečias iš New Yorko — J. Audėnas, J. Sinkienė, V. Gilys ir J. Janušauskas.

Čikagos šaulių veikloje

Lapkričio 4 d., sekmadienį, Šv. Kazimiero kapinėse, Vėlinių proga vyko mirusiųjų paminėjimas. Susirinko apie 2,000 žmonių. Apeigos vyko prie bendro kapinių paminklo. "Vytauto Didžiojo" rinktinės šauliai buvo išsirikavę garbės eilėse. Po iškilmių Šaulių Namuose, prie užkandžių ir kavutės, buvo kartu pabendrauta.

Lapkričio 17 d. vakare, Šaulių Namuose buvo suruošta kavutė žurnalui "Kariui" paremti. Bendrai, surengė "V.D." šaulių rinktinė, "Gen. T. Daukanto" ir "Klaipėdos" šaulių kuopos.

Gruodžio 15 d., pagal savas tradicijas, "V.D." rinktinės šauliai savo namuose suruošė prieškalėdinį subuvimą — bendras Kūčias. Kaip ir kas metai, ten bus ir Naujų Metų sutikimas.

P. Venclova

Šaulių gegužinė prie Ramiojo Vandenyno
Man iškeliauvus 1979 m. liepos 10 d. į Vakarų Europą, tuo metu pirmininko pareigas ėjo "J. Daumanto" šaulių kuopos vicepirm. Justinas Naujokas, kuris su valdybos ir kuopos nariais surengė šaulių gegužinę p.p. Julijos ir Emilio Sinkių sodyboje, Santa Monica, prie Ramiojo vandenyno. Jie neseniai įsigijo puošnią ir vertingą rezidenciją, su dekoratyviniais medžiais, baseinu, kurį aplinkui supa žalia pieva, žydi įvairios gėlės, rožių krūmai ir pasivaikščiojimui cemento takai.

Šioje gegužinėje dalyvavo daug šaulių ir vietos santamonikiečių svečių. Buvo ir iš toli atkeliavusių. Kuopos pirmininkas atidarė gegužinę. Padėkojo valdybos nariams už surengtą iškilą ir sesėms šaulėms už paruoštas vaišes, svečiams ir savininkams p.p. Sinkiams, kurie tam tikslui leido pasinaudoti sava sodyba ir neprrašė atpildo, bet savo nuoširdumu parėmė šaulių organizaciją. Abu p.p. Sinkiai yra buvę šaulių organizacijos nariais nepriklausomoje Lietuvoje. E. Sinkys savo laiką tarnavo Krašto Apsaugos žinyboje Klaipėdos krašte ir buvo šaulių būrio vadu Šilutėje. Tai garbingi žmonės, kurie ir dabar savo parama ir aukomis remia Lietuvos vadavimą.

Po to, pirmininkas pristatė svečius: buvusį nepriklausomos Lietuvos metu Žemės Ūkio ministerį ir Vliko atstovą

dipl. ekon. J. Audėną iš New Yorko, kuris pasakė svarų ir reikšmingą sveikinimo žodį šauliams ir svečiams. Pirmininkas šaulių vardu už tai jam nuoširdžiai padėkojo. Jį atlydėjo visiems gerai žinoma visuomenininkė Elena Devenienė. Toliau pristatė Lietuvos Generalinį Konsulą inž. Vytautą Čekanauską, Juzę ir Vytautą Sinkius iš Arizonos, jų dukrą iš Floridos su vyru.

Į šaulių gegužinę atsilankė visa eilė visuomenininkų: Tautinės S-gos pirm. inž. A. Mažeika su p. Liucija, S.M.L. klubo pirm. p. Plukas ir buvęs pirm. Albinas Markevičius su ponija, birut. pirm. Rūta Sakienė su vyru Petru, žurn. Vl. Bakūnas, arch. Mulokas su ponija, arch. Ed. Arbas, Neo-lituanų atstovas H. Balceris su ponija, ev. kun. Preikraitis, dr. P. Pamataitis su ponija, dr. E. Jarašūnas su ponija, sol. H. Paškevičius su ponija, dr. Milaknis su ponija, dr. J. Jusionis su ponija, broliai ir sesutė Glazės ir daugelis kitų. S.M.L. B-nės pirm. inž. Kevelaitis nufilmavo gegužinės svečius.

Šauliai ir šaulės bei viešnios atnešė fantų loterijai, ypač vertingą ir skanų tortą, papuoštą Gedimino stulpais, padovanojo loterijai viešnia, buvusi telšiškė Olga Kybartienė, kurį laimėjo losangelietė p. Dovydaitienė. Kiti fantai atiteko loterijos būdu svečiams. Bilietus platino P. Sakus, Reg. Jurkūnienė, J.

Naujokas ir kt. Už fantų padovanojimą loterijai nuoširdi padėka visiems, o ypač O. Kybartienei. Nuoširdi padėka už surengimą šaulių gegužinės kp. vicepirm. J. Naujokui, sporto vadovui K. Rakūnui, II vicepirmininkui A. Galdikui, už gairinančiais gėrimais svečių vaišinimą S. Kvečiui ir sekr. Vl. Račiui, už parūpinimą ir pristatymą keptų viščiukų p. Černiauskui, šaulėms ir viešnioms už pyragus, maisto produktus ir paruošimą vaišių: Reg. Jurkūnienei, M. Uksienei, Br. Tompauskienei, St. Vebylienei, Rūtai Sakienei, p. Rakūnienei, p. Šepikienei, J. Kvečienei, K. Mikalajūnienei, Br. Vencikienei ir kt.

Šauliams, šaulėms ir viešnioms, visiems ir visoms, prisidėjusiems ir dalyvavusiems šaulių surengtoje gegužinėje ir sodybos savininkams, reiškia didelę šaulišką padėką.

Kazys Karuža
kuopos pirm.

— 1979 m. rugsėjo mėn. Vakarų Vokietijos vyriausybė paskelbė (Wite Paper), kad Varšuvos pakto valstybių ginkluotos jėgos didinamos ir ruošiamos ne gynybai, bet agresijai — puolimui. Tuo pačiu metu ir Londono Tarptautinis Strateginių Studijų institutas (International Institute for Strategic Studies) paskelbė, kad Varšuvos pakto ginkluotos jėgos modernizuojamos, savo pajėgumu viršija NATO ir tiesioginiai grasina USA. "Amerikiečiams užtrukę 10 metų iki jie atstatytų savo ginkluotas jėgas ligi tokio laipsnio, kad viršytų rusus", rašo IISS. Abiejuose pareiškimuose siūloma sustiprinti NATO ginkluotas jėgas trimis kryptimis: 1) padidinti ir daugiau modernizuoti žemės jėgas, 2) paskubinti įrengimus Europoje vidutinės tolimosios branduolinės energijos strateginių ginklų, 3) amerikiečiai turi pagaminti naujo tipo strateginius ginklus.

— Keli lėktuvai skraidantys arti vienas kito, radaro sekimo ekrane atrodo kaip vienas gniužulys, neišskiriant kiek jame yra atskirų lėktuvų. Amerikiečiai atrado ir pritaikė radarui pagerinimą, kuris išskiria pavienius lėktuvus, skrendančius net ir labai glaudžiamame junginyje ir dideliame atstume. Tas tinka ir žemės taikiniams.

— 1978 m. rugpjūčio mėn. amerikiečiai nuleido į vandens paviršių, 688 klasės povandeninį kovos laivą, varomą atominę energija: 6900 brutto tonų, 360 pėdų ilgio (trečias, pastatytas 1979 metais). Nuleidimo apeigose dalyvavęs senatorius Bob Wilson (jo žmona "krikštynomis" sudaužė tradicinę šampano bonką) savo kalboje pabrėžė ypatingą reikalą amerikiečiams ginklais būti stipriems, nes rusai po II Pas. karo labai padidino savo karo laivyną, kad galėtų užtikrintai laisvai veikti politiniai, ekonominiai ir kariniai visuose pasaulio kraštuose. Dabartinis rusų laivynas, ypatinai povandeniniai laivai, gali plaukioti toliau, greičiau ir nardyti giliau negu amerikiečių, tuo būdu tiesioginiai grasindami USA valstybės interesams. Rusai, remdamiesi karinėmis jėgomis, kišasi į Lebanono, Egipto, Sirijos, Angolos, Pietų Afrikos ir kitų valstybių interesus. "Kad išlaikytume savo ir užtikrintume kitų valstybių nepriklausomybę, mes privalome statyti daugiau ir geresnius už sovietų kovos laivus", baigė savo kalbą senatorius Wilson.

— 30,000 pėdų (apie 10 km) aukštyje, skrisdamas keleivinis lėktuvas iš Kalkutos (tuo metu ten siautė choleros epidemija) per Čekoslovakiją ir Prancūziją "pasėjo" choleros bacilų ir atskirose vietose sukėlė choleros epidemiją. Iki šiol istorijoj nebuvo panašūs reiški-

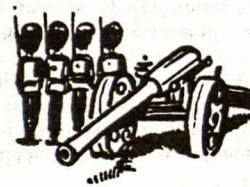

niai žinomi. Tai dar vienas bakterinio ginklo panaudojimo būdas. Bendroje praktikoje, lėktuvuose esamų praustuvų sunaudotas vanduo nuleidžiamas į orą, kuris susmulkintas lešelių forma nukrinta ant žemės. Tuo būdu ir choleros bacilų "bombos", neštos apsikrėtusių keleivių iš Kalkutos, buvo nuleistos ant čekų ir prancūzų. Laboratorinių tyrimų duomenimis, choleros bacilos gali pakelti žemą temperatūrą ir retą orą. Yra galimybė panašiu būdu, paskleisti ir kitas epidemines bacilas iš "nekaltai" skraidančių keleivinių lėktuvų.

— Amerikiečių MX (Missile Experimental) tarpkontinentinė raketa, bandyta aštuonetą metų, dabar yra gamyboje ir artimu laiku pakeis 200 Minuteman III tarpkontinentines raketas, kurios šiuo metu išdėstytos pastoviose pozicijose, laidymo šulinuose ir turinčios tris atskirus užtaisus — galvutes, tam tikru metu galinčias skristi į atskirus taikinius. MX turės dešimt atskirų užtaisų galvučių, panašiai kaip rusų SS-18, tačiau, MX raketos neturės pastovios laidymo pozicijos — jos bus įrengtos tuneliuose, kurių bus apie 400 ir raketos, nakties metu, specialiai pagamintomis motorizuotomis platformomis, su įvairių formų uždangalais, bus nuolatos kilnojamos iš vienos pozicijos į kitą (kiekvieno tunelio ilgis — apie 20 mylių). Iššovimui MX raketa hidrauliniiais keltais iš požeminio tunelio, tam tikru kampu, iškeliamas tiesiog per žemės dangą iš karto numatyto taikinio kryptimi. Raketos svoris — 80 tonų (dvigubai daugiau už Minuteman III).

— Dieninės spaudos duomenimis, amerikiečiai turi apie 350 strateginių bombonešių B-52. Jie sutrumpintai vadinami SAC (Strategic Air Command), kurie suskirstyti į 17 grupių ir išdėstyti įvairiose vietose. Iš jų apie 270 yra ginkluoti branduolinės energijos bombomis, kurias gali paleisti į taikinį apie 100 mylių (160 km) jo nedaskridę. Kiekvienas B-52 gali nešti iki 20 artimo atstumo —

tolinašos raketų — bombų, vad. SHRAM (Short-Range-Attack-Missiles). Gali būti panaudotos ir nerakatinės bombos, priklausomai nuo uždavinio. Kiekvienoje grupėje, iš 17 bombonešių, visą laiką būna pakrauti bombomis šeši ir laikomi parengties padėtyje ant kilimo takų, su šešių vyrų įgula. Aštuoniais varikliais B-52 lėktuvas, iš parengties padėties gali pakilti keturių minučių bėgyje ir pasiekti 40,000 pėdų (apie 12 km) aukštį, skristi link numatyto taikinio. Nuskridę tam tikrą atstumą, pakelyje ore pasipildo kuru iš lėktuvų — tankerių KC-135, kurie yra taip pat visą laiką parengties stovyje. Bombonešiai, pasiekę galimą priešlėktuvinės apsaugos veikimo zoną, kad apsisaugojus nuo radaro sekimo ir išvengus priešlėktuvinės apsaugos ginklų ugnies, nusileidžia apie 200 pėdų (60 m) nuo žemės paviršiaus kontūrų ir tuo pačiu greičiu skrenda link taikinių. Tokiam aukštyje skridimui reikia turėti gerus navigacijos instrumentus ir pilotų gerą pasiruošimą. Kiekvienoje grupėje, septyniolikai lėktuvų yra 21 grupė įgulos (kiekvienoje po šešis). Kadangi tam tikra dalis lėktuvų, esančių parengtyje, nuolatos būna ore, todėl ir įgulų parengimas vyksta nuolatos. Lėktuvams atlikus skirtus kautynių uždavinius, nusileidimo vietas numatytos Europoje kuro pasipildymui ir tolimesniems uždaviniams.

LKVS "Ramovė" Centro Valdyba po dviejų metų įtempto darbo ir lėšų telkimo autoriaus dr. Antano Rukšos parašytą knygą "Kovos dėl Lietuvos Nepriklausomybės" atidavė spausdinimui. Nuotraukoje iš kairės į dešinę: Jurgis Malskis — sekr., Stasys Astrauskas — išdinininkas, Vladas Knistautas — spaudai ir informacijai, Antanas Jonaitis — pirmininkas, Pranas Karalius — vicepirm. kultūros reikalams. Nuotraukoje trūksta vicepirm. dr. Viktoro Stankaus ir meno vadovo Juliaus Kazėno. Nuotrauka V. Bacevičiaus

KARIUOMENĖS ŠVENTĖS ATGARSIAI

Los Angeles, Calif.

LKVS "Ramovės" Los Angeles skyrius, talkinant birutietėms, šauliams ir kitoms organizacijoms, lapkričio 25 d., sekmadienį, paminėjo Lietuvos kariuomenės 61-sias atkūrimo metines.

10:15 val. ramovėnai, birutietės, šauliai ir kitos organizacijos, uniformuoti su vėliavomis išsirikiavo parapijos kieme vėliavų pakėlimui. Ramovėnų skyriaus sekretorius Vl. Šimoliūnas, susirinkusiems vėliavų pakėlimui, priminė šios šventės reikšmę ir pakvietė šaulių kuopos pirmininką K. Karužą vadovauti vėliavų pakėlimui. Vėliavas keliant, visi giedojo Lietuvos himną. Po to, visos organizacijos rikiuotės tvarkoje žygiavo į bažnyčią. Parado vorai vadovavo: ramovėnų skyriaus pirmininkas J. Andrius, birutiečių pirmininkė R. Sakienė ir šaulių kuopos pirmininkas K. Karuža, kurie ėjo voros priekyje vienoje eilėje — trejuko, viduryje — birutiečių pirmininkė. Vedančiųjų pirmūnų išsirikiavimas ir žygio voros vėliavų plevėsavimas, berods, buvo aštuonios vėliavos — sudarė gražų vaizdą.

Pamaldas atlaikė kun. dr. Vincas Bartuška ir tai šventei pasakė pamokslą. Pamaldų metu choras giedojo šventei parinktas giesmes, tuo sudarydamas skirtingą įspūdį nuo kasdieninio sekmadienio.

Po pamaldų, taip pat ta pačia tvarka, organizacijos išsirikiavo ir grįžo į parapijos kiemą. Kadangi iki akademinio minėjimo dar buvo daug laiko, tai visos organizacijos buvo paleistos, o vėliavos pastatytos saugioje ir garbingoje vietoje.

Tas laikas buvo šventės dalyvių išnaudotas prie birutiečių ir šaulių paruoštų kareiviškų pietų ir kavutės. Kas nesusėpė prieš akademinį minėjimą užkąsti, tie galėjo ir po akademinio minėjimo pietus pavalgyti ir atsigavinti. Pietūs buvo tvarkingai duodami, todėl kas norėjo ir kada norėjo, galėjo pavalgyti. Kiek teko patirti, ta tvarka dalyviams patiko.

Akademinį minėjimą ir meninę dalį pravedė ramovėnų skyriaus sekretorius Vl. Šimoliūnas. Programos vedėjas, po tarto sveikinimo žodžio, pakvietė įnešti vėliavas ir sol. A. Polikaitį sugiedoti Amerikos himną. Kun. dr. Vincas Bar-

tuška sukalbėjo maldą. Vl. Šimoliūnas pakvietė visus susikaupimui už karzygius ir laisvės kovotojus, žuvusius dėl Lietuvos nepriklausomybės. Aktorius J. Janušauskas padeklamavo šiai dienai pritaikytą eilėrašį.

Plk. J. Andrius savo paskaitoje iškėlė savanorių-kūrėjų pirmūnų aukas. O pagrindinis kalbėtojas, Lietuvos garbės konsulas Vyt. Čekanauskas, Los Angeles, iškėlė Hitlerio ir Stalino klastą, sutartį pasirašytą Molotovo ir Ribbentropo, 1939 m. rugpiūčio 23 d., dėl Lietuvos padalinimo ir Pabaltijo kraštų užgrobimo. Jis išsamiai apibūdino tų grobuonių kėslus. Po to, sekė organizacijų pirmūnų bei jų atstovų sveikinimai: Savanorių-Kūrėjų, Vyčio Kryžiaus kavaliierių ir kitų, kurie kovojo dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės. Jiems buvo atiduota padėka ir pagarba.

Programos vedėjas Vl. Šimoliūnas pakvietė konsulą Vyt. Čekanauską prisegtį Savanoriams, Vyčio Kryžiaus kavaliერიams, ženkličius, kurie buvo specialiai paruošti tai dienai. Konsului talkino birutietė R. Sakienė ir šaulė V. Paplauskienė. Buvo apgailėstauta, kad gen. Sta-

sys Raštikis, savanoris-kūrėjas, Vyčio Kryžiaus kavaliereus, negalėjo atvykti į minėjimą dėl ligos. Jam buvo pareikšta užuojauta ir pagerbimo ženklelis buvo pristegtas jo žmonai, Elenai Raštikienei.

Po akademinės dalies buvo sugiedotas Lietuvos himnas, išneštos vėliavos ir pradėta meninė dalis. Aktorė D. Mackialienė padeklamavo keleta eilėraščių Lietuvos karių-savanorių garbei. Sol. A. Pavašaris padainavo liaudies dainų, ir buvo publikos palydėtas gausiais plojimais. Solistui akomponavo pianistė R. Apeikytė.

Pabaigai, menininkai ir programos vedėjas buvo pagerbti ir apdovanoti gėlėmis.

Kaip kiekvienais metais per kariuomenės šventę, taip ir šiais metais aukojimo būdu buvo pravesta rinkliava. Rinkliavą vykdė trys poros: viena iš ramovėnų, viena iš birutiečių ir viena pora iš šaulių. Surinktos aukos yra skiriamos karių veteranų šalpai ir spaudai, ypač žurnalui "Karys" paremti.

Berods, Vl. Šimoliūno iniciatyva kasmet ruošiami kariuomenės šventei specialūs ženklukai. Šiai šventei taip pat buvo pagamintas gana gražus, prasmingas ženklelis. Tokį ženklą nešiojo ant rankovės mūsų pirmieji kariai, kurie kovojo dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės. Tai buvo raištis ant rankovės su mūsų tautinių spalvų trikampiu. Kiek teko pastebėti, tuo ženkleliu buvo pasipuošę visi minėjimo dalyviai. Bendrai, šiais metais kariuomenės šventės minėjimas buvo įdomus, gausus savo dalyviais ir visiems paliko labai gerų prisiminimų.

J. U.

Sydnejuje, Australijoje

L.K.V. S-gos "Ramovės" Sydney skyrius, š.m. lapkričio 18 d. paminėjo Lietuvos Kariuomenės atkūrimo 61-ąją sukaktį.

Kariuomenės šventė buvo pradėta iškilmingomis pamaldomis Šv. Joachimo bažnyčioje, Lidcombe. Mišias atlaikė ir tai dienai pritaikytą prasmingų žodžių pamokslą pasakė, skyriaus kapelionas kun. Petras Butkus. Per pamaldas labai įspūdingai giedojo, muz. Br. Kiverio vadovaujamas, "Dainos" choras. Ramovėnai organizuoti ir skaitlingai su vėliava dalyvavo pamaldose.

Tuoju pat po pamaldų, ten pat, parapijos ervioje salėje, įvyko minėjimas, kurį trumpu žodžiu pradėjo skyriaus pirmininkas Ant. Skirka, pakviesdamas į sceną skyriaus vėliavą pagerbimui ir kun. P. Butkų — invokacijai.

Paskaitos, kaip paprastai šia proga, nebuvo, bet pačio minėjimo akademinę dalį atliko vietiniai Sydney ra-

šytojai, poetai ir literatai, paskaitydami šios dienos šventės tema savos kūrybos: Bronius Žalys — "Legendą apie paprastą žmogų", Juozo Slavėno vaizdelį — atsiminimus, "Pirmųjų savanorių dienomis", perskaitė Danutė Bartkevičienė. Poetė-rašytoja M.M. Slavėnienė skaitė savo eilėraščių "Vėjų ir akmenų sukilimas". Ištrauką iš savanorio-kūrėjo pulkininko J. Lanskoronskio pasisakymo, knygoje "Du mediniai ir trys geležiniai kryžiai", skaitė Ant. Skirka. Savo eilėraščius: "Paskutinis paradas", "Aukos gėlės" ir "Žuvusiems" — skaitė poetas rašytojas Juozas Almis Jūragis.

Po meninės dalies sekė ramovėnų — sukaktuvininkų pagerbimas, įteikiant jiems specialius sveikinimo diplomus ir dviem pirmutiniams dovanas knygomis: skyriaus kapelionui kun. Petru Butkui, atšventusiam šiemet 65-metį, savanoriui kūrėjui Vincui Juzėnui — 75 m., ats. av. mjr. Antanui Kutkai — 80 m., ram. Aleksui Šumskui — 80 m., Kaziu Daniškevičiui — 70 m., Mykolui Zakarui — 70 m., Nikodemui Bernotui — 70 m., Povilui Grosui — 70 m., Izidorui Jonaičiui — 70 m., Jurgiui Petniūnui — 70 m., Stasiui Pačėšai — 70 m., Juozui Sereikai — 70 m., Petru Burokui — 65 m., Broniui Stašionui — 65 m. ir Jonui Petru Kedžiui — 65 m.

Užbaigai ramovėnų choras, vadovaujamas ram. Antano Kramiliaus, padainavo tris žygio dainas: Mūsų kuopa kaip iš-eina, Tau sesute ir Vyrai prie jūros. Chorą sudaro apie 30 asmenų ir dainos nuskambėjo darniai kaip ir seniau, kada žygiuodavom tėvynės laukais.

Minėjimas užbaigtas visų drauge sugiedotu Tautos himnu.

Minėjime, be skaitlingai dalyvavusių ramovėnų, gausiai dalyvavo ir visuomenė. Ramovėnų ponios vaišino dalyvius dešrelėmis, kopūstais, kava ir pyragaičiais. Veikė ir gėrimų bufetas. Tautos Fondo Skyrius, šia proga, surinko nemaža aukų.

Visiems šventės dalyviams buvo padaryta įdomi ir maloni staigmena, nes prieš minėjimą ir minėjimo metu salėje veikė gražiai ir skoningai paruošta, įvairių eksponatų, surištų su Lietuvos Kariuomene, parodėlė. Ją gausiai lankė ir susidomėję apžiūrinėjo tautiečiai. Parodėlė buvo suruošta iniciatyva ir daugiausia jo vieno turimais, gausiai surinktais eksponatais, ramovėnų bičiulio, žymaus numizmatiko, filatelisto ir nenuilstamo seniųjų rinkėjo Česlovo Liutiko. Jam priklauso visų nuoširdi padėka.

Pati šventė buvo gerai organizuota, programa neperkrauta, jautėsi geras pasirošimas ir drausmė.

Bravo ramovėnai!

Bronius Žalys

Waterbury, Conn.

Ramovėnų iniciatyva Lietuvos kariuomenės atkūrimas paminėtas lapkričio 26 d. Veteranų salėje. Prieš tai, Šv. Juozapo parapijos bažnyčioje, buvo specialios pamaldos, kur kleb. kun. Jurgis Vilčiauskas pasakė įspūdingą pamokslą.

Salėje minėjimas prasidėjo 2 val. Jį pradėjo ramovėnų pirmininkas Adolfas Čampė. Susikaupimo minute pagerbti žuvę kariai dėl Lietuvos laisvės. Invokaciją sukalbėjo kun. Jonas Ruokis, prisimindamas ir tas aplinkybes, kaip kūrėsi Lietuvos kariuomenė, ir kas dedasi dabar.

Tolimesnę programą atliko du svečiai iš New Yorko. Rašytojas Paulius Jurkus kalbėjo apie lietuvių tautos kelią praeitame amžiuje, kaip nemokyta ir tamsi tauta buvo skirta pražūčiai, kaip paskui tautoje kilo susipratimas ir kaip ji priėjo prie nepriklausomybės, kokį vaidmenį suvaidino tą nepriklausomybę statant jauna atkurta kariuomenė. Specialiai prisiminė kautynes su bermontininkais, kurios įvyko prieš 60 metų (1919 lapkričio 21-22), ties Radviliškiumi.

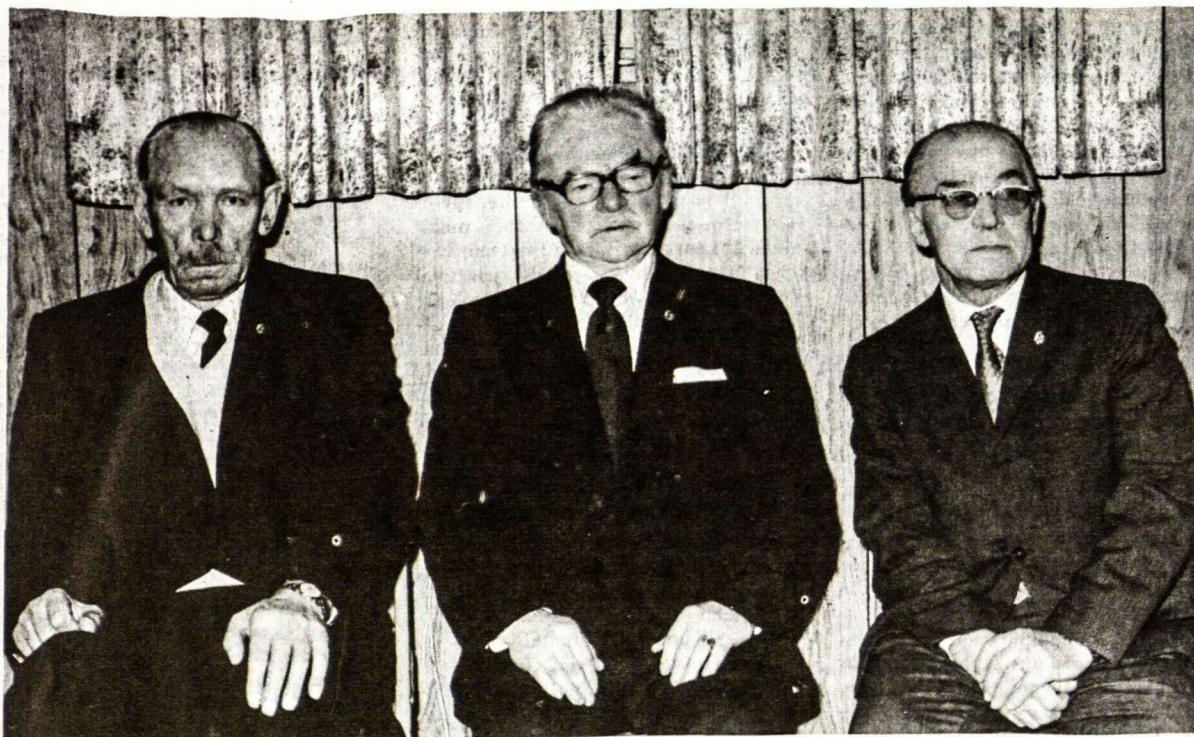
Po jo kalbos buvo rodomi filmai. Rodė Kazys Matuzas, taip pat iš New Yorko. Jis prieš II Pasaulinį karą bent keliais atvejais aplankė Lietuvą ir ten daug ką nufilmavo. Amerikoje važinėjo per lietuvių kolonijas ir tuos filmus rodė.

Šį sykį pradžioje parodė trumpą filmą apie lietuvių tautinius kostiumus — Sapnas žydinčiame sode. Antrasis filmas buvo — Laisvoji Lietuva. Šį filmą suorganizavo Kanados Liet. Bendruomenės Švietimo Taryba. Ji sutelkė lėšų ir atrinko iš K. Matuzo filmų, kas jai patiko, filmus atnaujino laboratorijoje ir taip sudarė visai naują juostą su muzika ir su įkalbėtu tekstu.

Filme matome daug įvairių nepriklausomos Lietuvos momentų — kaimas, miestas, ūkio darbai, šventės, skautų iškylos, lenktynės, žvejonės, Lietuvos kariuomenės manevrai. Filmas apima visą kraštą, būdingesnes vietas, papročius, rodomas pusę valandos, yra spalvotas ir aiškiai įkalbėtas. Čia Amerikoje jis buvo rodomas pirmą kartą.

K. Matuzas traukiasi iš filmavimo srities. Stengiasi filmus kur nors padėti, kad jie išsilaikytų ir negestų. Jis yra atsidėjęs filatelistas — Lietuvos pašto ženklų rinkėjas, vienas iš redaktorių, kurie parengė anglišką knygą apie Lietuvos pašto ženklus.

Po programos buvo suruoštos vaišės — pietūs. Visi turėjo progos valgydami pabendrauti, pasikalbėti. Svečius atvežęs fotografas Liudas Tamošaitis dar fotografavo.

L.K.V. S-gos "Ramovės" Waterburio sk. v-ba. Iš k.: Juozas Valkauskas — išd., Adolfas Čampė — pirm. ir Vladas Varneckas — sekr. Nuotr. L. Tamošaičio

Waterburio ramovėnų valdybą sudaro: pirmininkas — Adolfas Čampė, išdinininkas — Juozas Valkauskas, sekretorius — Vladas Varneckas. (A.K.)

NEPRIKLAUSOMYBĖS KAINA

Minint Lietuvos kariuomenės atkūrimo 61 metų sukaktį, 1979 m. lapkričio 18 d. Brooklyne, Apreiškimo parapijos salėje, dienos prelegentas kpt. Antanas Rugys, prabėgom apžvelgęs lietuvių tautos siekimus nuo kunigaikščių gadynės iki pačių paskutiniųjų laikų, ragino klausytojus uoliai dalyvauti išeivijos lietuvių visuomeniniame gyvenime ir tuo prisidėti prie greitesnio Lietuvos nepriklausomybės atstatymo.

Kalbėdamas apie lietuvių sudėtas aukas, ginant Lietuvos nepriklausomybę atstatymo paskelbimą 1918 m. ir vėliau kovojant su Lietuvos okupantais, paskaitininkas pateikė šiuos duomenis:

1919 m. kovose su bolševikais ir bermontininkais žuvo ..... 530 karių
1919-1920 m. kovose su lenkais žuvo ..... 232 kar.
Kovose su želigovskinininkais žuvo ..... 222 kar.
Saugojant su Lenkija nustatytą

dem. liniją žuvo ..... 18 kar.
Nuo sužeidimų ir ligų mirė ..... 2812 kar.
Dingo be žinios ..... 226 kar.
Tad Nepriklausomybės karų aukos sudaro ..... 4040 kar.

Per tą laikotarpį buvo sužeistų:

karininkų 93
Kareivių 2438
Šaulių 146
Viso 2677

iš kurių 163 liko invalidais.

Už pasižymėjimus karo veiksmuose Vyčio Kryžiumi buvo apdovanoti 269 karininkai ir 1184 viršilos, puskarininkiai, gradiniai, eiliniai, šauliai ir partizanai. Jų tarpe yra net ir 10 moterų.

Per 1941 m. įvykusį tautos sukilimą žuvo 3628 partizanai, o kovose su bolševikais iki 1944 m. liepos mėn. žuvo 400 Savišaugos batalionų lietuvių karių, kurių tarpe 15 karininkų, o sužeistų buvo apie 1,000, iš kurių 100 liko invalidais.

Iki šiol niekas tikro žuvusiųjų skaičiaus per Lietuvoje vykusias partizaniškas kovas antrosios komunistų okupaci-

jos metu nežino, tačiau manoma, kad žuvusiųjų skaičius gali siekti nuo 50,000 iki 100,000.

K. J.

Paveikslas Aldonos Birietaitės, apsirengusios tautiniais rūbais, Toronto lietuvių "Gintaro" Ansamblio šoky, buvo išspausdintas Arėjo Vitkausko pasaulinėje skiltyje "American Scene", drauge su Birutės paveikslu, atspausdintu A. Vitkausko įsteigto pirmame Lietuvos kariuomenės dalių laikraštyje "Tėvynės Gynėjas", pažymint abu paveikslus užrašu: "Šitos yra lietuvių gražuolės".

Taip pat ir Antano Rūkštelės piešinys, vaizduojantis Lietuvos partizanų kovas su komunistiniais rusų okupantais, yra perspausdintas iš "Laisvosios Lietuvos" laikraščio, Arėjo Vitkausko pasaulinėje skiltyje "American Scene".

Lietuvos kariuomenės savanoriai, dalyvavę kariuomenės atkūrimo sukakties minėjime, Brooklyne, lapkr. 18 d. Iš k.: K. Algenis, kpt. P. Jurgėla, kpt. J. Jankus, kpt. J. Kiaunė ir A. Koncė. Nuotr. L. Tamošaičio

Pasitraukimas ..... iš 26 psl.

telyje pasilikusius lietuvių bataliono karius, pasiekė tokios žinios:

Mums išvažiavus, o kareiviams sukilus ir išėjus ieškoti maisto, staiga, į miestelį įvažiavo trys rusų tankai. Vienas tankas sustojo kaip tik prie kluono ir užstojo kelią grįžtantiems maisto medžiotojams. Tankai juos apsupo, ir kareiviai buvo paimti į nelaisvę. Klojime likusieji kareiviai ir karininkas pamatė, kad privažiavo rusų tankai, čiupo ginklus ir pasitraukė pro užpakalines klojimo duris į upės pakrantę, tankiai apaugusią karklių krūmais. Iš savo geros priedangos jie matė, kad iš tankų išlipę rusų kareiviai ruošiasi jų draugus sušaudyti. Leitenantas, upės pakrantėje nelaukė, kol bus per vėlu. Savo karei-

viams jis įsakė į rusus atidengti kulkosvaidžių ir šautuvų ugnį. Išgirdę šaudymą, rusai kuo greičiausiai sušoko į tankus, užsidarė, ir greitai apsiskukę, pasitraukė. Prie kluono sienos pastatytieji kareiviai, pasinaudodami sąmyšiu, greitai nėrė į rugių lauką. Draugai buvo išgelbėti. Tokios tai žinios mus pasiekė anuo laiku.

Prie Vokietijos sienos, gana ramiai mums išgyvenus apie dvi savaites, vieną gražų vasaros rytą išgirdome visai netoliese, jau rusų kulkosvaidžių tratėjimą. Tad viską pasikrovę ir dar pasiėmę po saują tėvynės žemės kaip relikviją, neramiomis širdimis ir nusimineį, peržengėme Vokietijos sieną.

Cabramatta, 1979 m. spalio 14 d.

A.a. plk. ltn. gydytojas
Leonas Kęsgaila-Kenstavičius
(Nuotrauka daryta 1925 m. balandžio mėn. Kaune)

A.A. PLK. LTN. GYDYTOJAS LEONAS KĘSGAILA-KENSTAVIČIUS

Kaune, Klinikose, 1979 m. spalio 27 d. mirė buvęs Lietuvos kariuomenės plk. ltn. gydytojas Leonas Kęsgaila-Kenstavičius, joje ištarnavęs virš 21 metu. Velionis buvo gimęs 1895 m. spalio 21 d., Dapšių kaime, Židikų valsčiuje, vidutinio ūkininko, šešių vaikų šeimoje. Pradžios mokslą gavo nelegaliai kaime veikusioje lietuviškoje mokykloje. Gimnaziją baigė Liepojoje 1915 m. pavasarį. Būdamas vyresnėse klasėse gimnazistu, aktyviai įsijungė į lietuvišką veiklą: organizavo bažnyčioje lietuviškų giesmių giedojimą, iš ten išstumiant lenkiškas; pagelbėdavo scenoje, ruošiant lietuviškus vakarus su vaidinimais; platino lietuvišką spaudą ir kur tik buvo proga, rinko lietuviškiems laikraščiams prenumeratą.

Pirmasis Pasaulinis karas nubloškė jį Rusijos gilumon. Studijavo mediciną Kazanės universitete iki 1918 m. vasaros. Lietuvon grįžto 1918 m. rugpjūčio mėnesyje. Tebeveikė vokiečių okupacija. Pabuvęs kurį laiką gimtajame kaime, gavo tarnybą Telšių miesto ligoninėje.

Lietuvos kariuomenėje tarnybą pradėjo pašauktas, 1919 m. gegužės 15 d. Buvo paskirtas Kauno Karo ligoninėn. Tais metais Karo Mokykloje baigė jaunesniams gydytojams ir medicams skirtus karinio apmokymo kursus. Be minėtos Karo ligoninės Kaune, velionis yra tarnavęs šiuose pulkuose: jaunesniu gydy-

toju 6-tam pėst. pulke ir 1-am artilerijos pulke; pulko gydytoju 3-čiam ir 7-tam pėstininkų pulkuose.

Yra parašęs knygas: "Kelio sąnario tuberkuliozė" ir "Sanitarijos puskarininkiams ruošti vadovėlis". Pastarasis buvo išleistas Krašto Apsaugos Ministerijos ir naudojamas kariuomenėje ir Šaulių Sąjungos daliniuose.

Vedė 1927 m. ūkininkaitę-studentę Stefaniją Stanevičiūtę iš Dapšių km. Raudonajai Rusijai 1940 m. okupavus Lietuvą, buvo paliktas pulko gydytoju Teritoriniame Korpe. Prasidėjus šalčiams ir iškritus pirmam sniegui, lietuviai kariai buvo iškelti į miškus palapinėse stovyklauti. Jis kas dieną privalėjo raštu pranešti pulko komisarui, koks procentas karių dėl nušalimo kojų, rankų, pirštų, veido bei įvairių ligų, išeina iš rikiuotės. Dėl tokio lietuvių kareivių sveikatos "grūdinimo" jis kritiškai pasisakė pulko politiniam komisarui, kas pastarajam nepatiko. Nuo 1940 metų gruodžio 1 d., plk. ltn. laipsnyje jis buvo paleistas atsargon.

Padedant geriems bičiuliams, tais pat metais velionis gavo Kaune, Raudonojo Kryžiaus ligoninės direktoriaus tarnybą. Būdamas taktiškas, o taip pat anksčiau jokiai politinei partijai oficialiai nepriklausęs, jis tose pareigose praleido I-ją bolševikų ir vokiečių karo okupaciją. Grįžtant 1944 m. liepos mėnesyje raudonajai armijai, jis sąmoningai nepasitraukė į Vakarus, bet liko Kaune ir

toliau ėjo tos ligoninės direktoriaus pareigas. Vasario mėnesyje, 1945 m., jis buvo NKVD areštuotas ir patalpintas kalėjiman. Buvo kaltinamas, kad 1941 m. birželio mėnesį, prasidėjus karui tarp Vokietijos ir SSSR, kelių sužeistų raudonarmiečių ginklai, su kuriais jie buvo ligoninėn atgabenti, jo sutikimu, ligoninės automobiliu buvo nuvežti ir atiduoti Kauno miesto lietuviams sukilėliams. NKVD nutarimu, jis buvo nubaustas 15 metų kalėjimo ir bausmės atlikimui išvežtas į Sibiro gilumą. Kalėjime atsėdėjęs 5 metus, likusi bausmės dalis buvo pakeista laisvu ištrėmimu, bet tik Sibire gyvenant. Rusijoje valdžią paėmus N. Chruščiovui, po Sibire praleistų 12 metų, buvo jam leista grįžti Lietuvon, bet be teisės net užėiti į gimtąją sodybą. Grįžo Kaunan. Ten surado savo žmoną ir dukrą, jau studentę, bet nebuvo leista jam Kaune apsigyventi. Gydytojo tarnybą gavo mažoje Užvenčio valsčiaus ligoninėje, Šiaulių apskrityje. Dirbo ten po 12 ir daugiau valandų į parą, o už tai buvo gavęs leidimą savitgaliais autobusu nuvažiuoti į Kauną ir aplankyti savo šeimą. Pensijon išėjo sukakęs 80 m. Valdžiai leidus, grįžo į Kauną gyventi pas šeimą. Gydytojo praktika jau nebeužsiėmė. Pensininko dienas leido savo žmonos Stefanijos priežiūroje, globojant dukrai inž. Vidai Ragulskienei ir žentui politechnikos docentui Kz. Ragulskiiui, bei dviems anūkam, jau studentams.

Velionio pageidavimu, jo palaikai buvo parvežti Žemaitijon ir š.m. spalio 30 d., su bažnytinėmis apeigomis, skaitlingai dalyvaujant jo giminėms ir pažįstamais, palaidoti Ukrainų bažnytkaimio kapinėse, greta jo tėvų.

A.

A.A. PSK. KAZYS LUKAS

Nuo širdies priepuolio 1979 m. lapkričio 13 d. Vancouveryje, B.C., mirė Lietuvos kariuomenės puskarininkis Kazys Lukas, gimęs 1913 m. kovo 4 d. Luokės valsčiuje, Vieksnelių kaime. Ten jo tėvai turėjo 16 ha ūkį. Užaugo trijų seserų ir vieno brolio šeimoje. Karinę prievolę atliko 1933-1934 m. Ryšių batalione, Kaune — Šančiuose. Paleistas atsargon jaun. psk. laipsnyje. Kelis metus dirbo darbininku prie topografinių darbų, Lietuvos žemėlapiu sudaryme. Iš atsargos buvo pašauktas kariuomenėn 1939 ir pasiliko liktiniu puskarininkiu tarnauti. Karą, prasidėjusį 1941 m. tarp Vokietijos ir Sovietų Rusijos, jis sutiko Varenos poligone. Laimingai atsikračius Rusijos politrukų vadovybės, su lietuviais kariais jis atžygiavo Vilniun. Sužinojęs, kad per radiją iš Kauno buvo pranešta, kad Lietuva vėl bus nepriklausoma vals-

Lietuvių Savisaugos Dalinių III Bn kariai apkasuose, Meldėnų — Molodečnos apylinkėje, 1942 m. gruodžio mėn. Kazys Lukas yra ketvirtas iš kairės.

tybė, savanoriu įsijungė į Savisaugos dalinių 3-čią batalioną. Kautynėse su rusų desantininkais ir partizanais 1943 m. vasario mėnesį, Minsko apylinkėje, buvo sunkiai trijų kulkosvaidžio kulų sužeistas ir savųjų paliktas ant sniego kaip nebegyvas. Atgavęs sąmonę, pradėjo rodyti gyvybės žymes ir kiek judėti. Savų sanitarų buvo dar laiku pastebėtas, paimitas ir skubiai atgabentas į Minsko karišką ligoninę. Po 3 mėnesių pasveiko.

Jis su aštuoniais lietuviais kareiviais, 1944 m. gegužės mėn. pabaigoje buvo paskirtas apsaugai trijų sunkvežimių, vežančių maistą iš Vilniaus į Ašmeną, gen. Plechavičiaus Rinktinės kariams. Apie 20 km nuo Vilniaus, kalnų slėnyje ir miškingoje vietovėje, skaitlingas lenkų partizanų dalinys, staigiu puolimu iš trijų pusių, transportą sulaukė. Visus tris šoferius, du estus ir vieną vokiėtį, ten pat sušaudė. Velionį su 8 lietuviais kareiviais, nuginkluotus, po stipria apsauga, nuvarė į netoli esančią sodybą. Ten lenkai iš visų atėmė batus, pinigus, kas turėjo — laikrodžius ir naujesnius uniforminius rūbus. Išvarė visus ant plento ir liepė basiems ir pusnuogiams žygiuoti atgal į Vilnių.

Karo pabaigą velionis sutiko Vokietijoje, Hanau apylinkėje, būdamas Luft-

vafės uniformoje.

Kanadon atvyko 1948 m. kaip miško darbininkas. Darbo sutartį atlikęs, persikėlė gyventi į Montrealį, kur dirbo metalo fabrike. Susitaukęs kiek pinigų, Montrealio užmiestyje pirkė nedidelį žemės tūkį ir augino kalakutus. Materialiniai šelpdavo visas lietuvių organizacijas ir pats lankydavosi į parengimus bei tautines šventes.

1956 m. vedė Eimą Granikovaitę. Persikėlė gyventi Vancouverin, B.C., 1974 metais. Užmiestyje, virš dviejų metų buvo turtingo amerikiečio didelės kalakutų fermos užvaizda. Dirbo kurį laiką prie statybų elektriku. Pasitaikius progai, Vancouverio senamiestyje, keliolikos metų laikotarpiui išnuomavo 30 kambarių "Fraser" viešbutį ir jį iki mirties sėkmingai administravo.

Velionis buvo aktyvus mūsų kolonijos lietuviškoje veikloje. Stambiomis piniginėmis aukomis remdavo tautinę veiklą, lankydavosi visuose parengimuose ir švenčių minėjimuose, bendradarbiavo spaudoje ir buvo Vancouverio Liet. Bendruomenės Revizijos komisijos pirmininkas.

Paskutiniame velionio pagerbime dalyvavo daug visokio įsitikinimo žmonių. Laidotuvių išvakarėse ir laidotuvių dieną,

kun. Iz. Grigaitis koplyčioje, lietuvių kalba rožiniu, sv. mišiomis ir turtingu pamokslu, laidotuviams pridavė didingą nuotaiką. Velionio palaikai, brangiame karste, skaitlingai automobilių eilei palydinti, buvo atvežti į Ocean View kapines. Prie atdaro karsto, čia kun. Iz. Grigaitis dar pasakė trumpą pamokslą, visi garsiai sukalbėjo maldas ir praedami pro karstą, užbėrė po saujelę tėviškės žemės. Velionis Kazys Lukas palaidotas lapkričio 19 d. kapinių mauzoliejuje. Liko velionio žmona Ema ir sūnus Edvardas, 20 metų amžiaus. Visiems laidotuvių dalyviams pusryčius suruošė savo namuose Ona Gulbinienė, talkinama kelių ponių.

A. Kenstavičius

SU A.A. JONU PAUŽA ATSIŠVEIKINUS

Lapkričio 10 d., einant iš Lietuvos kariuomenės atkūrimo minėjimo, East 185-toje gatvėje, Clevelande, pravažiuojančios mašinos buvo užmuštas a.a. Jonas Pauža. Su velioniu kartu ėjęs Ignas Stankus liko lengvai sužeistas.

A.a. J. Pauža gimęs ir augęs Lietuvoje, Prienų valsč., Marijampolės apskr. Antru kart į Lietuvą artėjant rusų armijai, velionis Jonas, kaip ir kiti tūkstan-

čiai lietuvių, pasitraukę į Vakarus ir gyveno tremtinių stovyklose Vokietijoje, iki prasidėjo emigracija į Ameriką ir kitus laisvuosius kraštus.

Atvykęs į Ameriką, jis apsigyveno ir susirado darbą pas vieną ūkininką New Yorko valstijoje. Nemokėdamas anglų kalbos, turėjo sunkiai ir ilgas valandas dirbti, bet buvo patenkintas, kad gyvena laisvame krašte ir pats yra laisvas. Daugiau susipažinęs su šiuo kraštu ir jo laisve, 1956 metais atvyko į Clevelandą ir gavęs darbą Fordo b-vėje, dirbo iki nelaimės dienos.

Velionį a.a. Joną Paužą pažinau nuo atvykimo dienos į Clevelandą ir nelaimės išvakarėse, Lietuvos kariuomenės atkūrimo minėjime kartu sėdėjome prie to paties stalo.

Per visą laiką, kiek man teko pažinti a.a. Joną, niekad nemačiau jo nepatenkinto ar nenorinčio kuo nors kitam padėti. Jis visuomet būdavo linksmas ir patenkintas, jei kuo nors galėjo kitam pagelbėti. Velionis savo žodyne neturėjo žodžio "ne", jo atsakymas visuomet būdavo "gerai, aš padėsiu, ar padarysiu", tad nenuostabu, kad su velioniu a.a. Jonu, atsisveikinti į Jakubs ir Son laidotuvių namus susirinko tiek daug Clevelando ir apylinkės lietuvių.

Atsisveikinimo išvakarėse laidotuvių namuose, maldas sukalbėjo Šv. Jurgio lietuvių parapijos kleb. kun. Bal. Ivanauskas ir apie velionį Joną tarė gražų žodį, kokį savo gyvenime jis buvo užsitarnavęs. Velionis buvo praktikuojantis katalikas ir daug metų darbavosi Šv. Jurgio parapijoj sekmadieniais aukų rinkime ar kituose darbuose. Po kleb. kun. B. Ivanausko atkalbėtų maldų, stovint L.K.V.S. "Ramovės" Clevelando skyriaus ramovėnams ir "Žalgirio" šaulių kuopos šauliams garbės sargyboje, su velioniu ramovėnų vardu atsisveikino skyriaus pirm. V. Stuoogis; "Žalgirio" šaulių kuopos vardu — pirm. B. Nainys. "Žalgirio" šaulių kuopos moterų sekcijos vadovė O. Mikulskienė į karstą įdėjo Lietuvos žemės žiupsnį.

Velionis a.a. Jonas Pauža, priklausydamas Clevelando ramovėnų skyriui ir "Žalgirio" šaulių kuopai, buvo pavyzdingas jų narys, rėmė savas organizacijas ir nesigailėjo ištiesti pagalbas rankas kitoms lietuviškoms organizacijoms ir Lietuvos reikalams. Velionio vardas dažnai buvo matomas aukotojų sąrašuose.

Lapkričio 16 d., laidotuvių namuose maldas sukalbėjo velionio pažįstamas kun. Edvardas Statkus iš Grand Rapids, Mich. Nors esant darbo dienai, didelės mašinų vilkstinės velionio Jono kūnas buvo palydėtas į Šv. Jurgio lietuvių bažnyčią, kuriai jis priklausė. Šv. mišias

už a.a. Joną atnašavo parapijos kleb. kun. Bal. Ivanauskas, asistuojant kunigams Ed. Statkui ir Alex Goldikovskui. Kun. Ed. Statkus tarė gražų atsisveikinimo žodį. Po gedulingų pamaldų, velionio kūnas buvo nulydėtas į Visų Sielų kapines.

A.a. Jonas paliko nuliūdusią seserį Teofilę Aurukiniene su šeima Lietuvoj, brolių Praną su šeima Australijoje, ramovėnus, šaulius ir draugus J. ir A. Andrijauskus, kurie rūpinosi laidotuvėm. Velionio karstą dengusi Lietuvos Trispalvė buvo įteikta velionio draugams Andrijauskams. Išsėkis ramybėje taurus lietuvi. E. Pranckus

MIRĖ A.A. JUOZAS STANKUS

Spalio 30 d. negailestinga mirtis pasiėmė iš "Juozo Daumanto" š. kuopos šaulį Juozą Stankų, 74 m. amžiaus.

Juozas buvo uolus šaulių kuopos veikėjas, ilgametis vėliavininkas, jis gerbė šaulių kuopą, beveik pirmutinis įsigijo šaulišką uniformą, kurią taip pamilo, kad prašė ir su ja palaidojamas. Šaulių kuopos pirm. K. Karuža velionio prašymą išpildė: su šauliška uniforma ir su šauliškais apeigomis buvo palydėtas į kapines Forēt Lawn, Glendale.

Juozas buvo gero būdo, su visais gyveno. Kol jo sveikata leido, dažnai lankydavo organizacijų pobūvius, o ypač šaulių renginius neapleisdavo. Todėl šauliai ir visuomenė gausiai dalyvavo velionio rožinio maldoje, kopyčioje. Rožinio maldas atlaikė kun. dr. Olšauskas. Lapkričio 3 d. iš kopyčios velionio karstas buvo atlydėtas į Šv. Kazimiero bažnyčią gedulingoms šv. mišioms. Žmonių prisipildė pilna bažnyčia, kaip sekmadienį. Gedulingų pamaldų metu, vadovaujant komp. Br. Budriūniui, solistai giedojo laidotuvėms pritaikytas giesmes. Kun. dr. Algirdas Olšauskas atlaikė religines apeigas ir iš bažnyčios į kapines velionio karstą palydėjo ilga automobilių vilkstinė.

Kapinėse, atsisveikinant su velioniu, buvo pasakyta daug kalbų ir prisiminta Juozo geros savybės, kaip telefono-telegrafo valdininko pareigas atliekant nepriklausomos Lietuvos metu, jo nuoširdų sugyvenimą su visuomene ir su jam pavestais darbininkais. Juozas buvo nekarjeristas, netrokštęs garbės ir nepasiduodęs vilionėms — dėl geresnio atlyginimo.

Liūdesyje liko velionio žmona Marija, dukterė Regina, zentas Antanas Pavasaris ir anūkės. Atsisveikinant su velioniu, sugiedota Marija, Marija ir tautos himnas. Laidotuvių dalyviai buvo pakviesti į Tautinius Namus, su velionio

giminėm liūdesio valandoje pabendrauti prie pomirtinių vaišių stalo. J. U.

A.A. KARYS JONAS BERNATAVIČIUS

1979 m. lapkričio 24 d., po sunkios ligos, Toronto, Kanadoje, ligoninėje mirė Jonas Bernatavičius.

Jis buvo gimęs 1924 m. rugpjūčio 14 d. Panevėžyje. Kaip ir daugelis mūsų lietuvių jaunuolių, vokiečių okupacijos metu, buvo gaudomas okupanto tarnybai, todėl priešinosi ir slapstėsi. Tačiau, kai gen. Plechavičius ėmė organizuoti armiją, grandinis Jonas, drąsiai ir be jokios abejonės, stojo kovoti prieš bolševikus ir lenkų partizanus Vilniaus krašte. Jis troško, kad Lietuva būtų laisva.

Deja, vokiečių slapti kėsiai apgavo lietuvius ir Jonas buvo deportuotas į Belgiją, darbo stovyklon, kur turėjo vietus metus sunkiai dirbti.

Pasibaigus karui, jis 1946 m. emigravo į Angliją, 1954 m. persikėlė į Kanadą, apsigyvendamas Toronte, kur ir mirė.

Velionis paliko giliai nuliūdusius žmoną ir sūnų.

B. Vytsis-Vrublevičius
Toronto, Ont. Kanada

LAIŠKAI KARIUI

Prisiskaitęs įvairių ginčų apie Klaipėdos krašto atvadavimą, ir vėlesnį jo likimą, norėčiau jums pasiūsti žinutę, ką šiuo reikalu galvoja vokiečiai, buvusieji Klaipėdos Krašto gyventojai.

"Luebecker Nachrichten", Ketvirtadienis, 1979 m. balandžio 12 d. (vertimas).

Mūsų pranešimui apie Klaipėdos Krašto sugrįžimą, Rytprūsių susivienijimo "Landmanschaft" Apskrities atstovas prisiegti kai kuriuos papildymus.

"Jūs savo tesiniuose apie 1939 m. įvykius labai išsamiai informuojate apie sugrįžimą Klaipėdos Krašto į vokiečių Reichą, 1939 m. kovo mėn. Jūs tikrai žinote, kad laike I-jo Pasaulinio karo Luebecko miestas perėmė globą Heidekrug (turbūt, Pagėgiai) apskritis, kur gimė Hermann Sudermann ir kuris labai skaudžiai nukentėjo nuo rusų įsiveržimo 1915 metais. Labai gaila, kad ši globa 1945 metais nebuvo atnaujinta. Tačiau jūsų pranešimas reikalingas papildymo: — kad Memellandas ne nuo upės Memel, bet nuo miesto Memel, nuo seniausio miesto Rytprūsiuose, yra gavęs pavadinimą. Čia rezidavo, po pralaimėjimo prieš Napoleoną, prūsų karalius Fridrichas Wilhelmas III su savo žmona Luise.

Memel nebuvo gyvenvietė viduryje slaviško krašto, tie šiaurėje gyvenantieji

kuršiai ir lietuviai, rytuose gyvenantieji lietuviai ir vakaruose gyvenantieji prūsai nebuvo slaviai. 1923 metais Klaipėdos Kraštą okupavo ne kokie nors savanoriai (Freischaefer), bet rinkiniai kariai iš geriausių lietuviškų pulkų, kurie buvo įvilkti į civilius rūbus. Dėl to, buvo įvykdytas tikriausias agresijos faktas. Klaipėdos Krašto atidavimas Vokietijai buvo galiojantis tarptautinės teisės aktas, nes Lietuvos seimas (Seijm) yra šių vokiečių-lietuvių tarptautinę, valstybinę sutartį vienbalsiai ir, be nuo balsavimo susilaikiusių, ratifikavęs (Mano pabraukta). Signatarinės valstybės prieš šią sutartį nepaskelbė savo veto. Britanijos vyriausybės 1939 metais kovo 15 d. šį Klaipėdos Krašto sugrįžimą pripažino de jure. Gi ilgalaikis britų pasiuntinys Berlyne, Nevile Henderson, pareiškė, kad šie atidavimo reikalavimai yra gana protingi. Tad Klaipėdos Kraštas, pagal tarptautinę teisę, nuo 1939 metų ir vėl priklauso prie Rytprūsių provincijos, kurios valstybinis priklausomumas priklauso nuo tolimesnio tos srities sutvarkymo”.

Pasirašė: Dr. Schuetzler, Woebbensredder 14 in Malente. Toliau kalbama apie to krašto gyventojų likimą ir minima, kad po 1945 metų ten buvo likę apie 12,000 gyventojų. Dauguma jų nori pasilikti ten, kur palaidoti jų protėviai.

Ši rašinėli paskaičius, kykla klausimas: — Ar tikrai mūsų seimas ratifikavo šią sutartį vienbalsiai? Ar iš tikrųjų neatsirado nei vieno, turinčio tiek drąsos, bent susilaikyti nuo balsavimo, jau nekalbant apie balsavimą prieš? Gal yra kuriame nors pasaulio kampelyje nors vienas iš jų, taip vadinamų “Seimo atstovų”, kurie tuo metu patvirtino Klaipėdos Krašto atidavimą? Gal jis surastų bent kokį pasiteisinimą dėl šios mūsų kraštui padarytos gėdos? O jei šis, dr. Schuetzlerio aprašymas būtų neteisingas, aš labai atsiprašau mūsų seimo atstovų ir reiškiau didžiausią pagarbą tiems, kurie balsavo prieš. Gavęs tikrų duomenų, stengčiausi šį melą vietos spaudoje atitaistyti.

KARIO skaitytojas

Puoselėdamas lietuvišką žodį radijo bangomis, Clevelando lietuvių radijas “Tėvynės Garsai”, trisdešimtmečio gyvenimo sukakties proga, išleido savo pirmojo pranešėjo ir radijo programų vadovo, poeto Balio Augino, lyrikos rinkinį “Giesmės žydėjimo metas”.

Šis poezijos rinkinys yra tas kūrybinis akcentas, kuriuo Clevelando lietuvių radijas atžymi savo gyvastingumą, pats būdamas tampriai surištas su dailiuoju lietuviškuoju žodžiu.

Balys Auginas yra vidurinėsios mūsų poetų kartos atstovas, savo poeziją pradėjęs spausdinti dar Nepriklausomoje Lietuvoje. 1933 jis pradėjo bendradarbiauti “Ateities Spinduliuose”, “Kary”, “Trimite”. Pirmąjį savo poezijos rinkinį išleido 1940 pavasarį. Atvykęs į JAV ir apsigyvenęs Clevelande, 1956 debiutavo su savo antruoju rinkiniu “Paparčio Vėduoklė”. Poetas aktyviai reiškiasi mūsų spaudoje, spausdindamas savo eilėraščius “Aiduose”, “Pradalgėj”, “Gabijoj”, “Drauge”, “Dirvoj” ir kt.

Anot Vaičiulaičio, Auginas turi plastinį, kone aksominį toną ir sugestyvų vaizdą. Jam ypač sekasi idilinės temos (“Lietuvių literatūra svetur”). “Augino kūryboje randame daiktų pojūtį, genties motyvą ir net žemės mistikos užuominų. Poetas neužsidaro lyrinėse nuotaikose, bet jas papildo, pasukdamas į refleksinį metodą, dramatišką tikrovės išgyvenimą, egzistencines problemas ar net į kosminių vizijų stilių...” — charakterizuoja poetą Viktorija Skrupskelytė.

Šiame naujausiame Balio Augino rinkinyje vėl pasirodo poeto estetiškas žaismingumas, vaizdų grakštumas ir sugebėjimas kurti “stilingus optinius, akustinius ir dinامينius gamtos vaizdus, išreiškiančius poeto grožėjimąsi gamta. Polinkis stilizuoti kuriamas metaforas jo eilėraščiųams suteikia formos savaimingumo ir estetinio įvairumo”. (Pr. Naujokaitis, “Lietuvių literatūros istorija”, IV t.).

Atiduodami skaitytojams į rankas šį rinkinį, kviečiame kartu su autoriumi pasidžiaugti lietuviškos poezijos žydėjimu. Taip pat su dėkingumu priimsime jūsų parodytą dėmesį knygai, ją paminint-parencenzuojant jūsų spaudos puslapiuose.

Balio Augino lyrikos knyga “Giesmės žydėjimo metas” gaunama pas leidėją šiuo adresu: J. Stempužis, 4249 Lambert Rd., Cleveland, Ohio 44121. Knygos kaina 5 dol.

Su nuoširdumu ir pagarba,

Juozas Stempužis

“Tėvynės Garsų” radijo vedėjas

“Žydų - arabų karai” 1947 - 1974 m. Traver N. Dupuy, 669 puslapiai, išleido 1978 m. Bobs-Merrill Co., Indianapolis, Ind. Kaina \$25.

Veikalas stambios apimties su išryškintom detalėm. Geresniam vaizdui būtina turėti Cairo-Damasko srities žemėlapi. Iš visų karų, verta paminėti 1948 metų Deir Yassin ir Kfar Etzion įvykius. Autorius išskirtinai pabrėžia, kad arabai niekuomet nedovanoja už jiems padarytas skriaudas. To pavaizdavimui, aprašomas įvykis, kai 1948 m. žydai užpuolė

arabų gyvenvietę Deir Yassin ir išžudė 245 vyrus, moteris ir vaikus, dalį jų įmesdami į šulinius. Buvo susidaręs įspūdis, kad Ben-Gurion ir žydų kariuomenės vadovybė tam pritarė; Irgun teroristų vadas Menachem Begin, Deir Yassin įvykį propagavo, kaip herojų žygi. Keletą savaičių vėliau, žydai patyrė, kad lazda turi du galus, — 15 mylių į pietus nuo Jeruzalės, arabų legionas ir nereguliarios kariuomenės daliniai, apsupto Kfar Etzion kaimą, kuriame gyveno žydai ir kurį gynė žydų reguliari kariuomenė. Žydai matydami, kad negalės arabams atsispirti, pasiūlė kapituliaciją. Arabų kariuomenė, į tai atsakydama iškelė baltas vėliavas, tačiau nereguliarios arabų pajėgos paliaubų nepriėmė ir tęsė puolimą toliau. Žydų gynyba buvo palaužta ir arabai, įsiveržę į Kfar Etzion kaimą, išžudė daug vyrų, moterų ir vaikų. Tai buvo arabų atpildas už Deir Yassin.

Birutė Vilkutaitytė-Gedvilienė, TIKRASIS KETURAKIS IR JO RAŠTAI. Išleido Keturakio dukros ir sūnūs. 324 psl. kietais viršeliais. Kaina 10 dol. Spaudos darbą atliko Vilties spaustuvė Clevelande. Aplankas ir vinjetės dail. Birutės Vilkutaitytės-Gedvilienės. Knygos įvade paaškinta, kodėl ši knyga atsirado ir supažindinama arčiau su Amerikos pirtyje autoriumi. Toliau spausdinama originalioji kalboji jo raštai. Knygoj daug nuotraukų ir dokumentų, įrodančių, kad Juozas Vilkutaitis buvo tikrasis Amerika pirtyje autorius.

AUKOJO KARIUI:

Lapkritis, 1979

\$1,000.00:

K. Algenis, Woodhaven, NY
A. Kenstavičius, Hope, B.C., Canada

\$647.00:

Vytauto Did. Šaulių Rinktinė, Klaipėdos
ir Gen. Daukanto Jūrų Šaulių Kuopa -
(25.00) Dr. Delta; (16.00) St. ir Ona
Stanaitis; (15.00) A. ir V. Brinas; (13.00)
B. Krasauskas; (10.00) P. Frankienė, A.
ir B. Sadauskas, Bartašiai; (9.00) Mika-
sauska, V. ir K. Brazas; (8.00) J. Sut-
kus, Gradinskai, M. Kiela; (6.00) A. Laura,
Ad. Rumša, K. Jurkšaitis, A. Lietuvni-
kas; (5.00) P. Valiūnienė, Z. Duseika,
V. Išganaitis, K. Juškaitis, G. Markonienė,
A. Beniulis, J. Tamulis, J. Litvinas,
kun. Borevičius, S. Visockas, L. Mac-
kevičienė, V. Neimantas, L. Krolis, L.
Dainauskienė, Krištopaitienė, J. Kerna-
gis — Chicago, IL

\$25.00:

LKVS "Ramovė", Omaha, NB

\$20.00:

L. Kūrėjų-Savanorių S-ga, Chicago, IL
L.D.K. Birutės D-jos Chicagos
Centr. Sk., Chicago, IL

\$10.00:

A. Bruzgas, Chicago, IL
S. Čiapas, Woodhaven, NY
P. T., Hollis, NY

\$9.00:

V. Narkevičius, Hamilton, Canada

\$7.00:

A. Urbanavičius, Delhi, Canada

\$5.22:

A. Ramanauskas, Forest Hill, Australija,
(A.A. Leono Bilerio atminimui)

\$5.00:

J. Uksas, Pasadena, CA

\$4.00:

I. Adamkavičius, Chicago, IL
J. Blazys, Chicago, IL
K. Brazas, Oak Lawn, IL
E. Bulotienė, Detroit, MI
A. Butas, Woodhaven, NY
A. Krinickas, Maspeth, NY
P. Matulionis, Sturgis, MI
J. Mackonis, Chicago, IL
A. Mockus, Hartford, CT
A. Sapockinas, Valencia, Venezuela
E. Šlekys, Toronto, Canada

\$1.00:

V. Apeikis, Los Angeles, CA
J. Klimavičius, Farmingdale, NY
J. Revas, St. Petersburg, FL
J. Rinkūnas, Redington Beach, FL
M. Sims, Detroit, MI

Aukojusiems KARYS nuoširdžiai dėkoja!

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naują ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.

90.73557